

PINCÉREK KÉK KÖNYVE

A SZÁLLODAI ETTEEMI ÉS
KÁVÉHÁZI ALKALMAZOTTAK
PANASZAI

ÍRTÁK:

BRAUNSTEIN ZOLTÁN ÉS KISS SÁNDOR

BUDAPEST, 1938

Felelős kiadó: Kiss Sándor.
Neuwald Illés Utódai könyvnyomda, Bpest, VIII, Üllői-út 48.

Előszó

Több mint száz esztendeje folyik a harc és nem tud végetérni. Hiába a szakmai dolgozók minden panasza és siráma, hiába tör a több tízezer vendégipari munkás fáradhatatlanul a felszabadulás felé, nem tud célhoz érni. A láthatatlan akadályok halmaza tornyosul a rohanók elé és amikor a cél közeinek látszik, a titkos hatalmak elbuktatnak minden jószándékú törekvést.

A magyar pincér és vendégipari munkásság sokszor volt már nagyon közel az álmainak megvalósulásához, sokszor csak egy lépés hiányzott a beteljesedéshez és ezt az egy lépést sohasem tudta megtenni. Ennek tudható be a vendégipari munkásság nagy tragédiája.

100 esztendő mérhetetlenül nagy idő. 100 év sehol sem múlhatik el nyomtalanul. Van azonban egy terület, a vendéglátóipar, ahol a 100 esztendő úgy múlt el, hogy semmivel sem javította páriáinak sorsát. Ma ugyanazok a kívánalmak és követelések dominálnak, mint 100 esztendővel ezelőtt.

Az egész világ átformálódott az elmúlt évszázad alatt. A technika mérhetetlen arányokban fejlődött. Az irodalom új síkon mozog. A művészetben új színek, új hangok és új akarások érvényesülnek. A munka üteme is megváltozott. A gépi munka kiszorította az emberi munkaerő nagy részét a termelésből. Mindenütt

érvényesült a gépesítés, csak ebben az iparban nem, bár részben vannak gépek, amelyek az embert pótolják, ezek azonban csak segédeszközök. Miért hát a nagy munkanélküliség a vendéglátóiparban? Miért nincs kenyere a vendéglátóipar dolgozóinak? Miért kénytelen a nagy munkanélküliség mellett is két munkanapnak megfelelő időt dolgozni egyszer 24 órában. Miért? Miért? Miért?

A nagy kérdőjelre kívánunk felelni könyvünkben!

Őszintén fogjuk könyvünkben feltárni a helyzetünket. Bevilágítunk az üzemekben lakók lakásviszonyaiba, ismertetni fogjuk a bánásmódot, amelyben részesítenek bennünket. Felfedjük az ételmezési viszonyainkat és ismertetni fogjuk az ételmezésünk módját és az ételmezésünkre szolgáló anyagokat. Bemutatjuk a feneketlen pincérgulyás lábast, amelyben sohasem főznek és amelyből mégsem fogy ki soha a gulyás. Elmondjuk, hogy mikortól meddig dolgoztatnak, hogyan osztják és lopják el a vendégektől kapott százalékunkat, mit művelnek a forgalmi és egyéb adókkal, hogyan, történik az alkalmazottakkal és az adóhivatallal való elszámolás, hogyan tiporják lábbal a szociálpolitikai törvényeket és rendeleteket, hogyan teszik tönkre fiatalságunkat, egészségünket, hogyan fosztanak meg bennünket szabadságunktól és miként válik ebben az iparban a vendég és az alkalmazott a szállodások, vendéglősök és kávéások szabad kizsákmányolási prédájává.

Egész életünkön át a közönség kényelmét szolgáljuk, magunk pedig embertelen életviszonyok között élünk. (Nem a közönség hibájából, mert egyedüli kenyéradónknak mindaddig, amíg a béreinket nem a munkáltató fizeti, csak a közönséget ismerjük el.) Mi teremtjük, készítjük és szolgáljuk fel a finom ételeket,

magunk mégis csak hulladékokon élünk. Mi tisztítjuk a szállodai szobákat, magunk pedig bűzös, piszkos, szűk és minden másra hasznavehetetlen odúban lakunk. Foglalkozásunk a mások kényelméről, jólétéről és szórakozásáról való gondoskodás, magunk ellenben siralmas helyzetben tengődünk.

Ennek a könyvnek keretében lerántjuk mindazoknak az álcát, akiknek minden igyekezetük arra irányul, hogy a vendégipari munkásság emberibb sorba ne kerülhessen. A könyv megmutatja, hogy kik az iszákosság, a prostitúció, a tüdő és gyomorhaj terjesztői és védelmezői. Ez a kékkönyv egyben kiáltvány azokhoz, kikben az emberek iránti szeretetnek még némi szikrája lappang, hogy társadalmi mozgalommal és közös szolidaritással segítsék megváltoztatni embertelen helyzetünket.

A szerzők.

A pincér

A pincér nem író, (legfeljebb csak annyiban, hogy felírja a rendelést, vagy adott esetben a ki nem fizetett számlát) így nem tud regényt írni, de nem is az a célja. Ha mégis arra kényszerült, hogy tollat vegyen a kezébe, ez nem az írói siker érdekében történik, hanem a fájdalom és a szakmaszeretet készíteti az írásra. Miért a fájdalom és miért a szakmaszeretet?

A fájdalom azért: mert látja, hogy minden szakmának, minden iparnak és minden foglalkozási ágak a munkása vagy alkalmazottja megbecsült tagja a társadalomnak, míglen a pincér lenézett, megvetett és kiközösített tagja a társadalomnak. A sok megaláztatás, amelyben része van, sok esetben még a fizikai fájdalomnál is elviselhetlenebb és sok esetben hallható egyik-másik pincértől, hogy inkább elviselt volna két pofont, mint ezeket a szavakat.

A szakmaszeretet azért: mert látja, hogy ez a szakma a mai vezetés mellett teljes gőzzel halad a megsemmisülés felé. Milyen jövő várhat egy olyan iparra, amely a legmesszebbmenő engedményekre képes mindenkiel szemben, de a saját munkásait, akik tudásukkal, igyekezetükkel tették nagygyá ezt az ipart, nem hajlandók megfizetni. A pincér, aki valóban szereti a szakmáját, féltő aggodalommal látja, hogy milyen körülmények között szűnik meg az üzem és fájlalja, ha nem nyílik helyette egy másik. Tudja, hogy nem mindig a gazdasági helyzet az oka az üzem megszűnésének, hanem egyéb okok, amelyek eredhetnek emberi gyöngeségből, vagy hibából, vagy káros szenvedélyek-

nek a kieléséből, de a legtöbbször a helyzethez való »nem« alkalmazkodásból, a megbocsáthatatlan rövidlátásból. Ezt azonban nagyon sok tulajdonos csak akkor veszi észre, amikor már a tulajdonos jelző felcserelődik a nincstelen-nel, amikor már nem lehet a megtörténten változtatni. Vannak azonban munkaadók, akik tisztán látják a helyzetet, akik percnyi pontossággal megtudják állapítani, hogy mikor következik be a vég, azonban feltétel nélkül alávetik magukat az ipar-testületi politikának és jobb meggyőződésük ellenére kényszerítve vannak az elvérése.

*

Az egyik oldalon a rövidlátás, a másik oldalon a hatalmasra megduzzadt profitéhség akadályozza már évtizedek óta, hogy a pincér és a vendégipari munkásság szolgálati viszonya rendezésre kerüljön. Miért? Mert egy évszázad óta beidegződött a munkaadókba az ingyen való dolgozás érzete és erről nem hajlandók lemondani. Nem akarnak lépést tartani az idővel.

Ez persze csak a fizetésre vonatkozik, az egyéb területeben azonban már 50 esztendővel előbbre vannak a má-nál. A munka teljesítmény terén sokkal többet kívánnak ma egy embertől, mint a háborút megelőző időben kettőtől. A munkabérek ma azonban a háborút megelőző időkbeni béreknek csak fele, de sok esetben még attól is kevesebb, de a legtöbb esetben a pincérek minden fizetés nélkül dolgoznak.

Ez azonban még nem minden. Hogy bebizonyítsuk azon állításunkat, hogy mennyire rosszabbak lettek a munka és bérviszonyok a szakmában, azt szemléltetjük elsősorban is a szakmai sajtó egyes közleményeivel. Ha az olvasó tárgyilagos akar és tud lenni, akkor látja, hogy ugyanazok a kérdések és követelések hangzanak el az alkalmazottak részéről most is, mint harminc esztendővel ezelőtt. A tárgyilagos olvasó megállapíthatja azt is, hogy a pincérmunkások és a vendéglátóipar alkalmazottai a legtürelmesebb emberek

közé tartoznak. Harminc esztendő óta nem javult a helyzetük és ki csodálkozhatnak azon, hogy most úton-útfélen, azt hangoztatják az alkalmazottak, hogy »a pohár betelt«. A türelem pohara valóban betelt!

*

1835. év április hó 5-én alakult meg a »Pest-budai pincér betegsegélyző és temetkezési egylet«, hogy a szükségét szenvedő pincéreknek betegség esetén segítséget nyújtson. A jelszó »egy mindnyájáért és mindnyájan egyért« hamar megtette a hatását és egymás után léptek be az úgynevezett »Ladeoberkellnerek és Haus-Knechtek« az újonnan megalakult egyletbe. Az egyletnek ebben az időben nem is volt más célja, mint a beteg és a magát kellően igazolni tudó átutazó pincérlegények támogatása, valamint az egylet tagjainak eltemetése. Ebben az időben az egyleti vezetők kivétel nélkül mind munkaadók voltak és ez az állapot eltartott 1876-ig, amikor is az egyleti vezetők már kizárólag pincérekből állottak.

Bár az egylet kitűzött célja csak a tagok segélyezése, valamint eltemetése volt, mégis kibővültek ezek a törekvések abban a pillanatban, amikor a szabadság szele kezdett fújdogni az országban.. 1848-ban a pincérek akciót indítottak a tegező viszony eltörlésére. Ez sikerre is vezetett, azonban a szabadságharc leverése után újra visszaállott a régi állapot. Ezt követőleg akció indult a bentlakó rendszer megszüntetésére.

1876-ban az egylet erőteljes akciót indított azoknak az akadályoknak az elhárítására, amelyek a pincérek iparoszegédi minősítésének útjában állottak. Ez az akció akkor sikerült is és lehetővé tétetett, hogy az a méltánytalan állapot, amely a cselédeket és a pincéreket egy osztályba sorozta, megszűnjön. Igaz, hogy ez a törekvés csak 1884-ben vezetett sikerre, amikor is az új ipartörvény életbelépett.

1885. év április 5-én ünnepelte az egylet 50 esztendő fennállását, amikor is mint már Budapesti Pincér

Egylet volt ismeretes. Az egylet akkori elnöke ünnepi beszédében a következőket mondotta:

»Most midőn a budapesti pincér egylet fennállásának második félszázadába lép, örömmel constatálhatjuk, hogy fáradozásaink és szüntelen törekvéseink célját elértük. Nem vagyunk többé — mint eddig voltunk — páriák, nem állunk többé az ipartörvény korlátain kívül, hanem ma már más iparos segédekkel egyenrangúak vagyunk. (Ma nem mernék ezt mondani. A szerző.)

Ugyanekkor az elnök azt is mondotta: A budapesti pincéregylet ez alkalommal teljes önérettel constatálja, hogy 50 évi fennállása óta egyetlen egy eset sem fordult elő, melyben 'egyleti tag valamely akár politikai, akár szocialisztikus természetű lázítás vagy bármi más politikai vétség miatt bíróság előtt állott volna.

Amikor az egyesület fennállásának a harmadik félszázadába lépett, az egyesület vezetői nem dicsekedhetnek azzal, hogy a harmadfél évszázados szüntelen fáradozásuk és törekvésük elérte volna a célját. De az egyesület vezetői azzal sem dicsekedhetnek, hogy a második félszázadban vagy a harmadik félszázad elején egyetlen tagja sem állott szocialisztikus természetű mozgalom miatt a bíróság előtt.

Hogyan lehetne most azt mondani, hogy az egyesületi törekvés elérte a célját, amikor ugyanazok a sebeik fájnak most is, mint 1835-ben, ugyanazok a munkaviszonyok vannak érvényben mint 100 esztendővel ezelőtt, ugyanúgy nem fizetnek béreket most sem, miként akkor sem fizettek. De ha az akkori és mai viszonyok közötti különbséget lemérjük, azt is megállapíthatjuk, hogy az akkori bánásmód emberségesebb volt a mainál, mert akkor a munkáltatók arra is vigyáztak, hogy az alkalmazottaik legalább eleget egyenek, mert hiszen az erőre nekik szükségük volt a munkánál, azt épségben kellett tartani. Ma már ezek a nagyon kevés emberiségről tanúskodó jószándékok is hiányzanak, mert az elhasznált erejű munkást félreállítják, helyettük olyanokat alkalmaznak, akik erejüknek teljében vannak

és ha egy idő múlva észreveszik, hogy az alkalmazott fizikuma gyöngült, ismétlik ezt a műveletet mindaddig, amíg a hatalmasan felduzzadt munkanélküli reziervoár az utánpótlást biztosítani tudja.

A szállodai, éttermi és kávéházi alkalmazottak helyzet és bérjavító törekvései során, amikor sok esetben csak a napi egy falat kenyérért volt kénytelen harcbaszállani, a munkáltatók állandóan azt hangoztatták, hogy az alkalmazottaknak semmilyen szükségük nincs, sem bérjavításra, sem mtmkaidőcsökkentésre, sem jobb bánásmódra, mert a munkáltatók atyailag gondoskodnak az alkalmazottaikról. Volt idő, amikor az alkalmazottak fizetését leszállították, heti két pengővel és akkor az ipartestület elnöke úgy nyilatkozott, hogy a bérleszállítás az alkalmazottak érdekében történt.

Az alkalmazottak munkaidejét rendező törekvések ellen is állást foglalnak a munkaadók. Azt mondják, semmi szükség az alkalmazottak munkaidejének rendezésére. Megértjük a munkaadók kifogásait. Nekik jobb ha az alkalmazottak 14—18 órát dolgoznak naponta, mintha csak 8 órát dolgoznának. De döntse el az olvasó, hogy szükség van-e a munkaidő rendezésére a vendéglátóiparban, emberséges cselekedet-e, emberekkel naponta ennyi ideig munkát végeztetni.

*

Az örökös körbefutás megkezdődik akkor, amikor a serdületlen pincércsemete az első lépést megtette a fehércabájában vagy frakkjában. Ameddig minden iparban azt nézik, hogy a tanuló testileg, szellemileg fejlett legyen, addig ez a vendéglátóiparban csak harmadrendű kérdés. Itt nem számít az erő, itt ügyesnek kell lenni, kedvében kell járni mindenkinek, aki arra érdekesíti a tanoncot, hogy parancsot ad neki. Az alkalmaztatásnál a tanonc hozzátartozója nyugodtan veszi tudomásul, hogy a »gyerek« jó helyre került, lesz enni-valója, lakása és keresete és ha ügyeskedik, még pénzt is tud félretenni a tanulóévekben. A csalódások azon-

ban egymásután érik a tanoncot. Keresetről szó sem lehet, mert a tanoncot nem azért alkalmazzák, hogy keressen, hanem azért, hogy dolgozzon. A fiatalkorúak munkaidejét szabályozó rendelkezések ugyan érvényben vannak, de nincs aki a rendelkezéseket betartsa, se aki ellenőrizzé a rendeletek betartását, így aztán a fiatalkorúnak rendelet ide vagy oda, addig kell dolgozni ameddig a munkaadó vagy az előjáró segédek akarják. Ha a hosszú munkaidő alatt a gyerek elfárad, vagy pillanatokra eltűnik, hogy fáradságát kipihenje, fülcibálás vagy pofonok jönnek az előjárók részéről. (Tisztelet a kivételnek, azért vannak munkaadók és előjárók, akik nem élnek ilyen nevelési módszerrel.) Számtalanszor előfordul, hogy a 14—15—16 éves tanoncok a mellékhelyiségben ülve vagy állva elalszanak a nagy fáradtságtól. Az ilyen eseteket egyes munkáltatók vagy előjárók amerikaizásnak veszik és nem a szívük szólal meg, hanem a kezük jön mozgásba a fiataloknak arcával kapcsolatban. Vannak munkáltatók, akik kiélik magukat abban, hogy a gyerekekkel komiszkodnak és bántalmazzák őket. Vannak főpincérek, akik ok nélkül vagy okkal, de mindennap megverik a serdületlen gyerekeket, mert miként mondják, rendes pincér nem lehet abból a tanoncból, akit naponta legalább háromszor nem pofoznak meg. Ez a nevelés egyik fajtája. Van azonban másféle is.

Vannak munkahelyek, ahol a tanoncok alaposabb kiképzése érdekében a tanoncoknak a főnök úr vagy a főpincér úr lakását kell takarítani, de vannak olyan esetek is, amikor egyes előjárók még a barátnők ügyesbajos dolgát is a tanoncokkal végeztetik el. Nem tartozik a ritkaságok közé, hogy tanoncokat a tanulóidejük harmadik évében gyerekkocsit tologatni küldenek és arra is volt már példa, hogy a szakmai életben nagyon előkelő helyet elfoglaló munkaadó a 18 esztendő meglett tanoncát küldte a belvárosba az unokáját megkocsikáztatni. Vannak tanoncok, akik zokszó nélkül eleget tesznek mindennek, de elkeseredésüket már 17 éves korukban az alkoholba fojtják és ez a káros szen-

vedély felkíséri őket a sírig.

Vannak azonban olyan esetek is, amikor a tanonco-
kat már zsenge korukban beoltják a kártyázás szenvedélyével és megmételtyezik fiatal lelküket annyira, hogy nem törődnek többé sem szülővel, sem testvérrel, hanem csak ennek az átkos szenvedélynek hódolnak. Minden könnyelműséget és hibát megtudnak a fiataalkorúaknak (az idősebbeknek is) bocsátani, csak azt az egyet nem, ha szervezkednek. Miért? Mert ameddig a tanonc vagy a fiatal munkás szervezetlen, addig nincs fogalma arról, hogy nem feltétlenül szükséges, hogy eltűrje a verést, hogy naponta 18—20 órát köteles, hogy dolgozzon, hogy a szakmán kívüleső munkákat elvégezze. Hogy a szeme a munkásnak és munkásnőnek, de különösen az ifjúmunkásoknak ki ne nyílhasson, hogy ne láthassák, hogy az üzemen kívül is van élet, hogy van más ipar is, ahol dolgoznak fiataalkorúak és nők és rendes munkafeltételek mellett, bevezették a bentlakás rendszerét és ezzel vették elejét annak, hogy a levegőtől is elzárt munkás más hasonlókorúakkal össze ne jöjjön, hogy ne vegyen tudomást arról, hogy annak a bánásmódnak, amelyben őt részesítik, semmilyen emberi alapja nincsen. Ezt a veszedelmet, amely a bentlakásban rejlik, már 100 évvel ezelőtt is felismerték, azonban akkor az alkalmazottak még nem voltak sem elég öntudatosak, sem eléggé megszervezettek ahhoz, hogy ellene fellépjenek. De a bentlakó rendszerhez más okból is ragaszkodnak a munkáltatók. Ebben a kérdésben ugyanaz az álláspontjuk most is, mint akkor volt, vagyis az, hogy ha az alkalmazott bent lakik az üzemben, állandóan kéznél van és akkor lehet kirángatni az ágyból és munkára fogni, amikor nekik tetszik. A bentlakórendszer tehát arra is szolgál, hogy irányítsa a fiatal még felvilágosulatlan munkás vagy munkásnő gondolkodását.

*

Az ilyen életviszonyok között felnőtt pincér soha sem lehet hasznos tagja a társadalomnak. Ennek ugyan

nem ő az oka, hanem az a nevelési, vagy mondjuk inkább elkorcsosító rendszer, amely megköveteli tőle, hogy úgy éljen parancsszóra, ahogy mások akarják. Azok a kiskorúak, akik bekerülnek a fényes tükrös helyiségbe, nagyon rövid idő alatt jelentős változáson mennek át. Nem előnyükre. A falusi ember vagy városi kisiparos előszeretettel adja a fiát pincértanoncnak. Ebben szerepe van az önzésnek is. Azt gondolja, hogy ha jó helyre adja a fiát tanoncnak, hamar urat nevelnek belőle, sok pénzt fog keresni, nem kell majd neki apró-cseprő krajcáros gondokkal küzdeni, mert a pincér »rém« sok pénzt keres. Amilyen szépen felépítik magukban az önző álmukat, olyan keserűen tapasztalják rövid idő után, hogy súlyosan csalódtak.

Az a pincérgyerek, aki olyan helyen tanul, ahol több a tanonc, hamarabb elromlik, mint az olyan, aki egyedül van. Az olyan két-hároméves tanoncot, aki szülői felügyelet nélkül marad magára, hamar megszédíti a nagyváros forgataga. A fiatal lélek nagyon fogékony és természetes, hogy a rossz szokások felé hajlik legjobban, mert nincs aki gátat vessen elé. Maga körül látja a fényt, látja, hogy egyesek milyen könnyű szívvvel költenek, látja a mondain életet és rögtön felszillan a szeme, megérlelődik benne a majmolási vágy és lesi az alkalmat és a módot, hogy hogy tudná mindazt véghezvinni kicsiben, amit a munkahelyén látott. A rossz szokások kiéléséhez hamar kapnak segítő társat azokban a fiatalokban, vagy akár az idősebbekben is, akik már valamilyen káros szenvedélynek hódolnak, így kerülnek ezek a serdületlen emberpalánták első-sorban is a sötét külvárosi utcák kéteshírű találkakehelyeire. Ha ezeket a kiruccanásokat minden komolyabb utókövetkezmény nélkül megússzák, úgy szerencséjük van. A külvárosi sikátorok után következnek azok a lebujok, ahol női kiszolgálás van, ahol megismerkedik a szeparé fogalmával és ahol sikerül neki kevéske megtakarított pénzét hamar elkölteni. Közben megfedkezik a szüleiről vagy a testvéreiről és különböző ürüggyekkel hozakodik elő akkor, ha reklamálják a meg-

szokott pénzküldeményt. Számtalanszor láttuk, hogy a nagyon rendes vidéki szülők örömtől sugárzó arccal jöttek gyermeküket meglátogatni, de a pár szavas beszélgetés után eltűnt arcukról a derű és mély gondterhes barázdák ülték meg tekintetüket. Ezek a szülők felismerték hamar a helyzetet és megértették, hogy gyermekük elveszett a számukra.

A mindennap elköltött pénz visszaszerzése felkelti benne a könnyű pénzszerzés gondolatát. Hogyan lehet könnyen pénzhez jutni? Felépíti magában, hogy kártyázni fog és elnyeri barátjának vagy akárkinek a pénzét. Megpróbálja! Csalódik! Csalódik, mert azokon a helyeken, ahol a fiatal serdületlen gyermekeknek kártyát adnak a kezébe, ott vannak a rutinírozott játékosok, akik elnyerik a pénzét. A lejtőn azonban nincs megállás. A kártya szenvedélyé válik és a kártyaéhség mellett, a munka rendes elvégzése, a szülői szeretet vagy az egyéb családi kapcsolat másodrendű kérdéssé válik. Így a munkahely kerül veszélybe. Elvesz az állás és a lassan férfikorba szökkenő ember egyik napról a másikra elveszti a feje felől a fedelet és a lába alól a talajt. Az első napokra talán még akad valamilyen ruhadarab, amit áruba lehet bocsátani, aztán megkezdődik a »tarha«. Felkeresi az egyik-másik ismerősét és »levágja« 20—50 fillér erejéig. Ezt a műveletet ismétli mindaddig, amíg a »Jószívű« barát meg nem unja a gyakori látogatást. Arra persze ezeknek az ifjaknak nincs gondjuk, hogy talán dolgozni is kéne és úgy megkeresni a mindennapi kenyérre valót. Ezek már nem ambicionálják az állandó munkát, türelmetlenekké válnak, nem testhezálló nekik az esetleg kevés kereset, egyszerre gazdagok akarnak lenni, mert úgy érzik, nincs értelme arra várni, hogy a naponta elért keresetből hozzanak össze annyit, amennyivel esetleg kezdeni lehet valamit, avagy amit félre lehet tenni arra az időre, amikor ismét ráköszönt a szükség, vagy a munkanélküliség.

Így kerülnek napról-napra lejjebb és lejjebb a lejtőn

mindaddig, amíg valamelyik éjjeli menedékhelyen nem kötnek ki.

*

A nevelési rendszerben van tehát a hiba és részben a bentlakórendszerben. A tanonciskolákban, illetve a szakiskolákban megismertetik egyes tantárgyakkal, elemi ismeretekkel, esetleg a szakmához tartozó tudnivalókkal, de nem ismertetik meg velük az élet mélyebb értelmét. Hozzájárul ehhez az is, hogy nagyon sok üzemben a felnőtt munkások ugyanezen az állomásokon mentek keresztül és hagyják, hogy a fiatalok a szemük előtt menjenek tönkre, gondolván, ők is ugyanígy tették meg az utat.

A fiatal munkást egész útján a könnyű pénzkeresési lehetőség kísérti. Ez teszi meggondolatlaná, mert tudja, hogy másnap újra keresni fog, minek tehát takarékoskodni. A munkáltatók (tisztelet a kivételnek) elnézik ezeket a kisiklásokat, nem törődnek vele, nagyon sokan mondják; nem az ön pénzemet költi el. De vannak helyek, ahol bár mód volna mindezeket a gátlásokat megakadályozni, nem teszik, mert nagyon sok munkaadónak és főpincérnek is sokkal kedvezőbb, ha a züllés felé rohan a fiatal munkás, mintha olyan helyre jár, ahol könyvet adnak a kezébe, igényességre nevelik, felvilágosítják arról, hogy a munkáért fizetés jár, megmagyarázzák nekik, hogy a fiatalkorúakat védi a törvény, hogy nem kötelességük egész éjszaka a munkahelyükön tartózkodni. A szakszervezetet úgy festik le előttük mint az összeesküvők vagy bombadobók társaságát, elriasztják onnan, nehogy kinyíljon a szemük, nehogy kifejlődjön a szépérzékük, nehogy megtudják, hogy a könyv és az olvasás milyen nagy szerepet játszik az ember életében. Mindent megengednek a fiatal munkásnak, ami felvilágosodását hátráltatja, csak azt nem, hogy saját egyéni jelentőségével tisztába jöjjön és felismerje osztályhelyzetét.

Minden bajnak a kútforrása a borralalós rendszer volt. Ez ellen a rendszer ellen küzdött a pincérmunkás-

ság évtizedeken keresztül, természetesen hiába. Nem térhetünk ki a több évtizedre visszamenő eseményekre, csak a háborút közvetlenül megelőző és követő időkre. A pincérmunkásság az 1910-es években többször lépett sztrájkba. Követelte, hogy rendezzék szolgálati viszonyát és rendezzék a béreit. Követelte, hogy az egységes munkaruhát vezessék be az egész vonalon és követelte, hogy a heti pihenőnapokat rendszeresen adják meg. A szociálpolitikai követelések kivívásához csatlakozott minden esetben a kávéfőző és konyhai munkásság is, mert felismerték egymásra utaltságukat és tudták, hogy csak úgy tudnak eredményeket elérni, ha közös erővel lépnek fel a céljaik megvalósításáért.

A legnagyobb harcok mindenkor a munkaközvetítés kérdésének a rendezése körül folytak, mert az ipartestületek (különösen a kávésök) hatalmi eszköznek tekintették a munkaközvetítést. Ha az alkalmazottak panasszal éltek valamelyik üzlet ellen, akár a fizetés elégtelensége, akár a szabadnapok elvonása tekintetében, rögtön felszínre került a szakmai munkásság sálakja és feljánlkozott az ipartestületeknek a szervezeti egység megbontására. Ezért az árulásért soha semmi mást nem kértek, csak hogy az ipartestületek nekik is juttassanak a közvetítésből, avagy ha lehet, úgy az egész munkásszükségletüket tőlük szerezzék be. A kávésök ipartársulata több esetben tett is engedményeket ezeknek az egységbontó alakulatoknak, azonban látva, hogy a közvetítés kérdése így sem rendeződött, felállította a saját munkaközvetítőjét. Ugyanígy jártak lel a vendéglősök is, azonban a vendéglősök látták, hogy az ipartestületi közvetítés amellet, hogy költséges, még nem is kielégítő, megszüntették az ipartestületi közvetítést. A vendéglős ipartestület vezetői amikor a munkaközvetítést megszüntették, azt a kijelentést tették: kétszer örültünk az ipartestületi közvetítőnek, először amikor megalkottuk, másodszor pedig amikor megszüntették.

Azóta a közvetítés újra nyitott kérdés. A kávé sok munkaközvetítője ugyan megvan, de éppen az ipar-testület tagjai veszik legkevésbé igénybe. A közvetítés ma leginkább kéz alatt történik, ami azt jelenti, hogy vagy a pénzért közvetítő irodáknál szerzik be munkásszükségletüket, vagy a vendégek ajánlanak be alkalmazottakat, azonban a Legtöbb munkást a zugközvetítők helyezik el.

Ezek a zugközvetítők rendszerint mint vendégek jelennek meg egyik-másik üzletben és pár napi vagy heti vendégeskedés után beajánlanak a tulajdonosnak először egy, majd azután még egy pincért és így lassan az egész üzemben kezükbe kaparintják a közvetítést. Ez a zugközvetítés azt jelenti, hogy a pincérek egy jelentős összeget fizetnek le a közvetítőnek, sokszor kétheti keresetüket is és azonkívül ki vannak téve annak, hogy a közvetítő állandóan zsarolja őket. Ezzel azonban a zugügynök még nem elégszik meg, hanem egy bizonyos idő után ki is dobhatja azt a pincért, akit elközvetített, mert új kereseti lehetőségre van szüksége. A zugközvetítők azonban nem állanak meg a pincérközvetítésnél, hanem lassan az összes alkalmazottak közvetítése a kezükbe kerül és egyformán zsarolják meg a főpincértől kezdve az illemhely takarítóig az összes alkalmazottakat.

Ezek az emberiek valamikor a szakmából kerültek ki, valamikor pincérek majd főpincérek voltak, van közöttük, akinek nagyon jólmenő üzlete volt, azonban amikor az üzeme csődöt mondott, felcsapott zugügynöknek. Közvetítésre nincs ugyan jogosítványuk, legfeljebb csak adásvételi ügylet lebonyolítására, de ezeknek az embereknek mindegy, hogy élő vagy holt tárgyakal kereskednek és miután a pincérnek kevesebb az értéke mint valamilyen berendezési tárgynak, hát inkább ezzel kereskednek.

Ezek közül a zugközvetítők közül az ismertebbek a következők: Kiszél József, akinek valamikor virágzó üzlete volt a Kossuth Lajos-utcában. Ennek a társa egy Braun Farkas nevű volt pincér és ezeket

a szakmában úgy ismerik és nevezik Kiszél és Braun kettesfogat. Soron következik utánuk egy kis Ballá néven ismert zugügynök, akinek már többször gyűlt meg a baja a büntető hatóságokkal. A közelmúltban egy büntetőtörvényszéki tárgyaláson találkoztunk ezzel a zugügynökkel, persze állami darócruhában és szuronyos őrökkel a hátamögött. Amikor a tanácselnök megkérdezte, hogy miért van beöltözve az állami ruhába, összevágta a bakancsa sarkát és jelentette, hogy négy hónapi szabadságvesztés büntetését tölti. A legfájóbb a dologban az, hogy akadnak, sőt elég sokan olyan tulajdonosok, akik alkalmazottaikat ezektől az emberektől szerzik be. Van azonban egy-két doktor úr is, aki a közvetítésből él, persze zugban. Hogy mennyi közülük van a doktori címhez, azt a rendőrségnek kellene megállapítani, a tény azonban az, hogy szigorúan doktor úrnak tituláltatják magukat, sőt ha valakinek bemutatkoznak, aláhúzza hangsúlyozzák ki a doktorságukat. Az egyik úgynevezett Kaplony doktor, a másik Kolacskovszky doktor. A Kolacskovszky nevű zugügynök már több közvetítő irodában is volt alkalmazva, sőt a közelmúltban egy »Jövő« nevű pénzért közvetítő iroda levelezőlapokon értesítette a szakmai köröket Kolacskovszky doktor úr ügyvezetői működéséről.

Nem kis forgalmat bonyolít le a kis Bruckner sem, akinek megvannak a körúton és a citiben a házai, ahová a pincérek csak rajta keresztül jöhetnek be. Jelentős szerepet játszik egy Schön nevű (szemüveges Schön) zugügynök is a pinclérközvetítés terén és ez még afrról is híres, hogy erőszakos is és nemcsak elközvetíti a pincéreket és főpincéreket és elveszi tőlük a százpengőket, hanem még arra is kényszeríti őket, hogy lépjenek ki az üzletből, mert »kell a hely« másnak, ő nem élhet a levegőből.

Vannak kávéházak, ahol nem engedik ezeket a hiénákat garázdálkodni. Igaz, hogy nagyon kevés ezeknek a száma, de mégis van. A közelmúltban a »VENDÉGIPARI MUNKÁS« hozott egy cikket a Ki-

szel—Braun kettesfogatról. Ezt a cikket az Emke kávéház tulajdonosa kivágta az újságból, majd egy nagy ezüst tála szépen felszerviroztatta, mindenféle zöldséggel és salátával körülrakatta és az egyik pincérrel felzolgáltatta a Kiszel és Braun kettesfogatnak.

A »VENDÉGIPARI MUNKÁS« ugyancsak hozott egy közleményt a kis Balláról. A közlemény a Meteor kávéházban közkézen forgott és amikor Kanczlier kávé elolvasta a közleményt, felszólította a kis Ballát, hogy azonnal hagyja el a kávéház helyiségét. Balla fizetett és távozott és azóta az egyik Rákóczi-úti kávéházat boldogítja jelenlétével.

Vannak azonban névtelen hősök is a zugközvetítői fronton. Ezek a Nagydíófa-utca és Kazinczy-utca között elterülő Rákóczi-úti szakaszon folytatják áldásdús tevékenységüket. Ezt az útszakaszt »h i d e g p l a t z n a k« vagy »viharsaroknak« nevezi a szakmai közvélemény. Itt garázdálkodik a felírók siserehada. Ezek a szemémberek megszerzik az egyes nagyobb házaknál a »felírói« funkciót és a hidegplaccon szedik össze a kisegítő pincéreket. Azok a pincérek, akik a hidegplaccon keresnek egy-egy alkalmi munkát, a legnagyobb nyomorban tengődnek, éppen azért járnak a hidegplatzra, mert még annyi pénzük sincsen, hogy a kávéházakba bejárjanak. Ezek a nyomorúság által agyonhajszoltak a legszabadabb prédái a »felíróknak«. Ezekkel a szerencsétlen emberekkel azt tehetnek a felírók, amit akarnak. Ha a felírónak munkaalkalom áll a rendelkezésre kimegy a hidegvágányra és megkezdí körsétáját. A szerencsétlen nincstelenek csapatostul szaladnak utána, dörgölődznek hozzájuk és túllíccitálják egymást a leadandó »sáp« nagyságában. Számталanszor megtörtént az, hogy a már amúgy is nagyon alacsonyan megállapított kisegítési díjat teljes egészében a felíró vette fel és akik dogoztak, kénytelenek voltak megelégedni azzal, amit kerestek. Ha kerestek. Mert nagyon gyakran megtörtént az is, hogy pengőn alul volt a kereset Ez azonban nem térítette jobb belátásra

a lelketlen felírókat és a legnagyobb nyugalommal kaszírozták a kiségetési díjat a saját zsebükbe.

A rendőrség naponta több esetben is szétzavarja az ácsorgókat, sőt sok esetben történtek előállítások is, azonban az előállításoknál mindég azok a szerencsétlen szenvedők estek bele a körbe, akiknek megváltás lett volna a kiségetés. A felíró azonban mindenkoron kívülmaradt a körön és a másik oldalon kezdte meg áldásdús működését.

Ezeken a bajokon és visszaéléseken nagyon könnyen és nagyon hamar lehetne segíteni. Az első teendő az volna, ha a hatóság megtiltaná a szakmunkásoknak pénzért való közvetítését. A második teendő pedig az kellene hogy legyen, hogy a szakmai érdekeltségek felállítsák a paritásos munkaközvetítőt. Addig is, amíg ez megtörténnie, a munkaadóknak és különösen a kávé-soknak kötelességük volna, hogy a saját munkaközvetítőjükhöz forduljanak és onnan szerezzék be a szükséges munkaerőt. Ezzel elérnék azt is, hogy alkalmazottaik nem változnának olyan gyakran, de elérnék azt is, hogy az alkalmazottakat tehermentesítsék a közvetítési díjak fizetése alól.

Kérdés, hogy miért nem járnak a munkáltatók ezen az úton, noha bebizonyíthatólag ez az ut a legjobban járható.

Mi a magunk részéről lélektani okait látjuk ennek a kérdésnek és szerintünk ez az akadálya a rendezésnek. A munkáltatók nem szeretnék az alkalmazottaikat semmilyen formában felszabadítani a függőség alól. A munkaadók azt szeretik, ha az alkalmazott mennél több embertől függ, így több bennük az alázat és a meghunyászkodás. A munkaadóknak talán előnyös is a közvetítés rendszertelensége, mert a gyakori változások anyagi megterhelést jelentenek az alkalmazottaknak és így az alkalmazottak soha sincsenek abban a helyzetben, hogy valami kis pénzt félremehessenek, abból eléldegéljenek addig, amíg esetleg egy rendezebben fizetett munkahelyet találnak. Sokszor hallottuk öntudatlan munkások szájából azt a téves megállapítást,

hogy mennél nagyobb a nyomor, annál jobban növekszik az elkeseredés, vagyis hogy a nyomor forradalmasít. Ezt kénytelenek vagyunk megcáfolni és azt a helyes megállapítást tenni, hogy a nyomor elaljasítja az emberebet.

De térjünk át a pincérek életének megvilágítására, úgy ahogy az napjainkban lejátszódik.

*

Tudott dolog, hogy egyetlen szakma munkásságának sincs olyan sok alkalma az embertársainak megismerésére mint a pincéreknél. Vonatkozik ez nemcsak a közvetlen munkatársaira, hanem mindazokra, akikkel a pincér foglalkozásával kapcsolatban érintkezik. A pincérség nagy része éppen kereseti és alkalmaztatás! viszonyánál fogva, minden egyénnel, akivel érintkezik, függő viszonyban van. Függsz a pincér a munkaadótól, a vele együtt dolgozó alkalmazottaktól, az előljárójától és főképpen a vendégektől így válik érthetővé, hogy a pincér minden zavaros elgondoláshoz társul szegődik. Ha valamilyen gazdasági vagy politikai mozgalom kezdődik, az első aki ennek behódol, a pincér. Miért? Mert éppen szolgálati viszonyánál fogva és attól függően, kénytelen mindennek helyeselni, amit mások mondanak. A pincértől egyenesen megkövetelik, hogy ne legyen önálló véleménye, ne legyen önálló világszemlélete. Mindég az előljárónak vagy a vendégnek van igaza. Ezt verik bele a pincérek agyába már abban az időben, amikor még fogékony arra, hogy mindent elhigyen. Így nő fel a pincérrel együtt a függőségének az érzése. Így alakul ki benne kisebbségi érzés. Ha egy új alkalmazott lép be egy munkahelyre, az előljáró vagy a munkaadó sohasem felejt el az alkalmazottal tudatni, (ha nem is ezekkel a szavakkal), hogy a vendégnek mindég igaza van.

És ha a vendégnek igaza van, akkor igaza van a főpincérnek, a szakácsnak, a munkaadónak vagy a

munkaadó hozzátartozóinak és barátainak, ellenben soha nincs igaza a pincérnek.

Ezért nem tudott a pincér ellenállóképességre szert tenni még azokban a kérdésekben sem, amikor a saját létéről volt szó. A munkás, illetve a pincér panaszkodott, hogy igazságtalanság történik vele akkor, ha nem kap fizetést. Erre jött a munkaadó és azt mondotta: minék magának fizetés, hisz eleget keres. A másik munkaadó azt mondotta; hát még mit nem, borraivalót is, meg fizetést is? Ha maga mind a kettőt akarja, akkor menjen oda, ahol azt kapja, mert tőlem ezt biztosan nem kapja, de magának nincs igaza akkor, ha a »Jó« kereset mellett még fizetést is akar. Mit tehetett a pincér, megtanulta, hogy a vendégnek lehet igaza, a gazdának lehet, sőt kell is hogy igaza legyen, ellenben úgy hallotta és tanulta, hogy a pincérnek sohasem lehet igaza, valószínű tehát, hogy most is a főnöknek van igaza és nem firtatta tovább ezt a kérdést. Ment tovább azon az úton, amelyen örökösen egy hajszálon függött az állása, a léte.

*

A fentebb vázoltakból kifolyóan honosuk meg a vendéglátóiparban, de különösen a kávéiparban és a mulatóhelyeken, nemkülönb a kávézóknak és étkezdékben az ingyenmunka rendszere. A kávéházak jelentős részében a pincérmunkások még azt a heti 6 pengő fizetést sem kapták meg, amit az ipartestület előljárósága mint iránybért állapított meg. Nagyon sok kávéházban aláírtak a pincérekkel egy nyilatkozatot, hogy a rossz gazdasági viszonyokra való tekintettel a fizetésükről lemondanak.

De ennek van más eredendője is. A háborút megelőző időkben általában a vidéken, ingyen dolgoztattak a pincérekkel. A munkaközvetítés lebonyolítását leginkább az úgynevezett pincérügynökök intézték és a pincérnek rendszerint fényes keresetet helyeztek kilátásba, azonban a fizetésről sohasem beszéltek. A pincér

ha megérkezett egy vidéki üzletbe, úgy a főnök rendszerint azzal fogadta, hogy az ő üzlete egy aranybánya, a pincér annyit fog keresni, amennyit csak akar. Ha a pincér a fizetés után érdeklődött, úgy a főnök rendszerint azzal hozakodott elő, hogy tisztán az »ügyességén« múlik, hogy mennyit fog keresni. Ez ugyan elég tág meghatározás és a laikus azt hiheti, hogy az »ügyesség« abból állott, hogy a pincér hogyan tud kiszolgálni, hogyan tudja a vendégeit mennél jobban kielégíteni. Itt van azonban a nagy tévedés. A kiszolgálás körüli ügyesség csak mellékszempont volt, annak semmi jelentősége sem volt és az »ügyesség« inkább abban nyilvánult, illetve kellett hogy megnyilvánuljon, hogy a pincér hogyan tudja a vendéget megfőzni. Ez alatt viszont azt kell, hogy értsük, hogy a vendéget hogyan tudja cehhelteni, hogyan tudja erre a célra alkalmazott konzumnőkkel összeházasítani, hogyan tudja vele a pénzét elkölteni, hány üveget tud az asztal alá síbolni, hogyan lehet a feketekávéval festett vizet eredeti »francia« likőrként eladni. Nagyon sok jó »pali« fejezte ki csodálkozását afelett, hogy egy nő hogyan tud két-három óra alatt 50—60 pohár francia likőrt elfogyasztani anélkül, hogy részeg lenne. Volt a palik között úgynevezett »okos« pali is, aki néha a »hölgy« likőrje után nyúlt, megakarván az eredeti francia likőrt ismerni. Ilyenkor aztán a pincér vagy a hölgy kötelessége volt az asztalt úgy meglökni, hogy a likőröspohár feldüljön, vagy az abroszt egy hirtelen jött indulattal lerántani az asztalról, hogy a vendég hozzá ne juthasson az általa drágán megfizetett italhoz.

Ebből és ehhez hasonló trükkökből állott a pincér ügyessége. Számtalan olyan pincér volt, aki ezzel az ügyességgel nem tudott, de nem is kívánt élni. Ezeknek aztán a vidéki munkalehetőség befellegzett.

A fővárosban az ilyen munkálkodások ritkák voltak. De azért voltak. Ma már ezek nemigen fordulnak elő. Ha előfordulnak, úgy leginkább olyan helyen, ahová az utcai nők hordják be áldozataikat és hasonló módon »vágják el a nyakát«. Itt a bedűtő munkát nem

a pincérnek kell elvégezni, hanem erre a célra van egy külön markos ember, akinek az a kötelessége, hogy »letarhálja« a vendéget egy-egy italtra, de az is a kötelességei közé tartozik, hogy ha a »pali« a pénzét elköltötte, kidobja.

Pár esztendővel ezelőtt jelentkezett egy pincér a szakszervezetben és előadta a következőket:

X. Y. kávéházban áll alkalmazásban mint felszolgáló. 30-án éjjel, amikor a közalkalmazottak a fizetésüket kapják bejött a kávéházba egy vendég és rendelt egy feketét, amit nyomban ki is fizetett. A fizetésnél a tulaj meglátta, hogy 10—20 pengős bankjegyek vannak a vendég pénztárcájában, ráment a pincérre, lehordta a sárga földig azért hogy miért ad el a vendégnek feketét akkor, amikor annyi pénze van. Ilyenkor mondta a főnök bort vagy pezsgőt kell a vendégnek eladni. A pincér, aki elég önérzetes volt ahhoz, hogy az ilyen görbe dologban ne vegyen részt, azt mondotta a főnöknek, hogy ő felszolgálónak jött az üzletbe és nem bedűtőnek. Különben is a vendégen látja, hogy az egy rendes családapa, aki csak véletlenségből esett be az üzletbe egy feketére. A főnök felcserélte a pincér placcát és egy másik pincért küldött rá a vendégre, aki aztán ki is végezte a vendéget, úgy, hogy a száz pengőt megközelítő pénzből egy fillér sem maradt a zsebében. A lelkiismeretes pincér amikor hazament munkahelyéről, az egyik budai kávéház teraszán találta meg a vendégét sírásközben, amikor is arról morfondírozott magában, hogy hogyan álljon a családja elé, amikor az egész havi keresetét elköltötte egy éjszaka.

Az ilyen és ehhez hasonló ügyesség az, amit egyes munkaadók gondolnak és értelmeznek.

Hogy a mulatóhelyeken is történnek ilyen esetek, sőt elég gyakran, arról éppen az elmúlt hónapokban és hetekben kapott a közvélemény megfelelő tájékoztatót, amikor is egyes nagyvállalatok sikkasztó alkalmazottai, vagy közfunkcionáriusok kerültek a bíróság elé és számoltak be arról, hogy hol költötték el a kezükre bízott összegeket.

Hogy a pincérek ilyen lelketlen munkához adják magukat, annak az az oka, hogy a pincérnek nincs rendezve a fizetése. Ezeknél a trükköknél látszik legjobban, hogy mit jelent a nevelés helytelensége és hiánya.

Tudunk olyan esetet is, hogy amikor egy pincér, aki életében legalább 20 évet töltött el olyan éjjeli üzletekben, ahol a vendégre »rá kell menni«, amikor egy másik üzletbe került, ahol nem volt mód arra, hogy a vendégtől különböző italokat udvaroljon ki vagy cehheltesse, de miután a vérében volt már az ilyen eljárás, az egyik nyári üzletben egy idős hölgyhöz ment és arra kérte, hogy engedje meg a nagyságos asszony, hogy a kedves egészségére egy joghurtot elfogyasszon.

Nagyon sok mindenféle eset adódik elő a pincér életében. Az egyik nagyon szomorú jelenség, a másikon viszont nevetni kell. Ennek azonban mindnek van magyarázata, a szomorúnak éppen úgy, mint a vígnak.

A munkaadók nem szeretik, ha az alkalmazottak nagyon jól megférnek egymással. Ha a személyzet között teljes az összhang, akkor a munkaadó mindég megcsalatra érzi magát, mert azt hiszi, ha az egyik alkalmazott nem árulkodik a másikra, akkor valami nincsen az üzemben rendben. Vannak emberek, akik szinte művészei annak, hogy hogyan lehet az alkalmazottakat egymásnak rugasztani és ezzel elérni azt, hogy egymásra árulkodjanak.

Ha a pincérek azután összehúznak, akár hogy számít a munkaadó, mindég vagy a vendég, vagy a gazda jön ki rosszabbul. A munkaadón kívül természetesen szerepet játszik az alkalmazottak egymás közötti viszonyában az irigység, a kenyéri éltes is. Így nagyon sokszor megtörténik az is, hogy a pincér elcsalja a másik pincér vendégét. Ez áll különösen ott, ahol az alkalmazottak az egyéni teljesítmény után kapják a borralalót vagy a százalékot,

A közelmúltban megtörtént, hogy Tihanyban, egy kiránduló társaság miközben megrendelte a fogyasztani valóját az egyik pincérnél, megkérdezte a másik pincért, hogy szembe velük melyik fürdő van. A pincér erre egész egyszerűen azt felelte; nem tudom kérem-alásson, mert ez nem az én placcom.

Ugyanebben az üzletben, fordított esetben a másik pincér arra a kérdésre, hogy hol hallatszik legjobban a visszhang, azt felelte; hogy kérdezzék meg a piacaikon szolgálatot teljesítő pincértől. Ez a két pincér haragban volt egymással. Az olvasó döntse el, hogy jó üzleti taktika-e az, ha haragos vagy megelégedetlen alkalmazottak dolgoznak egy munkahelyien.

Más esetben; adva van egy nagyüzem, ahol az alkalmazottak fogják a vendégeket. Akit fog, övé. Ebben az üzletben minden pincér haragban van azzal, aki tőle jobbra vagy balra dolgozik. Ebben az üzemben ha keresetről van szó, minden pincér felvágott, vagyis sokkal több keresetet mondott be mint a másik. Az egyik ilyen trióban dolgozó pincérnek meghalt a felesége, de a pincér a legnagyobb lelkingyugalommal bement dolgozni az üzembe. Amikor megkérdeztük, hogy miért ment be dolgozni, azt a feleletet adta, hogy neki nincs annyi pénze, hogy egy napot munkanélkül töltsön el, mert gyermekei vannak. Lehet, hogy így is volt, és bár mi megértjük, hogy vannak esetek, hogy még az ilyen tragikus esetek is a munkahelyhez kötik a pincért, de a mi véleményünk szerint azért ment be a pincér a felesége temetése napján is dolgozni, nehogy a mellette dolgozó kollégája esetleg elcsalja egy vendégét, vagy esetleg meg ne tudja, hogy a valóságban mennyi a keresete.

Más szakmában, más munkásoknál ilyen esetek nem fordulhatnak elő, mert más munkások nem állanak vetélytársként egymással szemben. A pincérek, tisztelet a kivételnek, nem munkatársak, hanem vetélytársak. Szolgáljon mentségükül, hogy nem ők honosították meg azt a rendszert, hanem beljük lett oltva. Nagyon gyakori eset az is, hogy az alkalmazottak, ha

egymással összetűznek, a munkaadóhoz fordulnak igazságtévésért. Természetes, hogy a munkaadó ítéletében nem tud mindkettőnek igazságot szolgáltatni, úgy, hogy mindkettő meglegyen elégedve. Habár volt már ilyen eset is, azonban az alkalmazottaknak ebből nem volt örömük.

Egy példa sok közül: x. y. kávéházában dolgozott két pincér, akik hosszú idő óta haragban voltak egymással és ahol lehetett megcsipkedték egymást. Egy alkalommal egy vendég A-nak a rajonjában fogyasztott egy feketét, majd felfedezte egyik ismerősét a B rajonjában és átült hozzá. Pár órai diskurzus után mindkét vendég egyszerre fizetett és elment. A főpincér annak rendje és módja szerint letette a két borralalót arra az asztalra, ahol a fizetés történt. A pincér meglátta a fizetést és átnyúlt a B-asztalára és elvette az egyik borralalót. B a fizetés alkalmával el volt foglalva, később jött be és miután látta, hogy csak egy borralaló van az asztalon, megkérdezte a főpincért, hogy miért nem adta neki mind a kettőt.

A főpincér azt felelte, hogy letette és rögtön felelősségre vonta A-pincért, aki azt válaszolta, hogy a vendéget ő szolgálta ki. Hiába volt B minden érvelése, hogy 10 tálca vizet hozott, hogy az asztala egész éjjel el volt foglalva, nem használt. A lárma olyan nagy lett, hogy előkerült a főnök is, aki megkérdezte, hogy miről is van szó. Miután a két pincér egyszerre kezdett beszélni és mindkettő a saját igazát állította, egyenként behívta mindkettőt az irodába igazságot tenni. Az igazság valóban salamoni volt.

A pincér előadta, hogy a vendég az ő rajonjában ült, ő szolgálta ki, de azért mert átült a másik oldalra és ott fizetett, a borralaló még neki jár. A főnök úr nagyon helyeselt az érvelésnek és megerősítette a pincért az igazában. És hogy az igazságának nagyobb nyomatékot adjon, átadta a panaszosnak a B-pincér munkakönyvét, hogy másnap menjen az elöljáróságra kijelenteni, persze az egész dologról egy szót se a másiknak. Következett a B-pincér kihallgatása. B-pincér

elmondotta, hogy bár igaz, hogy a vendéget A szolgálta ki, azonban ő 10 tálca vizet hozott neki és három óra hosszat elfoglalta az asztalát, szerinte a borraláló őt illeti meg. A főnök úr nagyon élénken helyeselt és igazat is adott B-nek. Itt természetesen újra jött a nagyobb nyomaték, B megkapta az A munkakönyvét azzal, hogy másnap az előljáráson jelentse ki, persze az egészről egy szót se a másíknak.

Az audencia titán mindkét pincér mosolyogva végezte a dolgát, mindkettő megvolt az ítélettel elégedve és türelmetlenül várta, hogy másnap kijelentse a másik munkakönyvét. A főpincérnek nagyon gyanús volt a mosolygás és azt hitte, hogy a két ellenség a munkaadó szívhezszóló prédikációja után mosolyogva keresi, hogy béke jobbot nyújthasson egymásnak.

A finálé aztán másnap délelőtt az előljáráson játszódott le, amikor a két nevet egyszerre kiáltotta az altiszt, aki a kijelentéseket intézte és mindegyiknek kezébe adta a saját munkakönyvét.

*

De ahány ház, annyi szokás. Minden munkahelyen és minden pincérnek más és más a beosztása, más és más rendelkezéseknek kell magát alávetnie.

A pincér minden nap utoljára megy be az üzletbe. Ha sikerül neki még egy napot dolgozni, az az ő szerencséje. A pincér a legjobban kiszolgáltatót lény. Nem védi az ipartörvény, nem ismeri a kölcsönös megállapodást, amit elétesznek, azt aláírja anélkül, hogy elolvashatná. Ebből adódik, hogy a pincér csak nagyritkán jut ahhoz, hogy felmondjon, vagy hogy a felmondási idejét letöltse.

Ha a pincér belép egy munkahelyre, már útközben aláírja, hogy a kölcsönös felmondási idő »három« nap. Nézzük meg, hogy hogyan is áll ez a kölcsönösség. Ha a kávéosok ipartestülete munkaközvetítő hivatala elküld egy alkalmazottat valahová dolgozni, a közvetítő-céduláját sajátkezüleg aláírja, azaz már a közvetítés-

nél elismertetik az alkalmazottal, hogy a felmondási idő három nap. Kérdezheti bárki, hogy miért írja alá a munkátkereső a háromnapi felmondást, mikor azt meg is tagadhatja. Erre egyszerű a válasz; van az ipartörvénynek egy rendelkezése, mely szerint a munkaadó és munkás szabad egyezkedő felek és ha másképpen nem egyeznek, úgy a felmondási idő 14. nap. A munkaadók avval érvelnek állandóan, hogy az alkalmazottal a háromnapi felmondásban »kölcsonösen« megegyeztek. A valóság az, hogy a munkaadó nagyon sok esetben nem is látja azt az alkalmazottat, akit az üzlete részére a főpincér vagy az üzletvezető felvesz.

De hogyan is tagadhatná meg az alkalmazott a háromnapi felmondásnak az aláírását, amikor végre sikerült neki a hosszú munkanélküliség után elhelyezkedni. Egyébként is az alkalmaztatási, illetve a közvetítőcédula hátára rá van nyomtatva az is, hogy három napig nincs felmondás, három nap után azonban három nap. Voltak esetek, amikor a bíróság ezeket az aláírásokat nem fogadta el, mert a joggyakorlat nem ismeri el a munkaközvetítőnek azt a jogát, hogy az ipartörvényekkel ellentétes megállapodásokat kössön ki. Egyébként is a bíróság szerint a munkaközvetítő nem szerződött, hanem közvetítő szerv, feladata tehát csak a közvetítés.

Hogy valami hiba ne csússzon a három napi felmondásba, ezért ha az alkalmazott a munkahelyén a háromnapi próbaidőt ledolgozta, azonnal aláírják vele a »kölcsonös« három napi felmondást. Szükségtelen újra kihangsúlyozni azt, hogy a kölcsonösség csak anynyiból áll, hogy a munkaadó az alkalmazott elé teszi vagy teteti az előre elkészített borítékot, az alkalmazott viszont aláírja anélkül, hogy olvasná, vagy elolvashatná.

Az alkalmazottak munkakönyvét egy borítékban helyezik el az üzemekben és a borítékot újra aláírják az alkalmazottakkal. A borítékon szerepelnek a munkafeltételek is, amit az alkalmazottak rendszerint el sem tudnak olvasni. Íme egy boríték:

Munkafeltételek:

1. Tudomásul veszem és az 1884: XVII. t.-c. 92. §-a értelmében magamra nézve kötelezőnek ismerem el azt a megállapodást, hogy a budapesti kávéiparban évszázados szokás szerint a munkásoknak az alkalmaztatás első 3 napján felmondási idejük nincsen;, a negyedik naptól kezdve pedig a kölcsönös felmondási idő h á r o m nap. Amennyiben a felmondási idő nem töltetik ki, a fizetés megfelelő része — élelmezési és kiszolgálási díjváltás nélkül — jár.

2. A kiszolgálási díjból részesedés a vállalat mindekori elosztási rendje és kulcsa szerint illet meg.

3. A kiszolgálási díj elosztása ellen kifogás az összeg felvételétől számított 3 napon túl nem emelhető.

4. Borraalót kérni, vagy ilyen magatartást tanúsítani azonnali elbocsátás terhe mellett tilos.

Megértettem és elfogadom:

aláírás.

Nagyon furcsán fest az a körülmény, hogy a munkafeltételek között egyvonalban történik hivatkozás az 1884: évi XVII. t.-c. 92. §-ára és ezt a paragrafust megerősíti a kávésök ipartestülete az évszázados szokással. Mindazokban a dolgokban, ahol a munkaadónak előnyös helyzet biztosítható, hivatkozás történik az évszázados szokásra, vagy a szokásjogra felépített gyakorlatra. Ahol az alkalmazottak jogai éppen azokból az évszázados szokásokból kifolyóan csorbítottak, ott viszont arra történik hivatkozás, hogy hja, az évszázadokkal ezelőtt volt.

Szerintünk furcsa nagyon, hogy egy ipar, amely évszázadok óta annyit fejlődött mint a kávéipar, mindenben ragaszkodik a fejlődéshez és szakít az évszázados gyakorlattal, csak éppen a munkásokkal való bánásmódban nem.

Mi volt a kávéház évszázadokkal ezelőtt és mi ma. Évszázadokkal ezelőtt a kávéház és a vendéglő házi-

ipar volt, mert hiszen a munkáltatók bevallása szerint is onnan indult ki. Ma már nem háziipar, hanem mondhatni nagyipar. A háziipar minden vonatkozását és szokását levetette magáról a vendéglátóipar. Berendezkedett nagyüzemmé, részben megmaradt kisüzemnek is, egyet azonban általánosságban megtartott, a személyzettel való nem éppen kifogásnélküli bánásmódot.

De addig, ameddig a vendéglátóipar a saját fejlesztésére mérhetetlen összegeket áldozott, addig a munkások életszínvonalának emelésére nemcsak hogy semmit sem áldozott, de még azt is, ami »é v s z á z a d o k o n . á t k i a l a k u l t « , a h e t i b é r e k e t , t e l j e s e n l e m o r z s o l t a . O t t t e h á t , a h o l a z a l k a l m a z o t t a k f i z e t é s é r ől v o l t s z ó , m á r n e m é r v é n y e s ü l t a z é v s z á z a d o s g y a k o r l a t , o t t m á r a » m o d e r n i z á l á s « k ö v e t k e z e t t b e , m e r t h i s z e n m a a m o d e r n f e l f o g á s o k k ö z z é t a r t o z i k a z i s , h o g y m i n d e n k i ö n á l l ó s í t j a m a g á t a m e g é l h e t é s t e k i n t e t é b e n . E z t a v e n d é g l á t ó i p a r o s o k n a g y r é s z e ú g y é r t e l m e z i , h o g y a p i n c é r g o n d j a a z , h o g y h o g y a n é s m i b ől é l j e n m e g . A m u n k a a d ó g o n d j a c s a k a z , h o g y a p i n c é r z o k s z ó n é l k ü l v é g e z z e k ö t e l e s s é g é t , a z é r t f i z e t é s t n e k é r j e n , s e m m i l y e n k i l e n g é s t e l n e k ö v e s s e n .

A munkaadók maguknak vindikálták azt a jogot is, hogy a borralaló vagy a százalékos részesedés elosztásába is beleszóljanak. Így ők állapítják meg a elszámítási és elosztási kulcsot is. Ez is eléggé érthetetlen, mert ilyen esetben illene az alkalmazottakat is megkérdezni, hogy legalább a színezetét kerüljék el az önkényes eljárásuknak. A munkaadók ezt sem kérdezték meg, úgy gyakorolják az elosztást, ahogy az nekik jól esik. Az ipartestületek elhatározták, hogy a százalékból a főpincérnek $\frac{4}{10}$ -ed, a pincéreknek $\frac{6}{10}$ -ed rész jár. Ez a határozat egyöntetű. Van azonban ennek a határozatnak egy mellézköngéje is, az azonban már nem mondható egyöntetűnek. Ugyanis nem minden munkaadó csinál lelkiismereti kérdést abból, hogy azt az összeget, amit a fogyasztók a pincérek részére meg-

fizetnek, a pincérek teljes egészében megkapják..

Garmadával tudjuk felsorolni azokat az üzleteket, ahol a munkaadók nagyobb részt kapnak a százalékából mint a pincének. Van kávéház Budapesten, ahol a főpincér a reá eső százalékából a felét kénytelen leadni a munkaadónak. Miért? Mert a munkaadója nemrégén még főpincér volt és tudja, hogy a főpincéri részesedés elég jelentős, miért ne kapja ő is annak az 50%-át. A megmaradó 50 százalékából pedig a főpincérnek fizetést kellett tartani és fizetni, újságot venni, a leltárért felelősséget vállalni és az esetleges dublozt is viselni.

Ez a mai munkaadó amikor még főpincér volt, a munkaadójától külön részesedést kapott a százalékon felül. Így változnak az emberek és így igyekeznek az évszázados szokásokat a saját javukra érvényesíteni.

*

A munkafeltételek között szerepel az is, hogy a kiszolgálási díj elosztása ellen három nappal az Ősszeg felvétele után kifogás nem emelhető. Ez a klauzula érthető volna akkor, ha az alkalmazott megnézhetné és ellenőrizhetné is, hogy az összeg nemcsak jól van-e elosztva, hanem hogy az az egész összeg elosztásra került-e, ami százalék címén befolyt. Nagyon szórványosak azok az üzletek, ahol erre lehetőség van. Az alkalmazottak legfeljebb csak annyiban ellenőrizhetik az elosztást, hogy utánaszámolják, hogy a nekik mondott összeg valóban jól van-e elosztva, de hogy az egész összeg el van-e osztva, arról már nem szerezhetnek meggyőződést, legalább is csak nagyon ritkán.

Van Budapesten olyan üzem is, ahol az alkalmazottak egyáltalában nem is blokkolnak, így halvány sejtelmük, sincs arról, hogy mennyi volt a bevétel és mennyi a százalék. A főpincér, aki egyben a tulajdonosnak a rokona, vagy társa, vagy a jó ég tudja, hogy miye, a munka bevégezte titán mond egy kapuszámot és az alkalmazottaknak ezzel meg kell elégedni. Ez el-

len fellebbezésnek helye nincs, aki szólni mer, az kapja a háromnapos felmondást, vagy az azonnali elbocsátást.

Ha az alkalmazottat azonnal elbocsátják, úgy az alkalmazott csak a háromnapos fizetését kapja meg.

Ott, ahol az alkalmazottak semmilyen fizetést nem kapnak, ott a felmondási időre semmit sem kapnak, mert hiszen a munkafeltételek között az is szerepel, hogy az azonnali elbocsátás esetén az alkalmazott sem a százalék megváltást, sem az ételmezt nem követelheti.

Ez is évszázados gyakorlat? Ha a kávéiparban egy mosogatónőt, vagy egy háziszolgát elküldenek, annak a teljes járandóságát meg kell fizetni. Ha pincért küldenek el, annak csak a semmi fizetés egy hányadát, vagyis semmit sem kell fizetni. A pincértől megkövetelik, hogy kereskedő legyen, diplomata legyen, idegnélküli ember legyen, magas vagy alacsony legyen, szőke vagy barna legyen, figyelmes legyen, nyelveket beszéljen, jó munkás legyen, mindenhez hozzá tudjon szólni, élő lexikon legyen, szíves legyen mindenkivel szemben, de a saját szempontjából szívtelen legyen, ne kérjen és ne követeljen a saját részére semmit. Még a felmondási időre járó járandóságát sem. A munkaadók állandóan azt hangoztatják, hogy a pincéreknek a fő jövedelmük a százalék vagy az évszázados borralaló, de csak addig, ameddig a pincér alkalmazásban áll. Ha a pincér kilépett és követelésében a járandóságai közzé sorozza a százalékot is, ami őt jog és általános emberi szempont szerint meg is illeti, úgy vagy az ipartestület hivatkozik arra, hogy az aláírása szerint ez neki nem jár, vagy a munkaadója nagy kegyesen megengedi neki, hogy három napon keresztül várja meg az utcán a vendégeket és kérje el a borralalót, mert hiszen azt úgyis a vendég adja és nem a munkaadó.

De van más évszázados gyakorlat is. Vonatkozik ez különösen a kávési parra. A kávésök állandóan arra

hivatkoznak:, hogy a pincérnek a fizetésén felül két kávé is jár naponta, mert ez is a keresetének egy kiegészítő része. Van a fővárosban elég kávéház, ahol az alkalmazottaknak csak akkor, vagyis úgy jár két kávé naponta, hogy éppen csak beszámítják a fizetésébe, de meg nem kapja. A közelmúltban a PÁTRIA kávéház alkalmazottai indítottak keresetet a kávéház tulajdonos, vagyis hogy úgy mondjuk »családi r. t. Igazgatója«, Majtényi István ellen a második kávéért. A békéltető bizottsági tárgyaláson megjelent az üzem igazgató-könyvelője, Weiszberger úr és azt mondta., hogy ők csak annyit adnak amennyit akarnak, rájuk a kávéipartestület határozata kötelezőleg nem szól. Ők nem fizetik ki a második kávé árát, mert akkor precedenst teremtenek és mindazok a pincének, akik hosszú esztendőig nem kapták meg a kávéjukat, perelni fogják a céget. A békéltetőbizottság természetesen megítélte a kávék árát, más lapra tartozik, hogy a Majtényi István r. t. belenyugszik-e vagy sem.

A Páttria kávéház a közelmúltban is szerepelt már egy botrányos dologban. Ebben a kávéházban történt meg az, hogy az alkalmazottak észrevették, hogy eltűnik a százalékuk, illetve a blokkönyvből a nagyobb lapok. Feljelentették a főpincért a kávéosok ipartestületénél, azonban az ipartestület vezetősége nem a békéltető bizottság elé vitte az ügyet, hanem saját hatáskörében úgy határozott, hogy a főpincér adjon 500.— pengőt a pincéreknek az igényük kielégítéséül. A főpincér ennek eleget is tett és kijelentette, hogy bár nem érzi magát bűnösnek, de a békeség kedvéért kifizeti az 500.— pengőt. Ez meg is történt.

Az alkalmazottak nagyrésze azonban ebbe nem nyugodott bele és a szakszervezethez fordult jogi tanácsért, ahol azt tanácsolták nekik, hogy pereljék úgy a céget mint a főpincért, de a kerületi rendőri büntetőbírószágon is tegyenek feljelentést úgy a főpincér mint a tulajdonos ellen. A tulajdonos, illetve a kávéház megbízottja kijelentette az eljárás folyamán, hogy a legnagyobb részletességgel rendelkezésre bocsátja az

üzleti adatait és könyveit az alkalmazottak megbízottainak, hogy megállapíthassák, hogy mennyi károsodás érte az alkalmazottakat. Tették ezt azért, mert az alkalmazottak megbízottai azt a kívánságukat terjesztették az eljáró bíró elé, hogy hites könyvszakértővel vizsgálta meg a kávéház könyveit.

Mi sem magától értetődőbb, minthogy a Pátria kávéház igazgatósága a saját felajánlott ígéretének nem tett eleget és az adatok rendelkezésre bocsátása csak annyiból állott, hogy a munkavállalók képviselőinek küldött egy darab papírt, amelyen az volt feljegyezve, hogy megállapításuk szerint 122.— pengő az az összeg amely az elszámolások körül mutatkozik, de ennek a 40 %-a úgysis a főpincére, tehát az okozott kár csak annyi, amennyi ennek az összegnek a levonásával megmarad. Természetes, hogy a munkavállalók ezt nem fogadták el és az ügy végül úgy nyert befejezést, hogy a munkavállalók megbízottjának a közvetítésével egy egység jött létre, mely szerint a pincérek a már kapott 500.— pengőhöz, még 1500.— pengőt kaptak.

Az olvasóra bízuk annak a megállapítását, hogy hol volt a hiba.

De hogy milyen nagy szerepet játszik egyes üzletekben az árulkodás, arra éppen eléggé fényt vet a Pátria kávéház konyhájában kifüggesztett rendelkezés, amely az alkalmazottakat egyenesen felhívta az egymás ellen való denúciálásra és azt elbocsátás terhe alatt kötelezővé tette. Ezt a figyelmeztetést az alkalmazottak helyi STATÁRIUM-nak nevezték el és hangzik a következőképpen:

Figyelmeztetés mindenkire!

Állásából elbocsátom azt aki:

1. a vendéget bármily vonatkozásban megsérti;
2. aki felületességet és rendetlenséget tanúsít; *
3. aki modorával és viselkedésével a vendég vagy a kávéház érdekeit sérti;

4. aki ilyen esetet tud, de azt elhallgatja!
(Leközlöve a Vendégipari Munkás 1933. évi 3-ik számában.)

Hogy az állásából elbocsátják azt, aki a vendéget megsérti, az érthető. De annyit illene tudni a Pártia kávéház Igazgatóságának, hogy a pincér sohasem szabad rá a vendégre azért, hogy megsértse. Viszont, ha a vendég türelmetlen, vagy ingerült, vagy a pincér akaratán kívül nem azt adja neki, amit rendelt, ezért még nem jár a pincért sem megsérteni. Itt a pincér (és ez is nagyon szórványos eset) legfeljebb elveszti a türelmét és viaszért, vagy legalább is a vendég azt hiszi, hogy sértés történt, ezért azonban még nem jár az alkalmazott azonnali lenyakazása. Ha már valaki kávéss lett, vagy egy nagykávéház igazgatója, akkor illenék tudnia azt is, hogy nagyon sok esetben a felületesség és a hanyagság nem az alkalmazott hibájából történik, hanem vannak olyan körülmények, amelyek arra rákényszerítik. Ha tehát valaki az alkalmazottaival szemben megtorló rendszabályokat helyez kilátásban vagy alkalmaz, illenék, hogy a »szándékosság« esetére tegye azt.

Az azonban, hogy az alkalmazottaktól elbocsátás terhe mellett megkövetelik a denunciálást, már a lelkiismereti szabadságba való beegázolást jelenti. Illenék egy munkaadónak (és különösen annak, aki ilyen felteteleket szab az alkalmazottainak) tudni, hogy nincs olyan üzem, ahol valami kisiklás ne történnék, amelynek nyilvánosságra hozatala az üzem szempontjából nem előnyös és amelyet az alkalmazott, aki a saját munkatársa ellen denunciót, egész biztos kivisz a nyilvánosság elé.

Nem az a valódi jótékonykodás, ha nyilvános helyen »snóderolunk« jótékony célra egy bizonyos összeget, hanem az, hogy az alkalmazottakkal ember-ségesen bánjunk és az alkalmazottak megkapják azt, ami nekik jár.

*

Vegyünk elő egy másik üzemet: A Belvárosi kávéházban a pincérek hetenként 50 fillér fizetést kaptak. A kávé ipartestület 6.— pengőt

állapít meg és ebből a hat pengőből vesz kézhez összesen 50 fillért a pincér. A közelmúltban megindult a lavina a Belvárosi kávéház ellen, mert a pincérek úgy gondolták, hogy nekik több jár mint 50 fillér és a békéltető bizottság útján érvényesítették követelésüket. Az egyik pincér megkapta a követelését és erre nyomban jelentkezett több pincér, aki ugyancsak követeli az elmaradt járandóságát. A cég képviselője arra hivatkozott, hogy a pincérek hetibére 4.20 pengő. Hogy ez a szám hogyan jön ki, azt senki nem ismeri. A pincérek állítják, hogy amikor 50 fillér fizetést kaptak kézhez, akkor aláírták velük, hogy 1.80 pengő fizetést vettek fel. A cég állítólag nem tudta, hogy hol tűnt el az —.50—1.80 közötti különbözet. Valószínű, hogy valahol hiba volt, mert mióta az egyik pincér megkapta a különbözetet, azóta 3.64 fillért kap kézhez minden felszolgáló. Igaz viszont, hogy azóta a százalékból lesz levonva minden pincérnek heti 1.30 pengő pohármosás és törés címén.

Ezt a különbözetet eddig a kávéház Boznovits nevű főpincére vonta el a pincérek elől, aki a leltárfelelősségért nem a neki juttatott 40%-ból kárpótolja magát, hanem a pincérek keresetéből. 1.30 kiadás 1.30 akkor is, ha azt nem a fizetésből, hanem a százalékból vonják is le. A pincérek most sem kapnak többet mint addig, legfeljebb más helyről vonják le azt, amit eddig a fizetésből vontak le. Miután az alkalmazotti fizetéseket a cég egy összegben adja a főpincér kezébe kifizetés végett, így elfogadható a munkaadó azon védekezése, hogy nem tudott a levonásokról. Arról azonban a munkaadónak feltétlenül tudnia kellett, hogy miért kapnak a pincérek 4.20 pengő fizetést a hat pengő helyett.

A Belvárosi kávéházban a pincéreknek, ha nincs szabadnapjuk, nemhogy egy nappal több fizetést kapnának, hanem a fizetéshez még 30 fillért rá kell fizetniük OTI járandóság címén.

A Belvárosi kávéház testvérüzeme a Hangli kioszk. Itt az alkalmazottak rendszeren megkapják a hetibérü-

ket, a panaszok azonban más oldalról elég sűrűn fordulnak elő. A Hangli kioszknak van egy Bürger nevű főpincérje, aki olyan dolgokat követel meg a pincérektől, amihez egyáltalán nincs joga, de amit meg sem lehet valósítani. Így nem valósítható meg az, hogy a szél ne borzolja fel a pincérek haját, de ha már a szél felborzolja, nem hinnénk, hogy a Hangli vendégei szívesen vennék, ha a pincérek feje illetve haja kocsi-kenőccsel lenne bekenve. Lehet, hogy a Bürger úr előbbi szolgálati helyén ezt megtették a pincérek, az azonban bajosan képzelhető el, hogy a Hangli pincérei szívesen tennék ezt.

A Bürger főpincér hatáskörébe tartozik az is, hogy ha a VIGADÓ-ban valamilyen banket vagy ünnepség van, ő, illetve az ő táskáján belül történik a számolás és így az alkalmazottak felvétele is. Nem könnyű a kisegítő pincér helyzete, nem irigylésre méltó kenyér a kisegítő kenyér, de különösen nem a Bürger úrnál. Bürger úr már az előtte való napon berendeli a kisegítőket »műszaki« munkára. Ezért természetesen nem kapnak a kisegítők semmit. Még kosztot sem. Igaz viszont, hogy amikor dolgoznak, akkor sem kapnak valami bőséges kosztot. Ezt sem rójuk fel a cég bűnéül, mert a Bürger úr teljhatalmú főpincére a cégnek, ő vesz fel és küld el embereket. Bürger úrnál megtörtént már az is, hogy 5 perc késés miatt leváltotta az embereit. De viszont az is megtörtént a Bürger úrnál, hogy a pincéreknek egy zóna pörköltet adatott egész napi munka után. De az is megtörtént, hogy azt a pincért, aki este a munka végezte után kérte a kisegítődíját, mert mint mondotta siet enni, mert nagyon éhes, a Bürger úr lázítónak kiáltotta ki és természetes, hogy soron kívül kifizette.

Bürger úr az embereit egy »felíró« útján szerzi be. Ez a felíró kapja a részét a százalékból, azonkívül minden ember fizet ruhatári illetéket a felírónak, amiért a ruhákat bezárják egy helyiségbe, annak a kulcsát a GOMBOR nevű felíró teszi zsebre és ezért kap minden pincértől 10—20 fillért. Mondanunk

sem kell, hogy a kocsmában, ahol ez a Gombor nevű felíró az alkalmi munkásokat felírja, még külön ital jutalékban is részesül. Egyetlen esetben fanyalodott a Bürger úr arra, hogy a szakszervezettől vett 10 pincért kiegészítő munkára. Ezeket a pincéreket egy olyan helyiségbe osztotta be, ahol a számolást végzőnek soha nem stimmelt a kasszája. Csodák csodája, amikor szervezett munkások dolgoztak, stimmelt a kassza, sőt ezen felül meglehetősen ügynevezett »táskapénz« is maradt. Nem tesznek jó szolgálatot az üzemnek a Bürger urak elviselhetetlen hepciáskodásukkal. Olyan nagy hatalmat mégsem szabad adni a Bürger főpincérnek, hogy élet-halál ura legyen, de ezt még akkor sem szabad megengedni, ha a főpincérnek bármennyi sok óvadékja is van. Ezek az alkalmazottakkal szemben használt kilengések rendszerint az üzleten bosszulják meg magukat.

A Róna Testvérek cég harmadik üzlete a Hangli söröző. Erről az üzletről nem sokat tudunk írni, de amit írhatunk az sem valami jó. Itt csak idézzük a Vendégipari Munkás 1937. január havi számából a következő cikket:

Jó reggelt kívánok!

Így köszönt egy pincér az egyik híres belvárosi sörözőben reggel, amikor a munkahelyére megérkezett. A konyhában, ahol a köszönés elhangzott, véletlenül ott tartózkodott a gazdaasszony öfélégyelmessége is, aki azonnal visszautasította a köszöntést, mondván, neki egy pincér csak kezitcsókolommal köszönhet. És miután a szakmában az ilyen magas állást betöltő személyek pallosjoggal rendelkeznek, érvényesítette is ezt a jogát és a pincér azonnal az utcára került.

Nyugati kultúrát követelnek a pincértől és ha több nyelvet nem beszél, akkor nem is alkalmazzák, ott a fényes Dunaparton. Miért alkalmazznak vele szemben balkáni módszereket? Vagy talán a Dunaparton visz-

szállították a jobbagyságot? Hát ez is jogcím, hosszú évek óta becsületesen dolgozó munkást télvíz idején az utcára lökni?

Rettenetes undorral vettük tudomásul ezt az esetet, szinte hányingert kaptunk tőle.

Ugyan miről is gondolkozhatott a kidobott pincér, amikor hazafelé ment a hideg decemberi utcákon, zsebében a munkakönyvvvel?

Mindez azt mutatja, hogy ezekben a házakban is éppen elég hiba van és nem ártana, ha a Rónai Testvérek úgyis mint munkáltatók, de úgyis mint emberek igyekeznének rendet teremteni a Boznovits-Bürger és a hős gazdaasszony frontján.

*

De nemcsak a fizetések elvonása van napirenden, hanem olyan jelenségeket is tapasztalunk, amely egyenesen megdöbbenítő. Így az egyes üzemekben büntetéseket szabnak ki az alkalmazottakra, nagy összeget vonnak le az egészen csekély fizetésű alkalmazottaktól és senki sem tudja, hogy ezeket az összegeket milyen célra fordítják.

A büntető hadjáratban a pálma a Metropole kávéház étterem igazgatóságát illeti meg. Ebben a házban nyakra-főre büntették, sőt büntetik meg még ma is az alkalmazottakat. Nem kell sokáig keresni az okot a büntetésre, jön az magától. Hogy miért büntetik meg az alkalmazottakat a Metropoleban, arra szolgálatunk egypár adatot, amit annak idején a kereskedelmi minisztériumhoz is felterjesztettünk.

Zsöllei Teréz kézilány heti 12.— pengő fizetést kapott a Metropole étteremben. Egy alkalommal a »VERŐNÉ« (tulajdonosnő) állítása szerint, egy vendég arról panaszkodott, hogy a túróscusza össze volt ragadva. A tulajdonosnő kiment a konyhába és felelősségre vonta a kézilányt, hogy miért ragadt össze a tészta. Majd kiszabta az általa méltányosnak tartott büntetést! Ugyancsak megbüntette az üzem Molnár

nevű igazgatója az egyik pincért azért, mert szabadnapján nem ment be az üzletbe poharat törölni.

Fenti ügyel foglalkozott a Vendégipari Munkás is és a következőket írta 1936. május havi számában:

Metropole.

Egyszer már megemlékeztünk erről a nagyon nagy-múltú házról, nem is annyira a múltjáról, mint inkább a jelenéről volt szó. Arról volt szó ugyanis, hogy a Veróné önaagsága pénzbüntetésre ítélte a futólányt, mert a túrósnudli tésztaja el volt főve. Ugyancsak megemlítettük, hogy Bartha Pál pincért MOLNÁR vezérigazgató megbüntette, mert szabadnapján nem ment be az üzletbe tányért törölni.

Ezek a büntetések nem is annyira viccbüntetések, mert ha azt az alkalmazottat, akinek a hetibére 3.—pengő, két pengőre megbüntetik, a munkabére 66 %-ának elvesztésére ítélik. De ettől továbbmenve minden lehetetlen ürügyet felhasználnak a Metropolében, hogy jogcímet találjanak az alkalmazottak megbüntetésére.

Így a közelmúltban megbüntették az egyik alkalmazottat, mert záróra után szivarra gyújtott, a másikat azért, mert a munkaszerszámából egyet eltört, a harmadikat azért, amiért a W. C-ben dohányzott és így tovább.

Az elmúlt büntetések két pengős összegűek voltak és azoknak, akik nem voltak hajlandók ezt megfizetni, három nap múlva vagy azonnal ki kellett lépniök. A panaszosokkal felvett jegyzőkönyvet annakidején elküldöttük a kereskedelmi miniszter úrhoz, most újra ezt fogjuk tenni, de ettől tovább is fogunk menni, mert megengedhetetlenek és embertelenek is tartjuk, hogy munkaadók kényre-kedvre bírságolják az alkalmazottakat.

Egyébként kíváncsiak vagyunk arra, hogy az igen tisztelt Verő úr és hajcsárjai, hol szerezték meg a bírói

képesítésüket. Tudtunkkal a Verő úr békés harisnyakereskedő volt a Rákóczi-úton, de nem jogász, pláne nem büntető jogász. És ha a sors jóvoltából sikerült neki szállodásnak lenni, akkor legyen csak szállodás és nem büntetőbíró. Milyen jogcímen meri a Metropole igazgatósága az amúgy is siralmas hetifizetéseket önkényesen megnyirbálni? Ki hatalmazta fel erre? és kinek számol el a Metropole igazgatósága, hogy hová teszi az alkalmazottaktól jogtalanul elharácsolts pengőket? Mert erről számadással tartozik, azt ne felejtse el a Verő úr és a mindenható vezérigazgatója, a Molnár úr se.

Nem vagyunk a Bakonyban, hogy azt tegyen a Verő úr, amit akar. Vannak itt büntetőhatóságok, akik ha valaki bűnt követ el, megbüntetik. De sem Verő úrnak, sem megbízottainak ehhez nincs joguk. És ha Verő azért jött be a vendéglátó iparba, hogy ezt a rendszert meghonosítsa, úgy ajánlhatjuk neki, hogy menjen vissza harisnyát árulni. Mert bár voltak ezideig is vizsaszasságok a vendégiparban, de erre az eljárásra még senki sem merészkedett a Verő cégen kívül. Elvégre az alkalmazott dolgozik a béréért és az alkalmazott mégsem harisnya, amit a Verő cég úgy tesz a talpa alá, ahogy az neki jól esik.

Mindez azonban mitsem használt és a Metropoleban továbbra is büntetgetik az alkalmazottakat és vonják el az amúgy is silány bérek nagy hányadát, (sőt sokszor még nagyobb összegeket is mint a teljes heti-bér) az alkalmazottak elől.

A panaszok özöne érkezik a Szakszervezethez az egyes üzemekben meghonosított túlkapásokról. Ahány üzem, annyiféle a panasz. Ha hire szalad az egyik üzemből a másikba, hogy ebben vagy abban az üzemben ilyen és ilyen új bevezetéseket eszközöltek az alkalmazottak kárára és az alkalmazottak azt zokszó nélkül túrik, úgy a másik üzem rögtön lemásolja a példát.

Mondani sem kell, hogy ezek a példák mindig az alkalmazottak kárára történnek.

Üzemekben a fizetést nem hat, hanem hét napra számolják el az alkalmazottakkal. Ha az alkalmazott szabadnapot tart vagy akar tartani, akkor a fizetéséből nem az egy napra eső részt vonja le a munkaadó, hanem annyit von le amennyi a kisegítő bére. Érdekes jelenség, hogy ha a munkaadó a saját szükségére alkalmaz kisegítőt, akkor elkívánja, hogy a kisegítő ingyen dolgozzon. Ha azonban az alkalmazott terhére alkalmaz kisegítőt, akkor a legmagasabb kisegítődíjat számolja el az alkalmazottal. Így adódnak elő azok az esetek, hogy az alkalmazottnak még rá is kell fizetni a fizetésére.

Íme egy eset: Megjelent a Vendégipari Munkás 1936. évi VIII. számában.

Gráf úr félremagyarázza az ipartörvényt!

Gráf úr a Kéményseprő vendéglő bérlője egy egészen új rendszer meghonosítása val kísérletezik. A mi nap kilépett üzletéből egy szakács és miután csak hét napig volt ott és mert ez a szakács jobban ismeri az ipartörvényeket mint Gráf úr, így tudta azt, hogy az alkalmazás csak egy heti próbaidő után válik állandó jellegűvé, hát egy hét után kilépett, amit annak rendje és módja szerint Gráf úr tudomására hozott. Amikor azonban a fizetését kérte, Gráf úr azt nem adta ki azzal a megokolással, hogy kisegítőt vesz fel és a járandóságából a kisegítődíjat lefogja vonni. (A közelmúltban ugyanezt akarta egy felirónővel is megtenni.) Minthogy a szakács azt mondta, hogy a bíróság előtt fogja érvényesíteni a követelését, Gráf úr a következő elszámolást küldte a pénzzel együtt utána.

7 napi fizetés	à 3.87 =	27.09
	O ti és adó	<u>2.70</u>
		24.39
Ebből levonva: kisegítő két napra		14.00
	postautalvány	<u>—20</u>
		14.20

Postán elküldött tehát 27.09 helyett 10.19 pengőt.

Hát megnyugtadjuk a Gráf urat, hogy így nem lehet elszámolni. Először is azért, mert hét napon belül az alkalmazottnak joga van felmondás nélkül éppen úgy kilépni, mint ahogy önnök is joga van elküldeni. Az alkalmazott terhére kiségitőt az alkalmazott beleegyezése nélkül még Gráf urnák sincs joga beállítani. Másodsor, ha Gráf úr ilyen jól tud számolni, úgy nem szabad olyan goromba hibát elkövetni, hogy bár az alkalmazottól két napi kiségitői díjat levon, de viszont az alkalmazottat csak 7 napra fizeti ki. Anynyit illene tudni Gráf úrnak is, hogy ha már megpróbálja az alkalmazottjától a kiségitő díjat levonni, akkor az alkalmazottnak azokra a napokra a rendes fizetését is ki kell fizetni. Mert vagy kilépett az alkalmazott és akkor levonásnak helye nincs, vagy nem lépett ki és ez esetben nem hét, hanem kilenc napra jár az alkalmazott fizetése. Egy rókáról két bőrt? hát ez kicsit sok lenne.

Egy másik eset. Színhelye a Raposa vendéglő az Akácfa -utcában.

A pincérnek fizetése nincs. Ha a pincér szabadnapot tart, úgy a munkaadó 2.50 P. kiségitődíjat hoz levonásba a pincérnek. Az elszámolás az ív szerint történik, blokkolni nem lehet, (nem tudni milyen okból) de megtörténik számtalan esetben, hogy az elszámolási ív szerint a vendéglős 5—6, néha több pengőt is követel a pincérektől áruhiány címén. A pincérnek indigós blokkal kell számolni. A munkanap után a blokkot le kell adni a tulajdonosnak, az elszámolás azonban nem azonnal történik meg, hanem másnap, a pincérnek azonban azt az összeget, amit a blokkja feltüntet, az üzletzárás előtt le kell fizetni. A vendéglős csak à contót ad a pincéreknek, végleges elszámolás azonban nem történik.

Hogy milyen alapon és milyen címen kell érteni azt, hogy a munkaadó áruhiány címén eszközöl levonásokat a pincéreknek, erre a vendéglős tudna csak

felvilágosítást adni. A munkaadó kétféleképpen is ellenőrzi a pincért. A régimódi »strigula« rendszer szerint van vezetve az iv, ez az egyik, a másik a pincér számlablokkja, mert mindent számlázni kell. Hogy lehetséges az, hogy a munkaadó részéről alkalmazott kétféle ellenőrzés mellett is áruhiányt számít fel a pincéreknek.

*

Mielőtt a százalérendszer megvalósult, a munkaadóknak az volt a legfőbb érvük a százalérendszer ellen, hogy nem lehet ellenőrzést gyakorolni a pincérek felett. Most az tűnik ki, hogy kétféle ellenőrzés mellett is áruhiányt kell fizetni a pincérnek.

A munkaadók nem annyira az ellenőrzési lehetőségtől féltek, mint inkább attól, hogy talán az adóhatóságok fognak tudni ellenőrzést gyakorolni az adózás szempontjából. Miért lehetséges az, hogy egy kereskedésben, legyen az akármilyen kicsi vagy nagy, az alkalmazottak nemcsak hogy tudják, hogy mennyi a bevétel, de kötelességük egyéni blokkokat vezetni az általuk eladott árukról. A kereskedő tehát nem fél attól, hogy az alkalmazottja megtudja, hogy mennyi volt a bevétel, sőt attól sem fél, hogy az alkalmazottja tudja, hogy mennyi volt az elért haszna, mert az alkalmazottak a gyárból érkezett árukat számla szerint veszik át és minden darabra rávezetik annak önköltségi árát.

Miért kell tehát a kávésnak vagy a vendéglősnek attól félni, hogy az alkalmazott megtudja, hogy mennyi volt a bevétele, hiszen az alkalmazott a kávéházakban azt sem tudja, hogy az egyes cikkeknek mi a beszerzési ára. Nyilván van ennek a kérdésnek a hátamögött olyasmi, aminek a titokbanmaradása érdek. Ha nem is az alkalmazottnak érdeke, de a munkaadónak mindenesetre érdeke.

De ha már az ellenőrzésnél tartunk, felvetjük a kérdést, hogy miért ez a mesterségesen összebonyolít-

tott rendszer, hogy a pincérnek a főpincéri blokk után kell megkapni a százalékot, noha az üzemben van kasszagép, amely mutatja, hogy mennyi az elért forgalom? Miért kell a pincéreknak reszketniök azért, hogy vájjon a főpincér nem felejtí-e el letenni a »poént« akkor, ha a pincéreknak a konyhában van elfoglaltságuk ?

A gépnak szerintünk kölcsönös és kettős célt kellene szolgálni. A munkaadó ellenőrizze a géppel, hogy az alkalmazottak mindent le blokkoltak-e, de ezenkívül az alkalmazottaknak ellenőrizniök kellene a géppel, hogy a forgalom után megkapták-e teljes egészében az őket megillető százalékot.

Csehszlovákiában a forgalmiadóhivatal kiküldi az ellenőreit a kávéház vagy a vendéglőüzemekbe és megkérdezteti a pincéreket, hogy előtte való napon mennyi volt a reájuk eső százalék. Ennek megtörténte után ellenőrizi, hogy a százaléknak megfelelő bevétel fel van-e tüntetve a bevételi ívén. Ettől függetlenül a felírónöknek és a pincéreknak még külön és naponta alá kell írni a bevételi íveket.

A munkaadók mondhatják esetleg azt, hogy nálunk erre azért nincs szükség, mert itt adóközösség van. A munkavállalók meg gondolhatnak amit akarnak, mint ahogy gondolnak is.

Ott ahol az ellenőrzésre csak egyoldalú lehetőség van, valami nincs rendben.

Van üzem ahol a főpincér csak éppen elvégzi a számolást, a keresethez azonban már semmi köze sincsen. A kereset a munkaadóé. A munkaadó a százalékelosztásnál levonhatja a főpincérnél a 40% főpincéri részesedést, azonban a főpincérnek csak egy bizonyos összeget ad abból. A százalékrendelet kimondja, hogy a munkaadó kötelessége a százalékot maradéktalanul elosztani, azonban nagyon sok munkaadó van, aki erre a rendelkezésre fütüül és ő maga csinálja és gyakorolja a törvényt.

De felmerül az a kérdés is, hogy az így elért részesedés minek számít az adózás szempontjából? A

munkaadó a bevételi ivre nem vezeti be a főpincértől elvont százalékrészesedést. Viszont ez mégis csak jövedelemnek számít, ami után kétségkívül adózni kell, hiszen a pincérek is fizetnek kereseti adót. Az a munkaadó, aki a főpincéri százalékból részesedik, mégpedig nagyrészen, nem olyan bolond, hogy a bevételi ivre feljegyezze a« százalékbévételt, mert ez egy birói eljárásnál ellene tanúskodna. Viszont adót sem fizet utána. Itt volna az ideje annak, hogy az adóhatóságok egy kicsit jobban utánanézzenek a dolognak.

Ez a rendszer még a borraivalós éra alatt meghonosult és erről egy konkrét esetből kifolyólag 1935. év augusztusában a következőket írta a Vendégipari Munkás.

Le a táskával!

Hála a gazdasági fellendülésnek, van már olyan üzem is, ahol nincs főpincér! Igaz viszont, hogy van egy szalonruhás — ember — akit ügy szőlítanak, hogy főúr! Ezt azonban nem kell komolyan venni, mert ez csak egy cím. Az azonban tény, hogy ha a vendég fizet, ez az »ember« elveszi úgy a pénzt, mint a borraivalót. A szemlélő a dologgal nem tud tisztába jönni, hogy az üzemben milyen rendszer van. Azonban ha kívárja a zárórát, úgy magától megoldódik a rejtély. Ez a címzetes főpincérség addig tart, amíg a vendégek elmennek és ha már nincs vendég, a főpincér leteszi az apró és nagypénz táskát, elbúcsúzik azoktól a pengőktől, amit borraivalóként neki adtak és jön a főnök úr, aki az egészet — elteszi. Természetesen ad valami kis fixfizetést annak a hűségese szárnak, aki a főpincért csinálta egész éjjel és ezzel a borraivaló nagyobb dicsőségére az ügy el is van intézve. Ez is egy oka a borraivalóhoz való ragaszkodásnak és itt is azt látjuk, hogy a borraivalót elfogadni nem lealázó, nem szégyen, nem lealázó pláne akkor, ha azt mások kaszírozzák a főnöknek be. A borra-

való kell a lokálgazdáknak is! Aki a borraivalót szereti, az jó ember!

A közleményt elküldöttük a kereskedelmi minisztériumnak is, azonban válasz nélkül maradt.

*

A jó borraivalós rendszerben volt olyan munkaadó is, aki nemcsak a főpincéernél osztozott a borraivalón, hanem a pincérrel is. Miért ne tette volna, hiszen arra nem lehetett ráfizetni. Amit a pincértől elvett, az tiszta haszon volt. Hogy a pincér abból a kis maradékból, amit a jószívű munkaadó meghagyott neki, nem tudott megélni, az már a pincér gondja volt.

Az Aréna-úton valamikor virágzó és jólmenő kávéház volt az Andrassy kávéház, ennek volt a tulajdonosa Blüh úr. Hogy miért ment tönkre ez a kávéház, azt nem kutatjuk, de semmi esetre sem azért, mert Blüh úr túl sokat fizetett az alkalmazottainak. Blüh úr aztán átköltözött a szomszédos volt Aréna kávéházba és okulva az előbbi üzleten való elvérezésen, bevezette a pincérrel való osztozkodást.

A Vendégipari Munkás 1935. augusztusi számában a következő közlemény jelent meg Blüh úrról, a borraivalón való osztozkodással kapcsolatban.

Éljen a borraivaló!

Mindenki akarja a borraivalót, ezt szokták mondani azok, akik valóban nem tudnak elszakadni a borraivalótól. Igaz, hogy ezeket nem a pincérek soraiban kell keresnünk és ha eddig voltak akik ezt kétségbe vonták, úgy az alábbi sorok szolgáljanak bizonyítéku igazunkhoz.

Kell a borraivaló, mondják a munkaadók, mi is ezt mondjuk a jelen esetben, csak hogy nem a robotos pincéreknek, hanem a főnök urnák!

Íme a bizonyíték: János Pista felszolgáló volt az Aréna-úti Liget-kávéházban Blüh úr igazgatása alatt. Valóban ideálisabb főnököt, mint Blüh úr, elképzelni

sem lehet. A pincérrel olyan jó viszonyban van, hogy még a borraivalót is megosztotta a pincérrel. Szolgáljon mentségére, hogy nem a sajátját, hanem azt, amit a pincér kapott a vendégtől. Ezt a testvéries viszonyt hat hónapig tartotta fel a pincérijével és talán még ma sem unta volna meg, ha a pincér nem mondotta volna, hogy elég a jóból. A pincér panaszt tett a kávésipari békéltető bizottságnál és a bizottság kénytelen volt a pincér követelését részben megítélni. (Azért részben, mert a leadott borraivaló háromfelé osztódott volna.) Nem úgy ám Blüh úr, ő nem ad vissza semmit. Ő már van olyan fiú, hogy ha ő á-t mondott, b-t is mond és a munkaügyi bíróság fogja a döntő szót kimondani az ügyben.

Íme a borraivaló! Mindenki akarja, még csak a főnök akarja igazában. Na igen, sajnálja a szegény pincért, fél, hogy éhen talál halni! A borraivaló Blüh úr szerint nem lealázó, az ő részére semmi esetre sem az!

Blüh úr akkor nemcsak hogy nem tagadta, hogy osztozott a borraivalón, hanem következetesen kijelentette, hogy ahhoz, hogy ő kivel osztozkodik, senkinek semmi köze sincsen. Ezért kellett tehát valójában a borraivalós rendszert olyan hosszú ideig fenntartani és körömszakadtáig védelmezni.

*

A borraivaló üzérkedések már az 1933-as évben odáig fajultak, hogy az alkalmazottak minden erejükkel a borraivalórendszer megszüntetésére törtek. Az 1933. évben a pincérmunkásság, de különösen a kávéházi pincérek helyzete kétségbeejtő volt. Ebben az esztendőben kezdték meg a kávéházakban bevezetni az 5—5 filléres levonásokat. Nagyon sok kávéház kirkatában jelentek meg táblák, amelyek hirdették, hogy egy kávé a borraivalókkal együtt 50—60 fillér. A közönség persze nem volt tisztában avval, hogy miért lettek az árak olcsóbbak. Ezt természetesen nem is

magyarázták meg a közönségnek. Valójában nem is volt semmi olcsóbb, hanem a kávések egyrésze hatalmi szóval úgy intézkedett, hogy a pincérek borralalójának az egyik felével tette olcsóbbá az árakat. Ez az olcsósági hullám aztán elnyelte a kávéházi pincérek keresetének az 50%-át.

Ezt az önkénykedést az egyébként nagyon nagy türelemmel rendelkező pincérmunkásság sem tudta eltűrni szó nélkül és naponta foglalt állást ellene. Mindez azonban nem használt semmit. A kávések mereven ragaszkodtak ahhoz, hogy az általuk életrehívott újítás megmaradjon.

A pincérmunkások egyik nagygyűlést a másik után tartották és követelték, hogy rendezzék a bérkérdést, töröljék el a borralalórendszer és ezen kívül vezessék be az egypincéres rendszert is, mert a munkaadók üzleti tőkáját képező óvadékok után a pincérmunkások nem hajlandók tovább a kamatot fizetni.

A gyűléseknek visszhangja támadt a közönség soraiban is. A napilapok naponta foglalkoztak a pincérkérdéssel, kivétel nélkül a pincérek igazát hangoztatták. A munkaadókat azonban ez nem tudta a rendezés fontosságáról és sürgősségéről meggyőzni. A munkaadók kijelentették, hogy egyáltalában nincsen százalékkérdés és az egész borralalóellenes akció csak arra való, hogy a pincérmunkások vezetői elmondhassák a megszokott agitációs beszédeiket. Ezek a minden tavasszal jelentkező borralalóellenes megmozdulások már úgy hozzátartoznak a szakmai élethez, mint a fához a levél.

A közönségnek és a pincérmunkásoknak azonban egész más véleményük volt erről a kérdésről. A közönség köréből naponta tömeges megnyilatkozások láttak napvilágot a napilapok hasábjain. Széles körben tárgyalták a kérdést és számszerűleg húszan nyilatkoztak a borralaló ellen addig, amíg egy megnyilatkozás történt mellette.

A nyilatkozatok hatása alatt a Székesfőváros törvényhatósági bizottságában a városatyák napirendre

tűzték a kérdést és követelték, hogy a polgármester szabályrendelettel törölje el a főváros területén a borralórendszert.

A törvényhatósági bizottságban elhangzott beszédek nem maradtak hatás nélkül, amennyiben a polgármester nyilatkozott és nyilatkozatában kijelentette, hogy szükségét érzi annak hogy a kérdést rendezze és bele is fog nyúlni **a borralós darázfészekbe**, mert ezt nemcsak az alkalmazottak, hanem a főváros és az állam idegenforgalmi szempontjai is megkövetelik.

A polgármesteri nyilatkozat kellemetlenül érintette a vendéglátó iparosokat (különösen a kávésokat) és arról kezdtek vitatkozni, hogy vajjon a polgármesternek egyáltalában van-e joga ahhoz, hogy a borralót a főváros területén fővárosi szabályrendelettel törölje el.

Ezt követőleg a kávésok a New-York kávéház különtermében egy sajtótájékoztató gyűlést hívtak egybe, ahol felsorakoztattak minden érvet a borraló védelmére. A sajtó meghívott képviselőinek egy elaborátumot nyújtottak át, amely a pincérek keresetét nagyon előnyösen tünteti fel és azt a kérdést intézi a polgármesterhez, hogy vajjon nincsen-e sokkal sürgősebb megvalósításra váró kérdés, mint a borralókérdés. Nevezetesen, a vízumok eltörlése, az autókamok megszüntetése, a devizakorlátozás megszüntetése stb.

Mind olyan kérdések, amelyek kívülesnek a polgármester hatáskörén, de amelyek nem is érintik közvetlenül a vendéglátóipart. A sajtótájékoztató értekezletre természetesen a főpincéreket is meghívták, azonban a pincérmunkásságot már nem hívták meg, nehogy a felhozott érveket megcáfolhassák.

A munkáltatók borralóltmentő érveire a pincérmunkások ugyancsak egy terjedelmes elaborátummal válaszoltak, amelyet eljuttattak a napisajtóhoz és a kereskedelmi minisztériumhoz, a kávésok érveléseit megcáfolva.

Ezt követőleg a Pincérmunkások Szakszervezete

1933 Julius hó 4-éről 5-éne virradó éjjel nagygyűlést hívott össze a Tivoli Mozgóba, ahová meghívta az özszaes fővárosi lapok tudósítóit és a legteljesebb nyíltsággal lett a kávések **elaborátuma** megtárgyalva. A nagygyűlésre felsorakozott a főváros pincérmunkássága úgyannira, hogy a mozgó helyiségéből kiszorult pincérmunkások ellepték a Nagymező-uccának a Király-uccától az Andrássy-útig terjedő szakaszát.

A nagygyűlésről beszámolt minden újság 03 a beszámolóknban a sajtó osztatlanul a pincérmunkásság mellett és a borralaló ellen foglalt állást.

A nagygyűlésről a Vendégipari Munkás a következő tudósítást hozta:

Tudósítás a nagygyűlésről.

Julius 4-éről 5-ére virradóra tartotta nagygyűlést a budapesti vendégipari munkásság, hogy a nagygyűlés keretében tiltakozzon a borralalós rendszer ellen és követelje a százalékos rendszer bevezetését. Ha még voltak kételyek aziránt, vájjon a pincérmunkásság tényleg nem akarná a százalékos rendszert, úgy ezen az éjszakán minden kétely eloszlott. Szokatlanul élénk volt ezen az éjszakán a pesti tutca, a lecsökkentett világítása kávéházak és éttermek ontották magukból a frakkos és fehérkabátos pincérmunkásokat és egy óra után a Nagymező-uccába torkollott be minden forgalom. Találgatások az egész vonalon, meglesz-e a borralaló eltörlése! Bizakodó válaszok, meg kell lennie, elég volt a koldusfillérekéből! Nem kell tovább a könyöradomány! Becsületes munkások vagyunk, becsületes munkabért kívánunk! Nem igaz az, hogy mi a borralalót akarjuk! Nem kell nekünk további Csak a munkaadók akarják, hogy ezáltal az alkalmazottaikat a közönség fizesse meg. Minden kávéház előtt csoportosulás, egyik üzem munkássága várja a másikat, minden ucca külön tárgyalja meg az eseményeket, min-

den ucca egyöntetű állásfoglalásra határozza magát és mire a menet a Teréz-templomhoz ér, már az összes körüti üzemek egységesek, le a borraavalóval! hangzik minden pillanatban, de a főpincéri rendszerrel is, jön rá rögtön a válasz, éljen a revir-rendszer! — hangzik egyszerre és komolyan indulnak a gyűlés helyére abban a tudatban, hogy ez az éjszaka történelem lesz a pincérmunkásság életében. Ezen az éjszakán kell az erőpróbát megejteni, hogy vájjon elég erős-e a pincérmunkásság, hogy ettől a szegyeteljes rendszertől, melyet jobb meggyőződése ellenére erőszakoltak rá, megszabadulhasson! És rajzik az ucca tovább, minden pillanatban előbújik pár ember a sötét mellékucskákból és mire a Tivoli-mozgó első lámpája felgyúl, már tódul be az áradat, szempillantás alatt minden ülőhely foglalt, oszlopsorokban állva szoronganak az emberek, a páholyokban 10—12 ember szorong s százakra tehető a száma azoknak, akik percenként közelharcot vívnek egy-egy jobb helyért az ajtó közelében, majd kórusban felhangzik a kintrekedtek felkiáltása, szónokot kérünk ki is, mire lent megkezdődik az összébbhuzódás, minden ülőhely mellé egy álló kerül, az oszlopsorokban már mozogni sem lehet, mire a gyűlést az elnök, Fekete Lőrinc megnyitja, már mozogni sem lehet a mozgó nézőterén.

Fekete ismerteti a gyűlés napirendjét, valamint az előadók neveit, csendre és fegyelemre inti a megjelenteket, megemlíti, hogy a mai nagygyűlésnek megszemenő kihatása lesz a szakmai életre, ma el kell dölnie annak, hogy mit akar a pincérmunkásság, megalázó könyöradományt-e és ezzel továbbra is viselni a társadalomból való kivetettség ódiomát, avagy emberhez méltó munkabért és mint becsületes munkásembereket megillető helyet a társadalomban (le a borraavalóval! le a főpincéri rendszerrel! nem kell a koldusfillér!) — hangzik egyszerre, ha azt akarjuk, hogy mint élő emberek komolyan emberszámba is legyünk véve, úgy nemcsak a mai nagygyűlésen kell a borraavaló ellen tiltakozni, de úton-útfélen minden lépésünk-

kel és minden szavunkkal kell, hogy azt a célt szolgáljuk, melynek érdekében a mai nagygyűlést tartjuk!

Majd egyes felszólalások után Braunstein Zoltán szólal fel a következőikben:

A mai nagygyűlésre hárul annak a kérdésnek az eldöntése, hogy mit akar Budapest pincérmunkássága és bármit is akarjon, azt nyíltan és férfiasan itt kell, hogy nyilvánítsa és ezért a mai nagygyűlés válaszút elé kell, hogy állítsa a szaktársakat, hogy mindazok a mendemondák, amelyeket rebesgetnek, egyszer és mindenkorra eltűnjenek. A mai gyűlésen megjelentek száma igazolja azon állításunkat, hogy a főváros, valamint az ország pincérmunkássága **undorral fordul el a borralától.** Akkor, amikor ilyen nagy tömeg pincérmunkás gyűl egybe egy éjszakai gyűlésre a napi 14—16 órai robot után, hub kifejezője akaratának és célkitűzésének, mint minden a túloldalról jövő megnyilatkozás. **Ma rengeteg szív dobban itt meg a százalékos rendszer bevezetésének izgalmában, de otthon, a külvárosi nyomortanyákon és tömeglakásokban, ahol a pincérmunkásság meghúzódik, álmatlanul fetreng az ágyán az itt magjelent szaktársaknak a hozzátartozói, feleség, gyermek, szülő és elfojtott lélekzettel lesi hozzátartozója hazajövetelét és a kíváncsiság, a rég elfojtott keserűség izgalmában várja, hogy az itt egybetevődött erő megnyilatkozik-e olyan hatalmas arányban, hogy lehetővé tegye a pincércsaládnak a többi munkáscsaládokkal hasonló emberséges megélhetési rendszer kivívását. Odahaza régóta elfojtott sóhajok törnek elő a hosszú esztendőkön keresztül elviselt gyötrő fájdalmak nyomán, fájdalmak, melyeket szavakban kifejezni nem lehet, de azok a sóhajok, amelyek ezen az éjszakán a mi tanácskozásunkat kísérik, kell, hogy utat mutasson a szaktársaknak is, hogy megérezzék, hogy az eddig követeit úton haladni nem lehet. A mai nagygyűlésre hámul az a feladat is, hogy egy hatalmas, egész masszává dagassza a szaktársakat és hogy megtanuljuk azt is, hogy jogainkat és követelésünket különböző utakon nem kereshetjük,**

A mai nagygyűlés egy állomása a pincérmunkásság 100 éves küzdelmeinek, azonban ezen az állomáson már nem vesztegelhet, a minket vivő vonat sokáig anélkül, hogy irányt ne változtasson. Olyan irányt kell most választanunk és megszabnunk, hogy ne ismeretlen és gyűlölt tájakon cammogjunk tovább, hanem a világosságon, minden törekvésünknek oda kell irányulni, hogy mennél hamarabb kiszabaduljunk a borraivalós hínárból.

Amikor az idegenforgalom fellendítéséről esik szó, akkor a mi munkálatóink mindig a magyar vendéglátóipar kultúrfölényben lévő beállítottságáról beszélnek, de amikor arról esik szó, hogy az országban 30 ezer vendégipari munkás a borraivalós sötétségben él és tengődik, máról-holnapra való létét csak az alamizsnakenyérből, a koldusfillérekéből tudja tengetni, akkor egyszerre csend lesz az egész vonalon. **Avagy talán a vendéglátó iparok kulturáltságához nem tartozik az is hozzá, hogy a munkások rendes életlehetőségek közé kerülhessenek?**

Bár az utóbbi években voltak borraivalóellenes megmozdulások, azonban a mai mértéket még sohasem ütötték meg, ez nyilvánvalóvá válik abból is, hogy amíg az előző években egy kézlegyintéssel intézték el az ipartestületi urak ezt a kérdést, addig most a sajtó, valamint a polgármester úr állásfoglalása arra készítette őket, hogy komolyan számoljanak azzal a kérdéssel, hogy Európa szívében ezen a téren is meg kell szüntetni ezt a szégyenteljes rendszert. Ez a felszólítás aztán arra készítette a kávésiipartestület elnökségét, hogy elaborátum formájában adja meg a választ a polgármesteri felszólításra. **Ezt a választ a sajtó képviselői előtt is ismertették, azonban mi még nem foglalkoztunk ezzel a mesterművei, tehát ezen a helyén; kell, hogy azokkal szembeszálljunk és a valószínűségnek megfelelő érveket állítsunk szembe ezzel az egyoldalú szerkesztvényvel.**

A borraivaló.

A kávéspartestület által kiadott elaborátum azzal kezdi, hogy vájjon az idegenforgalomnak nincsen-e sürgősebb és égetőbb problémája, mint a borraivaló-kérdés? Itt meg kell, hogy kérdezzük a kávé sok ipartestületét, hogy vájjon az utak rendezése, közlekedési eszközök gyorsítása, olcsóbbá tétele és szaporítása, valamint a deviza, valuta stb. kérdések rendezése mennyiben van összekötve a borraivaló kérdésével, vagy mennyiben hivatott a pincérség, hogy ezeket a kérdéseket szóvátegye és vájjon ezek a kérdések beleesnek-e a polgármesteri ügykörbe, de egyáltalán vonatkozásba hozhatók-e ezek a borraivaló kérdésével. Mert az elaborátumból az vehető ki, hogy a kávéspartestület nehezményezi azt, hogy a pincérség nem a fentnevezett kérdések rendezéséért indult harcba, hanem a százalékért. Vagyis mindent szabad kívánunk, csak azt nem, hogy a munkánkért munkabért kapjunk. Ha azt kívánánk, hogy a kávéházak állami támogatást kapjanak, az talán a munkáltatók nézőpontjából helyes volna, de ha azt merjük mondani, hogy mi a saját sorsunkon is segíteni akarunk, ez már helytelen, mert amit mi akarunk kapni, azért nekik kell a zsebükbe nyúlni, ez pedig az, amit ők nem akarnak!

Azt mondják a munkáltatók, hogy a külföldiek, akik ide utaznak, tudatában vannak annak, hogy itt borraivalós szokások vannak, lehet, hogy ez úgy is van, azonban azt nem tudják a külföldiek, hogy 3—6 felé kell borraivalót adni és azt sem tudják, hogy az a borraivaló, amit a főpincér kap, csak egyedül a főpincér zsebébe duzzasztja meg. Mert azokban az országokban, ahol borraivaló van is még, főpincéres rendszer nincsen, hanem az a pincér szedi a pénzt, aki kiszolgál. Ott tehát indokolt, hogy az kapja a borraivalót. Azonban nálunk, ha egy külföldi fizet, úgy a főpincér elteszi a borraivalót, a pincér pedig nézhet a vendég után, arról azonban nem tesznek említést a munka-

adók, hogy vájjon a borraivalós rendszertől való visszatérés nem-e sokkal több külföldit tart vissza az idejövételtől, mint amennyien mégis eljönnek.

A közönség.

De azt is mondják a munkáltatók, hogy ha a borraivaló eltörlése valamilyen szempontból figyelembe vehető, úgy itt csak egy szempont van. és ez pedig a kávéházak rendes törzsközönsége. Azonban a munkáltatók azt is megállapítják mindjárt, hogy a nagyközönség nem akarja a borraivaló eltörlését. **Nekünk tudnunk kell azt, hogy ha valaki önvédelmet folytat valakivel szemben, úgy nem feltétlenül szükséges az is, hogy a védekező a valóságnak megfelelően adja elő védekezéséi, hanem szabadságában áll a szavakat úgy csoportosítani, hogy ezáltal kedvezőbb helyzetben tüntesse fel azt, ami védekezésre készíti.** Ugyanez a helyzetük a munkálta toknak a borraivalónál is, azt mondják, hogy a közönség nem akarja a százalékot, a valóság pedig ettől nagyon is messzire esik, mert a közönség akarja a százalékot. Ezt bizonyítják a napilapokban megjelent tömeges hozzászólások a borraivaló kérdéshez, mert még véletlenül sem akadt olyan hozzászólás, amely védelmére kelt volna a borraivalónak. Azonban nem is az a lényeges ebben a kérdésben (kávés részről), hogy mit akar a vendég, a sajtó, a munkás, hanem az, hogy mit nem akarnak a kávéások, az pedig, hogy ők mit nem akarnak, nyílt titok, fizetni nem akarnak a munkásaiknak és azért ragaszkodnak a borraivalóhoz. Mert azt a borraivalót, amit a vendég ad a pincérnek, ők betudják fizetésként és ezáltal a munkások nekik ingyen dolgoznak, az igazság ebben a kérdésben tehát az, hogy ők görcsösen ragaszkodnak a borraivalóhoz, ahhoz a borraivalóhoz, amely tehermentesíti őket az alkalmazottak fizetésétől.

Átmenet.

Azt mondják a munkáltatók, hogy: nem látják indokoltnak azt a felfogást sem, hogy amíg egy tökéletes rendszer bevezetése lehetségessé válik, megváltoztassák a mai rendszert. Mit **pedig azt kell hogy mondjuk: ha arra kell majd várnia a munkásságnak, hogy a tökéletes rendszer idejét a munkáltatók fogják meghatározni, úgy legalább még 2000 évnek kell eltelni, ha nem többnek. De tekintettel arra, hogy mi ezt az életkort egész bizonyosan megérni nem fogjuk, arra az álláspontra kell, hogy helyezkedjünk, hogy amíg egy abszolút tökéletes rendszer bevezethető nem lesz, jöjjön a kielégítő átmeneti rendszer.**

Borralaló vagy könyöradomány.

Azt is mondják a munkaadók, hogy a borralaló neve nem szerencsésen lett megválasztva, azért nevezik azt az alkalmazottak könyöradománynak. Nem! A munkásság nem azért nevezi a borralalót könyöradománynak, mert annak borralaló a neve, hanem azért, mert a munkáltatók az ingyen végeztetett munkáért, a munkások megélhetéséről való gondoskodást a vendégek könyörületességére bízzák. Ez a magyarázata a könyöradomány elnevezésének, hiába mondják azt a munkáltatók, hogy a pincérek a vendégnek teljesítenek személyes szolgálatot, mert ezt nekik senki elhinni nem fogja, miként ők maguk is megvannak arról győződve, hogy az nem úgy van. A pincérek a munkáltatóknak teljesítenek szolgálatot, mert a vendégtől a borralaló adása semmilyen körülmények között meg nem követelhető. De hiszen erről nem is kell sokat magyarázni, mert az mindenki előtt tudott dolog, hogy a vendég kényelme, a kiszolgálása az árakba már be van kalkulálva, sőt bátran állíthatjuk azt is, hogy az árak megállapításánál az el-

fogyasztott élvezeti cikk csak egy kis hányadát teszi ki értékben annak az árnak, amit a vendég fizet. Tehát először jön a kényelem és a személyes szolgáltatások felszámítása és csak azután a fogyasztott cikkek. De ugyanakkor, amikor a munkáltatók azt mondják, hogy a pincérek a vendégnek teljesítenek személyes szolgálatot, azt is felemlítik, hogy ezeknek a személyes szolgálatoknak az igénybevétele nem kötelező. Nem tudjuk, hogy hogyan értik ezt a munkáltatók? Jól lehet úgy, hogy a vendégnek szabadságában áll kiszolgálni magát. Viszont akkor, hogy hozakodhatnak elő azzal, hogy a vendégnek minden kényelme biztosítva van? De ettől még messzebb is mennek és azt mondják: hogy ezeknek a személyes szolgálatoknak a honorálására sincsen semmilyen kényszer és a vendégnek szabadságában áll azt megfizetni vagy meg nem fizetni. Szóval a pincérnek van egy névleges fizetése, heti hat pengő. Ennyire értékeli az ipartársulat a pincérek munkáját heti 90—110 órán keresztül. Ezzel szemben a vendég nem köteles borralót adni, de azért ha akar, úgy a kávésok megengedik a vendégnek, hogy adjon, valamint a pincérnek, hogy elfogadja azt (itt is látszik, hogy ők milyen jó emberek). Itt meg kell, hogy kérdezzük, komolyan gondolják-e azt az urak, hogy a vendég csak úgy ad borralót, ha akar? Mert mi nem tudjuk megérteni, hogy hogyan tudják az ipartársületi urak olyan nagyra értékelni azt a hitvány kis fizetést, amit csak imitt-amott adnak, hogy abból a pincér, ha nem kapna borralót is, meg tudna élni. Megértenénk azt, ha csak védekeznének a százalék ellen, annak dacára, hogy nem ők adják azt, azonban az mégis érthetetlen, hogy ilyen lehetetlen és meg nem érthető érveket sorakoztatnak fel a könyöradományok védelmében. Meg kell, hogy mondjuk az igazat! És aki ellenkezőt állít, az tudatosan ferdíti el a valóságot! A pincér nem teljesít a vendégnek személyes szolgálatot, hanem a munkaadónak és az egész védelmi harc csak azt célozza, hogy a közönséget nem akarják megszabadítani a borralalós felesleges terhektől.

Tantiém stb.

Azt mondják a munkáltatók, hogy a borraivaló ellenes hangulat csak a tetszetős propagandának tudható be, mert egyébként egész társadalmi rendszerünk át meg át van szöve hasonló rendeltetésű adakozásokkal, sőt felemlítik azt is, hogy magasállású és tekintélyes egyéniségek is kapnak borraivalót, csak annak nem borraivaló a neve, hanem boritékpénz, dugsegély, tantiém, tiszteletdíj, forgalmi jutalék stb. és ezek a borraivalók élnek és virulnak ha kevesebb jogosultsággal is, mint a vendéglátó üzemekben a borraivaló. Hát itt arra kell, hogy figyelmeztessük az igen tisztelt munkáltató urakat, hogy olyan messzire talán mégsem szabad eldobni a súlykot, hogy a remunerációkat meg más juttatásokat a borraivalóhoz hasonlítsák. Mert azoknak a magas állású és tekintélyes egyéniségeknek, akik ezeket a juttatásokat kapják, van rendes fizetésük is azonkívül, van törvényben szabályozott munkaidejük, van törvényesen rendezett felmondási idejük is, sőt van minden héten pihenő napjuk is, vagyis az életkörülményeik rendezve vannak, a fizetésüket minden hónap utolsó napján megkapják és ha azonkívül kapnak valamilyen címen fizetésen kívüli juttatásokat, hát elfogadják, de ha ezek a juttatások elmaradnának esetleg, akkor sem történne semmi hiba, mert a törzsfizetésüket megkapják rendesen. Azonban mi van a pincérnek a borraivalón kívül, sorolják fel az urak, hogy mit adnak önök a pincéreknél, mert azt, hogy a vendég mit ad: azt mi úgyis tudjuk, könyörödmányt! Arról is beszél jenek az urak már egyszer, hogy önök mit adnak! azonban erre válasz időtlen-időig nem fog jönni, mert nem foghat!

Csehszlovákiai példák.

Hivatkoznak a munkáltatók a csehszlovákiai példákra és megemlítik, hogy ott is visszatértek a borraivalóra, sőt felemlítik, hogy Karlsbad, Marienbad, Fran-

zensbad stb. világfürdőhelyiek, ahol az idegenek milliós fordulókat meg, ugyancsak visszatértek a borralóra, ha mi ezt csak szóval akarnánk megcáfolni, úgy nem hinnék el nekünk. Ám beszéljenek helyettünk a csehszlovákiai vendégipari munkások szövetségének és kerületi titkárságainak a levelei, amelyek azt mondják: Csehszlovákiában 15 év óta áll fenn a százalékos rendszer, azt megszüntetni a munkáltatók már nem egy ízben akarták, azonban nem sikerült nekik. Karlsbad vidékén a közelmúltban is próbálkoztak a százalék megszüntetésével olyképen, hogy az árakban meghagyták beszámítva a százalékot, csak a pincéreknek nem adták oda. Erre a közigazgatási hatóságok léptek közbe és szigorú rendelettel tiltották meg ismét a borraló adását és elfogadását és hatósági ellenőrzés alá vették a százalékos rendszer szigorú betartását. Tehát a helyzet az, hogy a munkáltatók a százalékot saját céljukra akarták megtartani és nem a munkásoknak odaadni. Prágából azt írják az ottani központi szövetségtől, hogy a százalékos rendszer ellen való munkáltatói kirohanásokat a külügyminisztérium idegenforgalmi osztálya egyszer és mindenkorra visszautasította azon megállapítással, hogy a borralós rendszer bevezetése csorbítaná a csehszlovák állam jó hírét és a borraló újra való bevezetése a fürdőhelyek látogatottságát, valamint a szakma munkásságának az életszínvonalát is nagyon súlyosan aláásná. Tehát a hivatalok is örököndnek a százalékos rendszer betartása felett. A mi munkáltatóink pedig azt mondják, hogy azért akarjuk a százalékos rendszer bevezetését, hogy titokban ismét a borraló után nyújtsuk ki a kezünket, ezzel szemben mi most is csak azt mondjuk, amit a múltban mondtunk, mi nemcsak a százalékos rendszer bevezetését akarjuk, hanem azt is, hogy a százalékos rendszer bevezetése büntető rendelkezésekhez legyen kötve, vagyis azt kívánjuk, hogy a legszigorúbban büntessék meg úgy a borralót adót, mint az elfogadót.

Kik akarják a százalékot.

A munkáltatók még azt is mondják, hogy a százalékos rendszer bevezetését csak a munkanélküliek akarják. Ezzel szemben mi már tettünk nem egyszer ajánlatot a munkáltatóknak, hogy bocsássák ezt a kérdést szavazás alá, azonban ezt nem akarták sohasem meghallani és a kényelmesebb állás pontot foglalták el: nem meggyőződni, de állítani. Ezekután mindenki előtt nyilvánvalóvá kell, hogy váljon az, hogy mennyi értéket és hitelt érdemelnek ezek a megnyilatkozások.

De azt is mondták a munkáltatók, hogyha a munkanélkülieket mind állásba tudnák juttatni, úgy azok a szervezetek, akik most a borraivaló ellen foglalnak állást, mind a borraivaló fenntartásához ragaszkodnának. Sőt azt is megemlítik, hogy a vendégipari munkásság szervezete ilyen irányú ajánlatot is tett az ipartestületnek! Erre röviden csak annyit kell, hogy megjegyezzünk: az első betűtől az utolsóig valótlan az, hogy a pincérszervezet ilyen ajánlatot tett volna az ipartestületnek.

Ami nem tökéletes.

Azonban van valami, amit még a kávések ipartestülete is megállapít, hogy nem abszolút tökéletes! Ez pedig a borraivalós rendszer! Hát ez is egy érdekes megállapítás, mert eddig minden betűjükben arra hivatkoztak, hogy a borraivaló a legtökéletesebb fizetési rendszer és a kivetkezőkben is nagyon sokszor fogják azt még felemlíteni. Azonban abban az elaborátumban az egyik ellentmondás nagyon közel van a másikhoz, így tehát nem kell ezen sem csodálkozni. Csak ezután a megállapítás után azt várná el a szakma munkássága, hogyha már ők is elismerik, hogy nem tökéletes ez a rendszer, igyekeznének elősegíteni azt,

hogy bevezethető legyen a tökéletes. Azonban nem ez történik. Elismerik ugyan a hibákat, de nem kívannak rajta változtatást eszközölni. Hogy miért, az tudott dolog. De azért megpróbálnak egy álokoskodáshoz folyamodni és azt mondják, hogyha a pénzügyminiszter 5 filléres váltópénzt veretne, úgy a vendégek nem sokallnák a borraivalót. Tehát elismerik azt is, hogy a vendég sokallja a borraivalót, azonban arról nem beszélnek, hogy ők hogyan oldották meg a borraivalókérdést a közelmúltban. Beharangozták, hogy olcsóbb lett a kávé, de a valóságban a kávé megmaradt azon az áron, amelyen volt, azonban a vendégek tudta és beleegyezése nélkül leszállították a borraivalót, vagyis elvették a személyzet borraivalójának egyik felét a saját részükre. Ezt most megtehették, mert erről a vendégek nem tudtak, sőt a mai napig sem tudnak, mert ha tudnának róla, úgy feltehető, hogy sokkal nagyobb intenzivitással ragaszkodnának a borraivaló eltörléséhez. Mert hiszen az mégsem lehet a vendégre közömbös, hogy azt a köszönetadományt, amit neki a kávéjához felszámítanak a pincér részére, a tulajdonos vágja zsebre. De nagyon tévednek a kávéesok, ha azt hiszik, hogy az ötfilléres pénzegység megoldaná ezt a kérdést, nem! A borraivaló köszönetadomány lesz akkor is, ha 10 fillér vagy öt fillér is az és a közönség undorodni fog a borraivalótól akkor is, ha az kisebb lesz vagy nagyobb. Mi nem kérünk ezekből a nagyon gyenge érvelésekből, mi megmondottuk és megmondjuk most is; emberek vagyunk, jogunk van az élethez, emberileg akarunk élni és a munkánkért munkabért kérünk, nem alimizsnát!

A ruhatár.

A kérdéssel kapcsolatban említés történik a ruhatárakról is és itt azt mondják a munkáltatók, hogy: nekik jogukban állana a ruhatár használatáért fix összegben őrzési díjat szedni, de ők ezt nem teszik, pe-

dig felelősek azért a tárgyért, ami esetleg elvész. De hogy ezt mégsem teszik, ennek nem az az oka, hogy a vendéget kímélik. Ennek az okát elhallgatták. Elmondjuk ennek is az okát. Azért nem vesznek fix összegben ruhatári díjat, mert az után mint jövedelem után adót kelleme fizetni. De mondjuk, hogy ezt még elbírnák. De akkor ki fizetné le egy évre előre a ruhatár bérletének a díját? De van egy másik oldala is a dolognak, itt pedig azt mondják a munkáltatók, hogy nem köteles a vendég a ruhatárért fizetni. Hát ez az amit mi nem értünk, de mégis meg kell, hogy értsük. Ha a vendég nem akar a ruhatárért fizetni, tekintettel arra, hogy nincs fix tarifa megállapítva, nincs olyan hatóság, amely a vendéget arra rá tudja kényszeríteni, hogy fizessen. Azonban most vegyük az erkölcsi oldalát is ennek a dolognak: hogy lehetséges az, hogy az illető alvállalkozó évi bért fizet a ruhatárért, felelős minden darabért, amit neki átadnak, fizetése nincs, sőt még ő az, aki fizet. Ha valami elvész, azt is megfizeti és a vendég mégsem köteles használati díjat fizetni a ruhatárért, hát érthető ez? Hát van olyan ember, aki csak azért fizet, hogy alkalmazva lehessen, de neki semmilyen jövedelem biztosítva ne legyen? Ez a megállapítás ugyanolyan frázis, mint amikor azt mondják, hogy a vendég nem köteles a pincérnek sem borraalót adni, de ha akar, hát ad. Így Van ez a ruhatárban is, hogyha a vendég akar, hát ad. Azonban a kávésok mégis olyan jól tudnak számolni, hogy előre kiszámítják azt, hogy a vendégek egy éven keresztül mennyit akarnak majd borraalót adni és ahhoz szabják a ruhatár bérét.

Azt is mondják a kávésok, hogy az államvasút fix összeget szed a ruhatár használatáért. Az a ruhatár azonban nem hasonlítható a kávéházi ruhatárhoz, mert az utas az utazás tartamára a vagonban elhelyezheti a podgyászát díjtanul, a kávéházban pedig a fogyasztás idején kell a vendégnek ruhatári díjat fizetni.

A toalett.

Sőt még egy másik példát is fölemlítenek, hogy a székesfőváros az utcai toalettek használatáért is díjat szed, míglen az a kávéházban díjtalan, bár sokkal fényűzőbben van berendezve, mint az utcai. Bölcs megállapítás, csak azt felejtették el megjegyezni, hogy a kávéházakban a takarítónő ül a toalett mellett, az a takarítónő, aki az egész kávéházat takarítja és mégis a fizetésébe, 7 pengőbe számítják be neki azt a borralalót, amit a vendég nem köteles adni és amit csak könyörületből ad! Itt tehát megállapítható az, hogy ezeknek a személyes szolgálatoknak ára van, természetesen nem a munkás számára, hanem a munkaadó számára, aki azt minden alkalommal túlértékelve igyekszik is a munkások bérébe betudni.

Igen! Nem!

De térjünk most a másik kérdésre, amely a végén ismételten oda fog kilyukadni hogy a borralaló kiküszöbölhetetlen, **természetesen munkaadó szempontból**. Azt mondják a munkáltatók, hogy a legideálisabb fizetési rendszer az volna, ha át lehetne térni a fix fizetésre, azonban erre szerintük mégse lehet áttérni **mert ha a munkások keresete biztosítva volna, úgy nem törődnének az üzlet menetével**, közömbössé válna a pincér előtt a vendég kényelme és az esetleges kívánságokat csak úgy teljesítené, ha külön borralalót kapna, amely (szerintük) nem volna megalázó. Ez az egyik érv, a másik pedig az, hogy nem lehet a borralalós rendszerről a százalékos rendszerre áttenni azért sem, **mert ha százalékot kapna a pincér, úgy mindig a drágább ételeket vagy italokat ajánlaná a vendégnek**. Ha most ezt a két érvelést egymás mellé állítjuk, úgy azt látjuk, hogy ezek az érvelések minden komolyabb meggondolás nélkül lettek kimondva és megírva, **mert hiszen amit az egyik esetben mint**

nem kívánatosat említenek meg, azt a másik esetben mint egyenesen kívánatosat tüntetik fel, fezek az érvelések azt mutatják, hogy a munkáltatóknak minden idegszálukba berögződött az igazságos munkabér elleni állásfoglalás és mert helyálló érvekkel nem tudnak kirukkolni, nevetséges dolgokkal hozakodnak felő.

Az igazi ok.

De vannak még más érvelések is, azt is mondják a munkáltatók, hogy részükről nem kívánatos, hogy a munkás betekintést nyerjen az ő elszámolásukba, mert ez olybá tűnne fel, mintha a pincér társa volna a munkáltatónak és ez pedig beleütközik az italmérési törvénybe! Erre csak azt kell megjegyeznünk, hogy: az italmérési törvényben\ arról nem történik rendelkezés sem megemlítés, hogy tilos a pincért a kimutatható és hitelesnek vehető forgalmi ív szerint fizetni akkor, amikor az neki a megállapodás szerint jár. De nem is az a baj, a baj az, hogy a százalékos rendszernél a pincérek tudják, hogy mennyi a bevétel és mennyi a haszon, tudják azt is, hogy az általuk elért forgalom után mennyi kereseti adót kell nekik fizetniök és ha a munkások napról-napra tudják azt, hogy mennyi a bevétel, úgy a munkáltatók nem sirhatnának állandóan afelől, hogy mennyire megnyomorítja őket az a sokféle adó, amit egyébként nem is közvetlen fizetnek. Itt meg kell, hogy említsük azt is, amit a csehszlovákiai pincérek írtak ezzel az ügygel kapcsolatban, hogy a munkáltatók azért ellenezték ott a százalékot, **mert a minden ellenőrzést nélkülöző vendégipari üzemiékben a legtágabb tér nyílik az adóeltitkolásokra, míglen a százalékos rendszer bevezetésével ez megszűnne.** Ha az adók és egyéb terhek olyan nagyon sújtanak a munkaadókat, mint ahogy ők azt állandóan emlegetik, úgy egyenesen kívánatos volna a részükre, hogy a munkások betekintést nyerjenek a forgalmi könyvekbe, mert a mun-

kásság is szívéen viseli annyira a munkahelyét, mint a munkáltató a profitot: és ha látná azt, hogy a munkahelye veszélyeztetve van, úgy a munkásság egy nagy megmozdulással talán hamarabb tudna az ipar érdekében könnyítéseket kieszközölni, mint a munkáltatók. Azonban a munkáltatóknak nem ez a fontos, hanem csak az, hogy a munkásaik ingyen dolgozzanak.

Az egyéni revir.

Tovább menve azt mondják a kávések, hogy a revirrendszert sem lehet megvalósítani, hogy miért? azt sem hallgatjuk el. Mondják pedig a következőket: hogy volna lehetséges az, hogy az az egy pincér, aki ezidőszerint csak kiszolgálja a vendéget, ellássa azt újsággal, süteménnyel, szódabikarbónával, elvegye a pénzt is, ez szerintük teljesen képtelenség. Azonban hogy bizonyítsuk azt, hogy a technokrácia korában minden lehetséges, azt ajánljuk az elaborátum szerkesztő uraknak, hogy tegyenek egy sétát a szomszédjukban lévő központi tejsarnok üzemeibe és nézzék meg, hogy vájjon nem-e egy pincér bonyolítja le mindazokat a szolgáltatásokat, a vendégnek, amit más üzemben 4—5 alkalmazott szokott. De nézzenek tovább is az urak és nézzék meg azt is, hogy vájjon az ő üzemükben a Szilvesztert kivéve, volt-e már annyi vendég egyidőben, mint a központi tejsarnok üzemiében? úgy-e nem! És ha azt kérdezik, hogy mi ennek az oka, nem kell a szomszédba menni a válaszáért. Egész egyszerűen az, hogy a közönség megvan elégedve az egypincéres rendszerrel, sőt szereti is azt és ebből látható az is, hogy a közönségnél már szerepet játszik a kétfelé való borra valóadás. Tehát nem úgy van, mint ahogy az egyik körüti üzem főpincérje mondta a sajtótájékoztató anketon, hogy a főpincér értékes tanácsokat tud a közönségnek adni és azért kell a főpincéres rendszernek megmaradni. Jól lehet egyik-másik főpincér tud a vendégnek tanácsokat és felvilá-

gosításokat adni, azonban vannak olyan okos emberek a fehérkabátos egyszerű pincérek között is, akik (ezeket a jó tanácsokat ugyancsak tudják a vendégnek szolgáltatni. Azonban a vendégnek nem erre van szüksége, hanem arra: hogy jól étkezzen és olcsón.

A kettes revir.

De kés alá veszik a kávések a kétpincéres revirt is és azt mondják, hogy a kiszolgálás szempontjából ennek előnye van az egypincéres rendszerrel szemben, de ez esetben viszont dupla személyzetet kell beállítani. **Nem tudjuk biztosan, de azt hisszük, hogy ez a szerkesztvény tisztára laikusok műve és laikusoknak készült, mert ha nem úgy volna, akkor meg sem kockáztatnának ilyen kijelentést. Nem kell dupla személyzetet beállítani, hanem két revirt egybekapcsolni és a kérdés megvan oldva.**

Többet számol-e a revir pincér?

Hivatkoznak a kávések arra is, hogy a százalékos és revir rendszert azért sem lehet bevezetni, mert ha nagy a revir, úgy a pincér nem győzi munkával és ez esetben a közönség kényelme bánja meg. Ha kicsi a revir, úgy nem tud a pincér eleget keresni. Ezzel szemben pedig kérdést kell, hogy intézzünk a munkaadókhöz, hogy vájjon a borraivalós rendszernél, ha a pincér raj ónja nagy, meggyőzi-e azt akadálytalanul munkával és ha a rajon kicsi, úgy a borraivalónál talán több a keresete, mint esetleg a százalék mellett? De nem is ez a főök a revir és a százalék ellen, hanem az, amit ezután mondanak a kávések, vagyis: **ha a pincér egyedül dolgozik és számol, úgy akaratos tévedések útján igyekszik keresetét gyarapítani, itt azt kell, hogy kérdezzük a munkáltató uraktól, hogy meggyőződtek-e ők már arról, hogy ez tényleg így**

volna a gyakorlatban? Hát azt a magyar pincért, akit az egész világon szeretnek és megbecsülnek, mert intelligens, előzékeny, jómódom, kiváló munkást, éppen a hazájában becsmérik le a munkáltató-urak? Hát a bűnügyi krónika talán már sok esetben foglalkozott a pincének gaztetteivel, hogy mint közönséges tolvajokat igyekszenek bennünket a munkáltatók úgy a polgármester úr, mint a sajtó képviselői előtt feltüntetni? Vájjon hányszor vitte (el már a pincér a bevételt a munkáltatótól csalárd módon? Egyszer sem! De ha azt kellene keresnünk, hogy a munkáltatók hány esetben nem fizették vissza a munkások óvadékját, erről talán a krónika többet tudna mesélni. Itt is láthatjuk azt, hogy a borralaló, amit a munkás kap, nem rossz üzlet a munkáltatónak sem, mert ha nem így volna, nem védelmeznék úgy, még az alaptalan rágalmak árán is.

Kinek nem érdeke a százalék?

De azt is mondják a munkáltatók, hogy a revir rendszer és a százalékos rendszer nem érdeke sem a vendégnek, sem a munkáltatónak, sem a pincérnek. Meg kell, hogy kérdezzük a kávé urakat, hogy vájjon a sajtó egyetemessége talán nem ért annyit ehhez a kérdéshez, mint a kávé sok? Magunkról munkásokról nem is kívánunk beszélni, pedig valamelyest mi is érdekelve volnánk ebben a kérdésben. Igaz, hogy hátrányosan. Mert mi kapjuk a borralalót munkánkért, viszont a kávé sok előnyösen, mert ők páholyból nézik a dolgozó pincéreket. Az igazság kedvéért meg kell, hogy jegyezzük, hogy van valami igazság is abban, hogy nem mindenkinek érdeke a revir és százalékos rendszer, ez esetben a kávé soknak nem érdekük, az a közönségnek, a munkásoknak, no meg annak a szerintük alig számbajöhető tényezőnek, melynek idegenforgalom a neve, annak nagyon is érdeke úgy a százalékos rendszer, mint az egypincéres rendszer.

Adók.

De azt is mondják a munkáltatók, hogy nem közböcs az sem ebben a kérdésben, hogy a közpénztárakba továbbra is befolyjanak azok az összegek, amik eddig befolytak. Ez tényleg így van, vagyis így kellene lennie. Azonban feltételezhető, hogy a pincér is volna az államnak olyan jó inkasszánsa, mint a munkáltatók és be is fizetné a reá eső tényleges adót legalább oly mértékben, mint ahogy a munkáltatók azt teszik. Megemlítik a kávésok az OTI. járulékok fizetését is, melyet, mint mondják, felerészben ők viselnek (igaz, hogy mi tudnánk olyan kávéházat is megnevezni, ahol annak dacára, hogy a pincér nem kap fizetést, még a sajátjából kell az OTI. járulékot is fizetnie, de ezt nem tesszük), mi csak azt említjük fel, hogy vajjon a közpénztárak szempontjából nem-e volna kedvezőbb, ha minden dolgozó egyénileg fizetné be az őt terhelő járulékot? És ha megnéznénk a társadalombiztosító intézet hátralékszámliját, úgy azt állapíthatnánk meg túlzás nélkül, hogy az egyénenkénti fizetésnél az intézet jobb üzletet csinálna, mint amit most csinál.

Ki disztíngvál?

A munkáltatók azt is mondják, hogy a pincér a százalék mellett disztíngválna a vendégek között, már pedig ennek nem szabad megtörténnie, mert minden vendég egyforma kedves kell, hogy legyen. Valóban így kellene lenni. Azonban nem így van ez a valóságban, mert ha egymás mellé kerül két vendég és az egyik két tojást rendel, a másik egy üveg pezsgőt és véletlenül a pincér hátamögött van a munkáltató, úgy rögtön nyilvánvaló lesz, hogy ki disztíngvál a vendégek között. Egész biztos, hogy a főnök úr a pezsgő hűtőért fog szaladni és nem a tojásos pohárért és a pincérnek először a pezsgőt kell szervírozni

és csak azután a tojást. Ezek tehát mind olyan érvelések, amelyek a tárgyilagosságot és az őszinteséget teljesen nélkülözik és nem hinnénk, hogy elősegítenék annak az érdeknek a védelmezését, melynek érdekében íródott.

Hasonlat, amely sánta.

Azt is mondják a kávések, hogy a százalék követelése éppen olyan, mintha a bankpénztáros a kezén keresztül ment összeg után kérne százalékot, vagy ha az ékszerészegéd az eladott briliánsgyűrű ára után kérne fizetést. Itt aztán kibújik a szög a zsákból. A bank pénztárosa tényleg nem kérhet százalékot a kezén keresztül ment összeg után, **de arról nem beszélnek a kávé urak, hogy egy bankpénztárosnak nem is heti hat pengő a fizetése, viszont a bankpénztáros arra sincs kötelezve, hogy a betevők vagy kivevők tetszés szerint honorálják vagy ne honorálják a munkáját, mert a bank fizeti az alkalmazottját, nem úgy mint a kávések! Ami az ékszerészegédet illeti, hát az is sánta hasonlat, mert az ékszerészegédet nem az fizeti, aki a gyűrűt megveszi, hanem az, akinek a gyűrűjét eladja. De nem így a kávések, mert bár az ők árúját adja el a pincér, mégis a vendég kénytelen a pincért eltartani. Erről azonban hallgatnak nagy bölcsen a munkáltató urak.**

De térjünk most rá egy kissé az óvadék kérdésére is, amely, hiába is veszik tagadásba a munkáltatók, a legkényesebb része a kérdésnek. A munkáltatók azt mondják, hogy ők ellene vannak a magas óvadéknak, de nem áll módjukban azt meggátolni. Felemlítik azt is, hogy nagyon sok üzlet van, ahol nincsen óvadék, viszont ahol van, ott sincs több, mint a napi bevétel háromszorosa. Azt, hogy a munkáltatók ellene vannak a magas óvadéknak, hát talán még el tudnánk hinni, de nem teljes egészében, vagyis: vannak munkáltatók, akik ellene vannak az óvadéknak, éppúgy, mint a magas óvadéknak, ezek aztán igazi kávések és ezeknek

a kávésoknak az üzletében nincs is óvadék, de ha van is, az talán annyi sincs, mint amennyi az egy napi bevétel. **Minden tiszteletünk** éjéké a kávésoké. De hogy a kávéipartestületnek ne volna módjában a magas óvadékok vételét meggátolni, hát ezt higgye el, aki akarja.

Miért kell az óvadék.

Hogy a magas óvadék a bíróság előtt elveszti az óvadék jellegét, azt mi is tudjuk, de viszont azt is tudjuk, hogyha egy óvadékper a bíróság elé kerül, úgy egyöntetű a munkaadók érvelése, hogy nem volt óvadék, hanem csak kölcsön, vagy üzleti hozzájárulás. Erről nem akarunk bővebben beszélni, mert csak részben tartozik ránk. Mi tudjuk azt, hogy azért van óvadék, meg óvadékbank, meg óvadékuzsora, mert borraavalós rendszer van. Ha az nem volna, úgy egyszerűbe, megszűnnének ezek a mellékkérdések is, de ez az, amit a munkaadók nem akarnak. Hogy miért, azt is el tudnánk esetleg mondani, mert akkor egy kávéházi helyiség leelőlegezett bérletére nem lehetne két, esetleg három óvadékos alkalmazottat felvenni. Pedig az ipar szempontjából nagyon is fontos volna, hogy ezek a gründolások egyszer és mindenkorra megszűnjenek, mert ez nemcsak a hiszékeny embereknek van kárára, de a kávéiparnak is.

Mit mond az ipartörvény.

Végezetül a munkáltatók azt mondják: kétségbevonják a fővárosnak vagy a polgármester urnák azon jogát, hogy ezt a kérdést rendelettel szabályozza, mert tudomásuk szerint az 1884. évi XYIL t.-c. azt mondja, hogy: munka- és bérviszonyok megállapítása munkaadó és munkás szabad egyezkedése tárgyát képezi! Valóban így van! **Alapos tájékozottság, de nem teljes!**

Így tehát felkérjük a munkáltató urakat, hogy az idézett törvénycikket nézzék át tovább is, mert ott található még más kitételek is, pl., hogy a munkaviszony 15 napi felmondással felbontható! Azonkívül még más törvénycikk is, amit már mi nem egy esetben idéztünk és amely a szabadnapról szól, mely szerint a munkásnak hetenként egy teljes szabadnap jár, de van egy rendelet, amely módosítva lett és azt mondja, hogy havonta egyszer a szabadnapnak vasárnapra is kell esnie. És miután a munkáltatók az idézett törvénycikket és rendeleteket, amelyek a munkást némileg védeni volnának hivatva, ugyancsak nem tartották be, nincsenek hivatva ebben a kérdésben arra a törvénycikkre hivatkozni, amelyet ők saját magukra nézve nem tartottak kötelezőnek és egyoldalúan megmásítottak.

Ebben a kérdésben tehát a székesfőváros polgármesterének igenis állást kell foglalnia, mert a borraivaló további fennmaradása veszélyezteti az idegenforgalmat és elüt sok ezer fővárosi polgárt attól is, hogy adófizetői kötelezettségének eleget tehessen. De el kell a borraivalót törölni azért is, hogy a pincérmunkásság ne kitaszítottnak legyen a társadalomnak, hanem mindannyi megbecsült tagja legyen.

Ami elmondható volt erről a kérdéstről, az igazságnak híven elmondottuk, azonban ez még nem minden, most tettekre van szükség, a tetteknek pedig abban kell kifejezésre jutni, hogy minden öntudatos pincérmunkásnak kötelessége a harci frontba beállni, abba a frontba, amely döntő ütközetre indul a közeljövőben a borraivaló ellen, az ellen a borraivaló ellen, amely évtizedeken keresztül közmegvetésnek tette ki a vendégipari munkásságot!

Az alkalmazottak ellennyilatkozata megtette a hatását és a sajtó, valamint a polgármester újra foglalkozni kezdett az üggyel. A polgármester magához hívatta a munkavállalók érdekeltségeit és kijelentette

újra, hogy a borralalórendszer messzemenő idegenforgalmi érdekeket veszélyezteti és minden igyekezetével oda fog hatni, hogy a borralalós rendszer eltűnjön.

A polgármesteri akcióról annak idején a 8 Órai Újság a következőket írta:

Megszűnik Budapesten a borralaló!

Sipóc polgármester érdekes leirata az érdekképviseltekhez.

A sokat kifogásolt borralalórendszer végre megszűnik Budapesten. Maga Sipóc Jenő polgármester vette kezébe ezt a kérdést. A polgármester leiratot intézett a vendéglősök, kávéosok, továbbá az alkalmazottak érdekképviselőihez és sürgős véleményt kért a borralalórendszer megreformálására vonatkozóan. A polgármester utal arra, hogy Budapest idegenforgalma az utóbbi hónapokban örvendetesen emelkedett s évek óta fejlődik.

Az idegenek részéről gyakori a panasz a borralalórendszer ellen.

Igen sok olyan idegen, aki hosszú időt töltött a magyar fővárosban, elragadtatással beszélt az ország fés a főváros szépségéről, nyugalmaról, az itteniek udvariasságáról, nagy elismeréssel nyilatkozott a magyar intézmények nagyszerűségéről, de csaknem minden esetben **panaszkodott a zaklatásszerű borralalószedés ellen.**

Világotjárt külföldiek nem értik meg, hogy egészen kis összegű vendéglői fogyasztásnál miért kell három-négyfajta borralalót adni. A polgármester véleménye szerint elsőrendű idegenforgalmi érdek a kérdés szabályozása.

Az idegenforgalmi érdekeken túl azért is elismerésre méltó a polgármester akciója, mert az alkalmaz-

zottak érdekképviselői **évek óta harcolnak a megalázó borraalórendszer megszüntetéséért**, és követelik a százalékos rendszer bevezetését. Értesülésünk szerint az érdekképviselők írásos véleménye rövidesen megérkezik a főváros közigazgatási ügyosztályába, ahol Babarczy tanácsnok vezetésével azonnal megkezdik az anyag feldolgozását. Ezt követően új szabályrendeletet készítenek, amelyben **megtiltják a borraalószedést és biztosítják az alkalmazottak számára a százalékos részesedést.**

A polgármester intenciója az, hogy még ebben az évben életbeléptessék az új rendszert.

♦

8 Órai Újság.

A polgármester követeli a százalékos borraalórendszer sürgős bevezetését.

Idegenforgalmi érdekek sürgetik a reform megvalósítását. A városházán szabályrendelet készül a borraalózás megoldásáról.

A 8 Órai Újság évek óta napirenden tartja a borraalórendszer kérdését, amelyben egyre jobban kiélesedő harc folyik a Nyugateurópában mindenütt bevált százalékos rendszer mellett és ellen. Az érdekeltek — munkaadók és munkások — sűrűn tanácskoznak a megoldásról és most már a hatóság is érdeklődik a kérdés iránt. A városházán hosszabb időn keresztül hatalmas és minden részletre kiterjedő adatgyűjteményt készítettek, hogy a borraalókérdés revízióját előkészítsék. A főváros vezetősége ugyanis komoly elhatározásokra készül a borraaló-rendszer megszüntetése érdekében, amelyről **az ipari és közigazgatási ügyosztályban** a következőket mondták munkatársunknak:

— A polgármester átirattal fordult a vendéglős és kávésipari munkaadók, másrészt ezekben az iparokban alkalmazott munkavállalók különböző érdekkép-

viseleti testületeihez. Átiratában rámutatott arra, hogy az utóbbi időben a magyar fővárost örvendetesen nagy számban felkereső **idegenek panasz formájában ismételtén szóvátették a budapesti szállodákban, vendéglőkben és kávéházakban, valamint a többi étkező- és szórakozóhelyeben szokásos borraavalórendszert**, amely a nyugati államokban követett gyakorlattól eltérően a kiszolgálás díjazását esetről-esetre a fogyasztóközönség tetszésére bízta és azt nem a fogyasztás értékének meghatározott százalékában állapítja meg. A székesfővárost felkereső idegenek közül számosan annak a nézetüknek adtak kifejezést, hogy a mostani borraavaló-rendszer nem egyeztethető össze Budapest világvárosi jellegével és kellemetlen helyzetbe hozza az idegeneket.

— Minthogy a székesfőváros súlyos áldozatokat hoz az idegenforgalom fellendítésére és mindent elkövet, hogy a nálunk járt idegenek a legkellemesebb emlékekkel távozzanak: a polgármester rendkívül fontosnak tartja, hogy a kiszolgálás díjazásának kérdése — a vendéglősök és pincérek érdekét szem előtt tartva — közmegelegedésre megoldassék.

A főváros vezetősége tehát a legrövidebb időn belül rendezi ezt a problémát, ami annál könnyebb, mert a vendéglősök, a kávéások és a pincének jelentékeny része is a reform mellett foglal állást.

A Kávéások Ipartestülete az alkalmazottak ellen nyilatkozatára azzal válaszoltak, hogy a borraavalórendszernek nincs más hibája, mint hogy nincs kisebb pénzügyesség, mint 10 fillér. Ha volna 5 filléres pénzegység, tuggy a borraavalókérdés meg lenne oldva.

A kávéások gyűléséről, valamint az ipartestületi elnök nyilatkozatáról a következőket írja a 8 Órai Újság.

Egypincérrendszer helyett — ötfilléres borraavaló.

A borraavalókérdés, amelyet a 8 Órai Újság állandóan napirenden tart, állandóan foglalkoztatja az érdekelteket. A közönség és a pincérek, a főpincérek ki-

vételével, az egypincéres, százalékos borralaló hívei, míg a vendéglősök, kávések inkább a mai divatjamúlt rendszer fenntartása mellett hadakoznak. A Budapesti Kávések Ipartestületének elnöksége most foglalkozott íá kérdéssel.

Mészáros Győző elnök javaslatára elhatározták, hogy a pénzügyminiszterhez sürgős felterjesztést intéznek, melyben arra kérik, hogy ötfilléres érméket veressen. Rámutat a felterjesztés arra, hogy a borralaló - kérdés megoldásának legnagyobb akadálya az, hogy nincsen olyan kisebb pénzegység, amellyel az ilyen kiadások teljesíthetők lennének, a több személynek adott 10—10 filléres borralaló pedig természetesen nagyon megrágítja a fogyasztást.

Az ipartestület elnöke azt hangoztatta, hogy a fogyasztók addig is, amíg forgalomba kerülnek az ötfilléres érmék, tíz fillér helyett a BESZKÁRT kisszakasz tantuszait hagyják borralalóként az asztalokon. A kávések szerint a borralaló-kérdés így megoldható, ellenben a pincérek erőteljesen tiltakoznak a megoldásnak e módja ellen. Ők azt mondják, hogy a kávések ne mondjanak le nagylelkűen a közönség javára a pincérek jövedelmének ötven százalékáról, hanem ha tényleg a közönség érdekeit tartják szem előtt, akkor valószínűleg meg az egypincéres, százalékos rendszert. Kérdés az is, hogy a BESZKÁRT igazgatósága belemenne-e abba, hogy a kisszakasz tantuszokat ne utazásra, hanem borralalóosztogatásra fordítsa a közönség és ezzel rendeltetésétől elvonva, a BESZKART-ot újabb érmék verésére, tehát újabb kiadásokra kényszerítse.

*

És bár a borralalóellenes hangulat már 1933 nyarán izzó volt, a kérdés mégsem nyert rendezést. 1934 februárjában a pincérek újra akcióba léptek és ennek hatása alatt a kereskedelmi miniszter napirendre tűzte a borralaló eltörlését és április 20-ára ankétra

hívta meg úgy a munkaadói, mint a munkavállalói érdekeltségeket.

Az ankét meglehetősen, izzó hangulatban folyt le. A munkaadók és a főpincérek küldöttei elleneztek a százalérendszer bevezetését, nem tartották időszerűnek. Az alkalmazotti érdekeltségek, az iparkamarák küldöttei (vidékiek) mind a borraalórendszer ellen foglaltak állást. Az ankéton felszólalt L i 11 k e pécsi kávé, aki kijelentette, hogy Pécsen a százalérendszer nagyszerűen bevált és azt visszacsinálni már nem is lehetne.

Az ankéton a munkavállalók kívánságait Braunstein Zoltán szakszervezeti titkár adta elő, aki egyben javaslatot is tett arravatkozóan, hogy miként lehet minden zökkenés nélkül a százalérendszerre áttérni, valamint a fizetéseket is rendezni és az óvadékkérdést is szabályozni.

Kihangsúlyozta, hogy a százalérendszerre való áttérésnél a ma szokásban lévő kétfelé való borraalóadás megszűnne és az így kieső egyik borraalót az alkalmazottak fizetéseinek a rendezésére lehetne fordítani.

A javaslat ellen élesen kikeltek a munkaadók képviselői és lehetetlennek tartották a munkavállalók javaslatát a gyakorlatba átültetni.

Az értekezlet elnöke dr. Hallá Aurél miniszteri tanácsos összefoglalta az ankéton elhangzottakat és kijelentette, hogy a felszólalások nyomán a százalérendszer ellen csak a kávések és főpincérek foglaltak állást, a vendéglősök képviselői nem elleneztek a százalérendszer bevezetését, ellenben fakultatív alapon kívánták azt megvalósítani. A munkavállalók és a vidéki kereskedelmi és iparkamarák, valamint a kereskedelmi utazók és egyéb érdekeltségek, úgyszintén a főváros törvényhatósági bizottságának kiküldötte dr. Babarczy tanácsnok, a százalérendszer mellett foglaltak állást.

Ajánlotta a munkaadóknak, hogy a munkavállalók képviselője által tett javaslatot fogadják el komoly

tárgyalási alapul, mert csakis ezen az úton lehet a kérdés rendezéséhez eljutni. Megemlítette, hogy ha az érdekeltek egymás között nem tudnak megegyezésre jutni, úgy a minisztérium hatalmi szóval fogja a kérdést rendezni.

Az ankétot követő éjjelen a munkavállalók képviselői a Tivoli-mozgóba összehívott nagygyűlésen számoltak be a pincérmunkásoknak az ankét lefolyásáról. A gyűlés mindvégig a legizóbb hangulatban folyt le és a pincérmunkások egyhangúlag követelték a százalérendszer bevezetését.

A gyűlésről a 8 Órai Újság a következő tudósítást hozta:

Viharos nagygyűlésen üzentek hadat a pincérek a borraivalónak.

Hajnali pincérparlament.

A mára virradó éjszaka egy műsoronkívüli szám folyt le a Nagymező-utcai Tivoli-moziban. Éjjel fél 3 órakor kezdődött és hajnali 5 óráig »zajlott«, a szó szoros értelmében. A budapesti pincérek gyűltek össze, hogy tiltakozzanak a borraivalórendszer ellen és állástfoglaljanak a százalékos rendszer mellett.

Két óra tájban már **zsúfolva volt a mozi**. Budapest kávéházainak, éttermeinek és mulatóinak összes Pistái, Gézái, Ödönjei, Sándorai ott voltak hagyományos egyenruhájukban, szmokingban, de az udvarias pincérmosoly hiányzott az arcukról. Inkább bőszek voltak tés haragosan, elkeseredetten kiabáltak.

Fél három óra volt, amikor Demeter rendőrkapitány elfoglalta helyett a pódiumon s Fekete Lőrinc elnök utána nyomban megnyitotta a pincérgyűlést. Az izgalmak már a megnyitóbeszéd közben jelentkeztek.

Le a borraivalóval! Éljen a százalékos rendszer! — harsogott a nézőtér minden oldaláról és a közbe-

szólások pergőtüze szakítja meg többször is az elnöki beszédet. Az elnök arról beszél, hogy **a pincérek egységesen harcolnak a borralaló ellen, mert ez nem más, mint könyöradomány.**

Külföldön nagyszerűen bevált a százalékos rendszer, ezt kell nálunk is bevezetni. A főpincérek és a főnökök érdeke csak a borralaló fenntartása.

Le a főpincérekkel!

Mikor kapjuk vissza az óvadékokat?

Csukják be az óvadéksikkasztókat! hangzanak az elkeseredett közbekiáltások, melyek állandóan végigkísérik az összes beszédeket. Egymás után jelentkeznek a szónokok, akik a sajtót dicsérik, mert egységesen foglalt állást a pincérek követelése mellett, majd zúgó helyesléstől kísérve azt fejtik ki, hogy **a pincéreket nem kegyelemkenyér, hanem rendes fizetés illeti meg.** A kiszolgálás hozzátartozik a fogyasztáshoz és; már egy nyugati államban sincs meg a borralalórendszer, csak nálunk.

A felszólalások után két határozati javaslat hangzik el. Az egyikben a pincérek összessége megállapítja, hogy **a borralalórendszer tovább nem tartható fenn,** mert ez veszélyezteti az ország idegenforgalmát. A törvényhozás tiltsa el a borralalót.

A másik határozati javaslatban azt kívánják, hogy la kereskedelmi miniszter szüntesse meg a pénzért való pincérközvetítést és a munkaközvetítést helyezze állami felügyelet alá, a munkát keresőket részesítsék hatósági védelemben. Végül felhívja a naggyűlés a miniszter figyelmét, hogy a vasárnapi munkaszünetről szóló törvényt ebben a szakmában nem tartják be.

Hajnali öt óra volt, amikor a pincérek parlamentje befejezte tanácskozását és a kifáradt résztvevők egy megnyert csata tudatával hazafelé indultak.

*

A százalérendszer azonban még mindig váratott magára, míglén 1936. évi április hó 27-én az egyik

esti újság váratlanul közölte a kereskedelmi miniszter rendeletét a borraivalórendszer megszüntetéséről és így a százalérendszer 1936. május 26-án életbelépett.

A százalékos rendelet kihirdetésének napján a rendeletről a NÉPSZAVA a következőket írta:

A borraivaló halálára.

A borraivaló frontján vasárnap rést ütöttek. Hoszszu évek küzdelme, szociális felvilágosító munkája, agitációja meghozta azt az eredményt, hogy a vendégipari szakmában néhány hét múlva tilos a borraivaló.

Megszűnik az a rendszer, amely a komoly munkást a maga munkájában megalázta és megszegényítette. Megszűnik az a helyzet, amely valóságos rabszolgakapcsolatot teremtett egyfelől a munkás és a fogyasztó, másfelől a munkás és a munkáltató között.

A munkás a fogyasztó szolgája volt, mert nemcsak munkáját, kötelességét kellett teljesítenie, hanem valósággal haptákban kellett lesnie a fogyasztó szeszélyes parancsait. Tíz fillérért minden ripók megszerezte magának azt a jogot, hogy szabadon gázolhasson meglett, nehezen küszködő családapák önérzetébe. És jaj volt annak, aki elfelejtette, hogy rabszolga. Jaj volt annak, aki csak egy kicsit is az önérzet hangján felelt. Elvesztette létalapját, a borraivalót és elvesztette a borraivaló megkeresésének lehetőségét, a munkahelyet.

De rabszolgasors volt a vendégipari munkás sorsa munkáltatója felé is. Nem volt-e rabszolga az a frakkos, szmokingos vagy fehérkabátos munkás, aki napi 12—14 órái munkájáért heti 2—2,50 pengőt kapott? Nem volt valósággal pária, aki jószerevel nemhogy fizetést kapott volna, hanem fizetett a munkahelyért, a borraivalószerzés alkalmáért a munkáltatónak?

Most ennek állítólag vége lesz. Állítólag, mondjuk,

mert a borraivaló eltörlésének rendelete magában nem (jelent csak fél lépést. Fél lépést két okból. Az egyik az, hogy a borraivaló nem szűnik meg, csak normalizálódik, csak átváltozik százalékká. Tehát megmarad lényegében, csak elvész belőle a személyes adás, a kénytől, jókedvből, hangulattól függő, minden kávéházi lazzaroniból gögös urat csináló, önérzetduzzasztó és iá munkás felé önérzetromboló hatása. De fél lépés azért is, mert együtt kell vele járnia a vendégipari munkabérek megállapításának is.

Vége a borraivalónak. Örülünk neki. De meg kell, hogy kezdődjék a tisztességes munkabér korszaka is. Így, egymagában a borraivaló eltörlése semmit sem jelent. Sőt: ha nem követi a minimális munkabérek megállapítása, mégpedig tisztességes szinten való megállapítása, akkor a semminél is kevesebb és csak arra fvaló, hogy néhány hét múltán az »általános fölzúdulás« hatása alatt elejtsék.

Ha azonban hetek, sőt napok alatt megállapítják a vendégipari szakma minimális munkabéreit és ha ezek a munkabérek emberhez méltó standardot biztosítanak, akkor — de csakis akkor — haladást jelent a borraivaló eltörlése.

*

A százalékrendszer életbelépésével egyidőben várták a pincérmunkások a munkabérek rendezését is, amit a kereskedelmi minisztérium már 1936. januárjában kilátásba is helyezett, azonban ez akkor nem következett be.

A százalékrendelet mint a derült égből jövő villámcsapás érintette a munkaadókat. De meglehetősen izgalmat idézett elő az alkalmazottak körében is, mert idejében nem jelent meg a rendelet végrehajtási utasítása. A százalékrendelet nem elégítette ki az alkalmazottakat, mert a rendelet olyan jogokat biztosít a százalékelosztás tekintetében a munkaadóknak, (ezt már az előbbieket során ismertettük), amelyek sok vitára és

igazságtalanságra adnak alkalmat. Mindazonáltal az alkalmazottak elfogadták a rendeletet úgy, ahogy volt, rosszul megszerkesztve, mert éltek abban a hitben, hogy a gyakorlati tapasztalatok után a rossz rendeletet meg lehet majd javítani.

Ma már két esztendő telt el a százalérendszer életbelépése óta, azonban a szükséges korrekciót a rendeleten még mindig nem végezték el, noha az alkalmazottak érdekképviselői azt már nem egy esetben kérték az illetékes minisztériumtól.

A százalérendszer életbelépését követőleg, 1936. pünkösdjén nagy nyugtalanság volt tapasztalható az alkalmazottak között. Szájról-szájra járt a hír, hogy a pincér és általában a vendéglátóipar munkásai pünkösd előtt be fogják szüntetni a munkát, mert a százalékrendelettel nincsenek megelégedve. A mai napig sem tudni milyen forrásból táplálkozott az elégedetlenség, kik voltak akik az elégedetlenséget mesterségesen szították, de hogy nem a pincérmunkások érdekében való lett volna a sztrájk fegyverével élni, az bebizonyosodott. A munkavállalók szakszervezetében egyre-másra jelentkeztek a főváros nagyüzemeiből a pincérmunkások és bejelentették, hogy ők is csatlakoznak a sztrájkhoz. Nagyon sok pincérmunkás volt, aki azt mondta, hogy most azért lenne jó és sikeres a sztrájk, mert a munkaadók sem ellenzik. Arra a kérdésre, hogy mi lenne a sztrájk célja, egyik pincérmunkás sem tudott válaszolni, mind csak azt mondta, hogy rossz a százalékrendelet.

Nyilvánvaló volt, hogy a pincérmunkásokat felelőtlen izgatók bujtogatják a sztrájkra, mert ebben az esetben semilyen jogcím nem lett volna arra, hogy sztrájkoljanak.

Ha a százalékrendelet megjelenését követő egy hónap múlva egy pincérsztrájk ütött volna ki, az örök időre megsemmisítette volna a százaléknendszert. Lehetetlenség, hogy egy újítás, ami még nem tudta magát kiforni, mindenkinek a megelégedésével és tettségével találkozzon. Minden újításnak vannak szen-

vedői, károsultjai, azonban ha az újítás pillanatnyilag áldozatokat is követel, mégis támogatni és pártolni kell az olyan újításokat, amely végeredményben sokkal nagyobb tömegnek volt hasznára, mint amennyinek kárát okozta.

Ha az 1936. év pünkösdjén egy pincérsztrájk ütött volna ki, úgy a munkaadók hatalmas fegyvert kaptak volna kézbe a százalérendszer ellen. Rámutatthatnak volna arra, hogy íme: ezt eredményezte a miniszter rendelete és éppen ennek az elkerülhetése céljából foglaltak a munkaadók mindenkor állást a százalérendszer bevezetése ellen.

Mondani sem kell, hogy egy ilyen vad sztrájk, visszacsinálhatta volna az egész százalérendszert, mert megcáfolhatatlan lett volna, hogy a pincérmunkások egy hónap alatt éppen a százalérendszer ellen léptek sztrájkba. Érdekében állhatott ez valakinek, de semmi esetre sem az alkalmazottaknak.

A munkavállalók érdekeltsége felismerte, hogy milyen behozhatatlan károk származhatnak a vendégipari munkásokra abból, ha egy úgynevezett vad sztrájk üt ki. A szakszervezet 100.000 darab röpcédulát nyomtatott, amelyben rendre, fegyelemre és türelemre inti a munkásságot és felhívta őket, hogy azokat, akik sztrájkhíreket terjesztenek az üzemekben, adják át a legközelebbi rendőrnek. A szakszervezet 5 napon át, egész pünkösdig, naponta juttatta el a pincérmunkásokhoz a kiáltványát. Autókon járták be a város legkiesőbb részeit is, hogy egyetlen vendégipari munkás se düljön be a felelőtlen akciónak.

A kiáltvány megtette a hatását és minden zökkenő nélkül múlt el a pünkösd. A pincérmunkások megértették, hogy egy felelőtlen akcióval mindent lehetett volna elveszteni, viszont semmit sem lehetett volna nyerni. Megértették, hogy a százalérendszer nem egy napra készült, annak kihatása lehet egy egész életre, a pillanatnyi előny vagy hangulat kedvéért nem szabad megkockáztatni olyan már elért eredményeket, amelyekért évtizedes harcok folytak.

A százalékrendelet tehát megvan. Más kérdés, hogy a rendelet jó-e, Megfelelt-e a hozzáfűzött reményeknek. Nyugodtan mondhatjuk, hogy a százalékrendszer, mint rendszer jó. Bevált. Kielégíti az alkalmazottakat, de csak erkölcsi tekintetben. Ez is valami. Sőt jelentős valami, mert szakítást jelent az eddigi baksisrendszerrel. A pincérnek nem kell lesni a fogyasztó hangulatát. Nem kell örökösen arra vigyáznia, hogy a vendég nem-e észrevétlenül távozik. Nem kell arra vigyáznia, hogy vájjon a főpincér leteszi-e a beszámított borralalót. A pincér tudja, hogy ha kiszolgálta a vendéget, úgy jár neki a százalék, függetlenül a hangulattól. Ennyiből jó a százalék. Továbbmenően is jó a százalék. Jó mert leváltott egy rendszert. Egy olyan rendszert, amelytől mindenki undorodott.

Tehetnek egyes munkáltatók olyan kijelentéseket, hogy az alkalmazottak visszasírják a borralalót, ez azonban nem fedi a valóságot.

Ami a százalékban rossz, mert van, ami rossz, az nem a rendszerben van, hanem annak ferde magyarázatában és az elosztásban. Nem ezt várta a pincérmunkásság. Kapta ugyan, de nem ezt várta. A pincérmunkásság azt várta, hogy a százalékrendszer megszünteti a rossz kinövéseket, amelyeket a borralalórendszer meghonosított. Azt várta a pincérmunkásság, hogy a százalék valóban »arányosan« lesz elosztva. Azt várta a pincérmunkásság, hogy az eddig a borralalós rendszernél szokásos előjogok meg fognak szűnni. Sajnos, ez nem következett be.

Azok a visszaélések és túlkapások, amelyek a borralalórendszerrel megvoltak, megmaradtak a százaléknál is. Egyenlőtlen az elosztás. A borralalóból is kellett üzleti terheket viselni, a százalékból is kell.

Azt is várta a pincérmunkásság, hogy a százalékkal egyidőben bevezettetnek a legkisebb munkabérek. Ezek még mindig nem következtek be. Pedig Mindezekre lett volna már mód is és alkalom is. Sőt ettől továbbmenően még fedezet is.

Az előbbieken már elmondottuk, hogy a kereskedelmi minisztériumban egy ankéton megmutattuk az utat, hogy miképpen lehet a kérdést végérvényesen rendezni és nyugvópontra helyezni. Akkor az volt a válasz a javaslatunkra, hogy ez az út nem járható. Azt bevezetni nem lehet. Mégis mi történt. Amit a munkásokkal szemtől-szembe kivihetetlennek jelentettek ki a munkaadók, azt megcsinálták a munkások hátamögött. A kieső borralalót nem az alkalmazottak fizetésének rendezésére fordították, hanem a saját javukra.

És az egyik borralalóval való drágítást a pincérekkel indokoltatták meg. Nagyon sok üzemben súgta a pincér a vendég fülébe, hogy a kávé azért lett drágább, mert ebből kapják a pincérek a fizetést. Még emlékszünk arra, hogy a százalékrendelet második vagy harmadik napján hirtelen kelt annak, hogy a Bucsinszky-kávéház tulajdonosa 18 pengő fizetést ad az alkalmazottainak hetenként. A pincérmunkások örültek a jó híreknek és egy éjjel a Margitszigetről bejövő pincének megjelentek a Bucsinszky-kávéház előtt és nagyon megéljeneztek a jószívű kávést. Mondanunk sem kell, hogy a kávé nem tiltakozott az ováció ellen, noha a pincérek ird és mondd, összesen 50 fillér hebitéért kaptak.

Az igazság kedvéért megjegyezzük azt is, hogy Katona István a Savoy-kávéház tulajdonosa is adott a pincéreinek fizetésjavítást, azonban csak egy héten, a másik héten már visszavonta.

De az igazság kedvéért meg kell jegyeznünk még egy üzletet, ahol az alkalmazottak fizetésemelést kaptak. A Balaton-kávéházban a százalékrendeletig egyáltalában nem volt fizetése a pincérnek. A százalékrendelettel egyidőben gazdaváltozás is volt a Balatonban és az új gazda kijelentette, hogy mint új ember nem tud sok fizetést adni, ellenben azt tudja, hogy eddig semmi fizetést sem kaptak a pincérek, ő nem kívánja, hogy a pincérek ingyen dolgozzanak és ezért

heti 8 pengő fizetést fog adni a pincéreknek. Ezt a fizetést adja még a mai napig is.

Az új rendszer tehát nemsok hasznot hozott a pincéreknek. Azok viszont, akik kézzel-lábbal kapálóz-
tak az újítás ellen, már az első félórában megtalálták a számításukat.

Az újítással kapcsolatban a sajtó is foglalkozott a burkolt árdrágítással. A Népszava 1936. május 27. és 28-iki számában a következőket írta:

Érdekel mindnyájunkat,

hogyan vált be az új rendszer, amelyet a borralaló eltörléséről szóló rendelet végrehajtásával a kávéházakban és vendéglőkben a keddi nappal bevezettek. Természetes, hogy érdekel. Hiszen az ügy nem egyetlen szakma ügye. S az ügy érdekeltjei nem a vendéglátóipar munkásai és munkáltatói csupán, hanem éppen úgy ugyanolyan mértékben a fogyasztók is.

Azt már látjuk, hogy ezzel a rendelettel is az történt, ami itt nálunk a rendeletekkel általában történni szokott. Ha rossz, a végrehajtással még rosszabbá válik, ha véletlenül jó, a végrehajtás akkor is elrontja.

Ez a borralaló-rendelet jó rendelet volt. Ritka kivétel a kormány intézkedései között. Az érdekelt szakma munkásai, a fogyasztóközönsséggel egyetemben örömmel üdvözölték. S különben is jóságát és szükségességét mi sem bizonyítja jobban, minthogy a vendéglősök és kávéások erősen tiltakoztak ellene, zúgolódtak, kiabáltak, szenvedélyesen kritizálták és különböző ürügyekkel késleltetni próbálták a végrehajtását. Ezen a ponton véletlenül nem volt sikerük. A rendelet itt van, végrehajtva. Mégis itt van. Rendszer lett belőle, a betűjéből élet. Azonban... már egyetlen nap tapasztalatai s egyetlen nap felhangzó panaszai is — a csalódást jelzik. Már is elmondhatjuk: nem ezt vártuk. Mint fogyasztók, nem ezt vártuk. Mint fogyasztók, nem ilyesmit akartunk, Tudni-

illik mindenekelőtt drágítás lett a dologból. Nem mindenütt még csak szórványosan egyelőre. De tartunk tőle, hogy a rossz példa ragadós lesz s az ezidőszerint még elszigetelt mohóságból s a szórványos drágításból már a közeli napokban általános áremelés fejlődik. Ezt pedig megengedni semmi körülmények között sem szabad. Könyörtelenül elejét kell venni a merész mohóság sikerének.

S a kávéházi és vendéglői alkalmazottak vájjon ezt várták talán? Nem, határozottan nem ezt! Ők is valami egészen mást vártak.

A százalékos rendszer megfelel érdekeiknek, de a százalék fölosztásának beállított rendje valósággal félére csökkenti eddigi keresetüket. Ez a kereset eddig is szörnyen csekély volt, a szó legszomorúbb értelmében: nyomorúságos. Hát most mi lesz, amikor ez is erősen lecsökkent? A helyzet az, hogy akiknek a rendelet készült: a munkások rosszul jártak vele, illetőleg nem úgy, ahogy talán remélték. Viszont akik olyan nagyon hadakoztak ellene: a munkáltatókat semmivel sem terheli meg, sőt, az árdrágításokkal már erről is lenyúzzák a jövedelemgyarapítás finom hasznocskáját.

Sokan sejtették, hogy a végrehajtás elrontja majd a rendelet hatását, de hogy ennyi rengeteg panasz ennyi joggal támad majd nyomában —: vájjon gondolt-e erre is valaki? Részünkről ilyen sejtések sugallatára írtuk ezeken a hasábokon, még idejekorán, hogy a borraivaló-rendelet, ha hatását biztosítani akarjuk, nyomon kell követnie annak a másik rendeletnek, amely a vendéglátóiparban is megállapítja végre a munkások legkisebb munkabéréét. Ezt most már nyomtatékosan kell hangsúlyoznunk. Hiszen a rendelet nem javított a helyzeten és a vendéglátóiparban a fölháborítóan szégyenletes munkabérek is változatlanok maradtak. Ahogy az első rendelet törölte a borraivalót, a másíknak gyorsan és könyörtelenül meg kell semmisítenie a hárompengős héti munkabérek arcpirító rendszerét. Végét kell vetni annak az állapotnak, amely-

ben a munkáltató semmit sem kockáztat, csak a jövedelmet rakja zsebre — és vendégeivel tartatja el alkalmazottait, sőt, odáig is elmegy, hogy alkalmazottai keresetének rovására tart magának újságost, takarítónőt és kávéleányt az üzemében.

Újra megállapíthatjuk: a miniszter nem vigyázott arra, hogy jó rendeletét jól is hajtsák végre. A hibákat tehát orvosolja sürgősen. Ami azonban mindennél sürgősebb: haladéktalanul állapítsa meg, országosan és kötelezően, a vendéglátóipar munkásainak legkisebb munkabéretét.

A bánásmód.

Sok kívánnivalót hagy maga után. Hogy a pincér is ember, azt nagyon kevés munkaadó ismeri el. Lelketlen tárgyként kezelik nagyon sok helyen a pincért. Érzésének nem szabad lenni, fájdalmában is vígnak kell lenni. Ha gyásza van a pincérnek, akkor is megkövetelik tőle, hogy mosolyogjon. Ha a kötelező mosoly egyszer is eltűnne a pincér arcáról, akkor ezt az üzlettel való nemtörődömségnek tudnák be, ami természetesen maga után vonná az elbocsátást. Nagyon sok munkaadó hangoztatja, hogy nem tűri a morózus arcú pincért. Arra nem is gondol egyetlen munkaadó sem, hogy a pincér is érző ember, hogy a pincérnek is lehet gondja, fájdalma, baja és ilyenkor nem tud mosolyogni.

Mindezek azonban nem számítanak. Az üzleti érdek megköveteli, hogy a pincér lélektelenül végezze kötelességét. Hogy mi ezért az ellenérték? Ki tudna arra ebben a pillanatban felelni.

Nem szórványos eset, hogy a pincért azért küldik el, mert a vendég panaszkodik, hogy hideg a leves, vagy odaég a hús, vagy egy árnyalattal sötétebb a kávé, vagy a vendég által kért újság kézben van. De azért is elküldik a pincért, mert kéri a szabadnapját, vagy ha beteg és maga helyett kiegészítő pincért küldött be dolgozni.

Ki kell hangsúlyoznunk, hogy nem a vendég kívánja a pincér elküldését, hanem nagyon sok helyen a munkaadó, vagy a főpincér, esetleg a köszönőember ezzel kíván a vendégnek kedveskedni.

Volt olyan eset is, hogy azért küldték el a pincért, mert az üzletvezetőnek (az egyik körúti kávéházban) azt a kívánságát, hogy a zöldborsós kappancombban fehér hús is legyen, a pincér nem tudta teljesíteni.

De küldtek el pincért már azért is, mert nem volt hajlandó a háttára venni a permetező-készüléket és napjában többször a vendéglő kerthelyiségében megpermetezni a virágokat.

De elküldik a pincért akkor is, ha a már ledolgozott munkanapja után nem hajlandó a késő esti órákban túlmunkát végezni.

A pincér nagyon sok üzemben tölti be a bűnbak szerepét. Ha a munkaadónak, vagy hozzátartozójának, vagy rokonának, esetleg barátjának bosszúsága van, akkor a mérgüket a pincéren töltik ki, mert a pincérnek nem szabad visszabeszélni és mert ez így a legolcsóbb és tudatában vannak annak, hogy a pincér, ha az állását meg akarja tartani, nem indít pert becsületsértésért.

De van nagyon sok hely, ahol a pincérrel szemben a munkaadó tetlegességre is vetemedik.

A közelmúltban az Andrássy-úton lévő Lidó kávéház tulajdonosa (Buzási) megpofozta az egyik pincérét. Mondani sem kell, hogy a munkaadó óriási erőfölényben volt a pincérrel szemben. A pincér majdnem 50 kiló súlyú, míglen Buzási úr legalább 100 kilót nyom. De azért Buzási úr egy pillanatig sem szégyelte magát, hogy a védekezésre képtelen gyenge fizikumú pincért megverte.

A Royal szálloda éttermének üzletvezetője is egészen egyéni utakon jár a bánásmódot illetően. Az egyik borász véletlenül kiejtette a kezéből amit vitt és az üzletvezető úr testileg ugyan nem fenyegette meg a borászt, de az eltörött és kárbament italokat duplán

fizettette meg a borászgyerekkel. A Royál étterem üzletvezetője még a sportolástól is eltiltotta a fiúkat, mert abban a hitben él, hogy ha a borászok sportolni fognak, úgy a sport fogja az erejüknek egyrészét elvienni és nem tudják majd teljes egészében testi erejüket az üzem szolgálatába állítani.

De a Royál étterem főpincérje sem marad el sokban az üzletvezetője mellett. Ha az üzletvezető testileg nem fenýíti a borászokat, elvégzi ezt Karczag úr úgy, hogy abban hiba nincsen.

Nem öröm tehát a pincér élete. Köteteket lehetne írni arról, hogy mikor és hol milyen bánásmódban részesítik a pincérmunkásokat, de általában a vendéglátóipar összes dolgozóit.

Az élelmezés.

Nagyon sokan azt hiszik, hogy azok az emberek, akik a szakácművészet remekeit felszolgálják, mindég a legjobb falatokat eszik és sohasem maradnak éhesek. Nagyon nagy tévedés.

A pincér sohasem kap abból enni, amiből a vendég. De a pincérek ezt nem is kívánták soha. A pincér megelégedne annyival, hogy ehető ebédet és vacsorát kapjon, vagy rendes kávé-t kapjon. De ezt sem kapja mindenütt. Nem általánosítunk. Vannak üzemek, ahol a pincérek nagyon rendes ellátásban részesülnek. Vannak azonban üzletek, ahol a pincérek olyan ellátást kapnak, hogy a jól nevelt disznók is undorral fordulnának el a személyzeti kosztól.

Az élelmezés ellen leginkább azokban az üzletekben merül fel panasz, ahol nagy a személyzeti létszám. Ezeken a helyeken a személyzetnek külön »főznek«. Nem kell azonban szószerint értelmezni minden esetben ezt a különfőzést, mert ezt nagyon sok helyen csak nevezik »külön főzésnek«.

Valójában azonban abból áll, hogy az egyes étel-
lekből megmaradt kevés mennyiséget egy nagy edénybe

összegyűjtik, jól felkavarják és kész az ebéd vagy vacsora. Ezt nevezte el a pincér argot »pincérgulyásnak«, miért annyiféle ételből van összetéve, hogy senki sem képes azt elemezni.

Ha délidőben kerül az ilyen »pincérgulyás« kiosztásra, akkor ehhez hozzájön még valamilyen híg lé, amit levesnek neveznek és kész a komplett ebéd.

Van azonban nagyon sok üzem, ahol bár nincs személyzeti koszt, azonban az élelmezés mégis sok kívánnivalót hagy maga után. Ezekben az üzletekben ugyan a koszt ehető, azonban kevés és hetenként többször csak leves- és főzelékből áll, sok esetben leves- és tésztából. Igaz viszont, hogy ez legalább ehető.

Nagyon sok helyen, ha megkérdeznék a pincéret, hogy mit kívánnak: az ellátást vagy a napi 1.26 étkezési pénzt, úgy egész biztos a pénzt kérnék, mert amit kapnak, az még a negyedét sem éri az OTI által megállapított értéknek.

Vannak azonban üzletek (kávéházak), ahol a személyzetnek — papiroson — két kávé jár naponta, mert a fizetésükbe be van tudva kávéként 21 fillér önköltségi ár. Azonban ennek ellenére a pincérek és az egyéb alkalmazottak is csak egy kávé kapnak. Ha a nekik járó második kávé meg akarják inni, azért már az önköltségen jóval felüli árat kell fizetni, sőt nagyon sokszor a vendégárat.

Azonban még ez sem minden. Sok üzletben a személyzetnek külön »személyzeti kávé« főzetnek. Ez hasonlatos a személyzeti koszthoz. A különbség csak az, hogy ez legfeljebb háromféle anyag összetételéből adódik: 1. a már egyszer leforrázott kávé újra való felfőzése, 2. megfelelő mennyiségű pótkávé hozzáadása és 3. tejből. Azonban még ezt is lehet variálni olyképpen, hogy a tejet is külön veszik a személyzetnek, illetve lefőlözött tejet adnak a személyzeti kávéhoz.

Van azután személyzeti tea is. Ahol még a személyzeti kávé is drágának tartják, ott személyzeti teát főzetnek. Miből áll ez? Egy nagy edény vízből, a már

egyszer leforrázott tealevélnak a hozzáadásából, megfelelő mennyiségű borkővel savanyítva és megfelelő mennyiségű szacharinnal édesítve.

Mondanunk sem kell, hogy a személyzeti koszt nem használ az egészségnek. Először azért, mert nagyon sok emberben undort kelt és ha meg is eszi, tekintve, hogy tápértéke úgy sincs, az elhasznált munkaerőt ezekből az ételekből nem tudja visszaszerezni. Másodsor azért, mert a borkő, mesterséges édesítőszer stb., stb. az amúgy is beteges gyomrokban nem kívánatos savakat fejleszt. Azért látjuk napjainkban, hogy a pincérek, ha már nem tüdőbajosak, akkor gyomorbetegesek. Ma már éppen olyan sok a gyomorfekély a pincéreknél, mint valamikor a tüdőbaj volt. A Visegrádi Horthy telepen állandóan elég nagyszámú pincért lehet találni, akiknek rendszerint gyomorbetegségük van.

Lakásviszonyok.

A lakásviszonyok nem nagyon érintik a pincéret, mert ma bentlakást nagyon kis részben kapnak a pincérek. A bentlakók inkább a segédszemélyzet és a tanoncok sorából kerül ki. Azonban azok a lakások, amelyek ma a vendégipari alkalmazottak rendelkezésére állanak, legnagyobb részben emberi lakásra alkalmatlanok.

A személyzeti lakások rendszerint vagy a padlás-szobákból, vagy a pincehelyiségekből állanak. Ezekben a lakásokban egyik ágy a másik tetején állott, vagyis emeletes ágyak voltak. Levegőjük alig volt. A nyári éjszakákon a tetők a naptól annyira megmelegedtek, hogy éjszakára ezek a helyiségek emberi lakásra alkalmatlanok voltak. Télen viszont annyira hidegek voltak, hogy azért nem lehetett bennük lakni. Mosdó, fürdő, vagy egyéb egészségügyi berendezések ezekben a helyiségekben nincsenek és az alkalmazottak a legelmebb szükségletük elvégzésére több eme-

let magasságba, vagy mélységbe kényszerültek le-vagy felmenni, ahol a személyzeti W. C. volt elhelyezve.

A pincehelyiségek sem különbek a padláslakásoktól. A pincehelyiségek ablakai rendszerint az utcákra, vagy az udvarokra nyílnak. Ha eső esik becsurog a sárié, ha szél vagy por van, a legkisebb légáramlat megtölti ezeket a helyiségeket porral, szeméttel. A vendégipari alkalmazottak képviselője nem egy esetben tett feljelentést a tisztiorvosi hivatalnál, valamint a polgármesternél ezek ellen a helyiségek ellen. A feljelentéseknek volt is hatásuk. Lebontották sok helyen az emeletes ágyakat és hatóságilag állapították meg, hogy melyik helyiségben hány személynek szabad lakni.

De nagyon sok panasz merült fel a személyzeti lakások tisztátalansága ellen is. Láttunk helyiségeket, ahol hihetetlen számban voltak emberek összezsúfolva és a falakon csapatostul jártak a férgek. Ezeknek a helyiségeknek pusztán a látása is mélységes undort kelt az emberekben. Elképzelhető, hogy hogyan érezték magukat azok az emberek, akiknek ezekben a helyiségekben kellett lakniok.

Dicséretére legyen mondva a tisztiorvosi hivatalnak, ezek az állapotok kezdenek megszűnni, azonban még éppen elég kívánnivaló van ezen a térien.

Láttunk személyzeti lakást, ahol a lakás előtt tátongott egy óriási szemétgödör, után pedig megszámlálhatatlan mennyiségű moslékoshordó. Elképzelhető, hogy azok az emberek, akik ezekben a helyiségekben laktak és személyzeti kosztot kapnak, vagy kaptak, milyen étvágyal fogyasztották el ebédjüket, vagy vacsorájukat és milyen érzéssel tértek pihenőre a 16—18 órás szolgálatuk után.

Törvény intézkedik aziránt, hogy a munkaadó üzemében, vagy telepén megfelelő egészségügyi berendezéseket tartozik létesíteni és a szociálhigiénia megkövetelte berendezésekkel felszerelni. De más a törvény és más a valóság.

Van azonban a szakmának egy területe, amely egészen zárt terület és ott egészen más munkafeltételek

vannak, mint a kávéház és vendéglő üzemekben. Ezek a penziók és a központi tejcsernok üzemei.

A penziókban a személyzet a százalékos részese-désből annyit kap, amennyit a tulajdonos éppen ki- van nekik adni. Arról azonban a penziósok nagy része (mert itt is vannak kivételek) nem feledkezik meg, hogy a személyzettől, annak ellenére, hogy fizetést nem kapnak, hetenként 10 pengőt vonjanak le lakás és ellátás fejében. A penziókban tehát az alkalmazottak nemcsak hogy ingyen dolgoznak, hanem még fizetnek is a tulajdonosnak azért, mert megengedi nekik, hogy dolgozzanak.

*

A Központi Tejcsernok üzemei nem mind egy- formák. A pincérek helyzete azonban mindenütt egy- forma. Ott, ahol revir-pincérek vannak, a pincérek kapnak havonta 30 pengő fizetést, viszont legalább a kétszeresét kell visszaadniuk újság és törés címén. Már a legkisebb panasz elegendő arra, hogy a pincér elveszítse a munkahelyét. A központban meg sem hall- gatják az embereket, a határozatot közlik és ez ellen fellebbezésnek helye nincs. A közelmúltban a munka- vállalók képviselője feljelentést tett a Központi Tej- csernok ellen, mert tudomására jutott, hogy a Kecskeméti uccában lévő üzemében alkalmazott kiszolgáló- nők az OTI-ba kenyereslányoknak vannak bejelentve és így az első napibérosztályba vannak sorozva. Meg- döbbenő, hogy mit enged meg magának egy ilyen nagy vállalat. Nem elegendő, hogy ezeknek a szeren- csétlen családayáknak, akik tíz-húsz éve állanak a cég szolgálatában, nem adnak fizetést, de még attól a lehetőségtől is elütik őket, hogy ha kiöregednek a munkából, megkapják az őket jogosan megillető öreg- ségi biztosítást.

*

De az általánosságokon kívül vannak olyan »egyéni« kilengések is, amiről külön kell szólnunk. Nevezetesen az egyéni bánásmódról. Vannak munkaadók, ahol a fentebb elmondott bánásmódot is túllépik és olyan egyéni módszereket alkalmaznak alkalmazottaikkal, amelyek minden határt felülmúlnak.

Esetek a sok közül:

Az egyik nagykávés, aki a szakmai életben előkelő funkciót visel, egy alkalommal annyira megfélemedezett magáról, hogy az éppen a kezeügyében lévő csomag kártyát a felíró arcába vágta. Mondanunk sem kell, hogy a felíró, ha még hibás is volt valamiben, de arra semmi esetre sem szolgáltatott okot, hogy ilyen durva sértésben legyen része, mert ez egyenlő a tettlegességgel.

Van kávés, akinek az a gyöngéje, hogy a tanoncokat veri. Igaz viszont, hogy ez a kávés már megjárta, mert egy esetben az újságosfiúja visszapofozta a a főnök urat.

Azonban az alkalmazottakkal való sértő bánásmódban kétségtelenül Katona István a Savoy- és a Club-kávéház tulajdonosa viszi el a pálmát. Katona István urat már nem egy esetben pécézték ki az újságok, azonban, mindez nem térítette jobb belátásra. Az elmúlt évben is összeverekedett az egyik tanonccal, aki természetesen nem maradt a Katona úrnak adósa.

A közelmúltban az egyik felszolgáló kilépett Katona úr alkalmazásából és az egyik újság munkatársához ment el panaszával. A hírlapíró annak rendje és módja szerint elment Katona úrhoz érdeklődni az ügyben és természetesen Katona úr tagadásba vette a pincér állítását. Katona úr azonban nem elégedett meg annyival, hogy az újságíró nem közölte le a pincér panaszát, hanem ügyvédhez fordult és felszólító levelet küldött a pincérnek, hogy nyomban hagyja abba az ellene indított támadást.

De Katona úr még ennyivel sem elégedett meg, hanem ügyvédi felszólítást küldött a szakszervezet tit-

káranak is, akit ugyancsak felszólított, hogy nevezett pincérnek ne adjon ajánlást az újságokhoz és a jogkövetkezményekre való hivatkozással felszólítja a szakszervezet titkárát, hogy tartózkodjon az ügyben való részvételtől.

Mi sem természetesebb, hogy a titkár nem tartózkodik a részvételtől és bármennyire igyekszik Katona úr a jogkövetkezményekre való hivatkozással az ügybe való bekapcsolódástól eltéríteni, ezt nem fogja tenni. A vendégipari munkások szakszervezetének titkára levelet írt Katona István ügyvédjének, amelyben bejelenti, hogy a panaszos pincér minden tényállítását magáévá teszi és fenntartja magának a jogot (még a törvényes következményekre való felhívás ellenére is), hogy az ügybe befolyjon.

De a panaszos pincér is megválaszolta az ügyvéd levelét Katona István úrhoz, amelyben tudomására adja Katona úrnak, hogy nem hagyja magát megfélemlíteni és fenntartja állításait, mely szerint csak egy kávét kapott naponta, a fizetéséből pedig hetenként 54 fillér töréspénzt vontak le és a törést külön megfizették vele, valamint, hogy a szabadságidejére eső járandóságát a törvény előírása szerint sem kapta meg, hanem a keresetet a pincérek egy résszel többfelé osztották és ebből kapott egy osztalékot a szabadságideje alatt.

Ezeket a tényállításokat még csak kibírná Katona úr. Nem itt van a baj, hanem ott, hogy ez a pincér elmondotta az újságírónak azt is, hogy Katona István úr, akinek két kávéháza, autója és saját háza van Budapesten, amikor útlevelet vett ki az olaszországi nyaraláshoz, nem kávéház- és háztulajdonosnak vallotta be magát, hanem egyetemi hallgatónak. Valószínűleg ha egy kávé egyetemi hallgatóként kér útlevelet és üdülés helyett tanulmányútra kéri az útlevelet, úgy feltehető, hogy olcsó, úgynevezett 1-es útlevelet szerzett be, melynek ára nem 20, hanem csak 4 pengő. És miután ezek a tényállások igazak, ezeket a jogos magán és közérdek védelmében szóvá kell

tenni még akkor is, ha Katona István úr bármilyen nagy nyomatékkel hivatkozik is a törvényes jogkövetkezményekre.

Katona István úr annyira ment az önteltségében, hogy az újságírónak is megmutatta az útlevelét, mely szerint az útlevel megfelelő rovatába Katona István egyetemi hallgatónaként szerepel.

De az újságírónak még azzal is kérkedett Katona úr, hogy méltóságán alulinak tartja, hogy a vendégipari munkások szaklapjában megjelent cikkekre válasszon vagy, hogy helyreigazítást kérjen.

Ennek éppen az ellenkezője igaz, mert Katona István úr egy alkalommal már egy teljes délelőtt várta a szakszervezet titkárát, valamint a szaklap szerkesztőjét, hogy a nyomás alatt lévő szaklapból kiemeljék azt a cikket, amelyik egy verekedéséről szólt,

De az elmúlt évi tanoncverésével kapcsolatban is intéztetett felhívást az egyik hetilaphoz, hogy a lekötött állításokat cáfolják meg. A cikk írója azonban ennek nem tett eleget és felszólította, hogy forduljon a bírósághoz ha elégtételre van szüksége. Persze Katona úr nem fordult a bírósághoz.

Ebből is látszik, hogy Katona úr csak a tanonccal tud »hatalmas« lenni.

*

Ezer oldalas könyvet lehetne írni azokról az anomáliákról, amelyek a szakmában előfordulnak. Erre azonban nincsen sem idő, sem hely. így csak egyes esetek kiragadására szorítkozunk. Szükséges, hogy ezt tegyük azért, hátha azok a munkaadók, akik magukra ismernek, jövőbeni magatartásukat megmásítják és tudomásul veszik, hogy a pincér is ember.

Az elmúlt nyáron az egyik nagyüzem alkalmazottai felkeresték a szakszervezetet és elpanaszolták, hogy nincs megfelelő étkező, vetkőző és tartózkodási helyiségük, nincs szabadnapjuk, kevesebb fizetést kapnak hetenként egy pengővel és az étkezésük is minden

kritikán aluli, de a legelemibb szükségletüknek sem tudnak eleget tenni, mert nincs sem megfelelő, sem elegendő W. C. az üzemben, ahol több mint 100 alkalmazott dolgozik. De panasz tárgyává tették azt is, hogy az étkezőhelyiségben nem éppen szelíd bárányok is szaladgálnak.

A szakszervezet nem akart hibába esni, tehát elnökét és titkárát elküldötte az említett üzembe terepszemlét tartani. Megdöböntő tapasztalatokat szereztek, mert amit az alkalmazottak elmondottak, az még csak bevezetésnek is kevés volt ahhoz amit tapasztaltak,

A szakszervezet vezetői levelet írtak az üzem vezetéséhez és feltárták az alkalmazottak panaszát és elmondották a levélben személyes tapasztalataikat is. Másnap reggel az üzem igazgatósága telefonon hívta a szakszervezet vezetőit megbeszélésre, de a vezetők ennek aznap nem tudtak eleget tenni és másnapra ígérték eljövetelüket. Másnap aztán kellemes meglepetésben volt részük. Az étkezőhelyiséget kifestették, új W. C. lett felszerelve, új mosdó és még a személyzeti étkezőasztalra is új viaszkosvászon huzat került. A bentlakó személyzet ágyára tiszta huzat került és elfogadható állapotba kerültek a lakóhelyiségek. Az igazgatóság elrendelte, hogy a pincéreknek meg kell adni az őket megillető szabadnapot, valamint a hetibéreket is úgy kell megfizetni, ahogy az Ipartestület megállapította. Az igazgatóság csak azt vette tagadásba, hogy a személyzeti helyiségekben nem háziállatok is vannak. Megállapítjuk, hogy minden tagadás ellenére ezek az állatok ott voltak. De azt is megállapítottuk, hogy a személyzet, illetve a pincérek a hetibérükhöz hiányzó összeget nem kapták meg. A helyzetük egyébként tűrhetővé vált.

*

Egy másik nagyüzemben a munkaadó arra az elhatározásra jutott, hogy a pincérek százalékát 10-ről 12-re emeli fel. Amikor az alkalmazottaknak tudtára adta az elhatározását, az egyik éthordó megköszö-

rülte a torkát és keresetlen szavakban fejezte ki köszönetét a főnök úrnak a nemes cselekedetért. Amikor a pincérek már eleget örültek a főnök úr nemes elhatározásának, akkor megszólalt a főnök úr is és értésére adta a pincéreknek, hogy ezt ugyan nem ellenszolgáltatás nélkül tette. A pincéreknek leesett az álluk és már szerették volna a szép dikciót visszaszívni, azonban a főnök úr erre nem adott időt és egy miatyánknyi idő alatt elmondotta, hogy a rossz gazdasági viszonyokra való tekintettel volt kénytelen arra, hogy a százalékot felemelje, ellenben mától kezdve nincs abban a helyzetben, hogy a fizetéseket továbbra is folyósíthassa és akinek ez nem tetszik, már el is mehet.

A pincérek panaszukkal a szakszervezethez fordultak és a szakszervezet egy udvarias levélben felhívta a főnök urat arra, hogy adja vissza a pincérek fizetését, hiszen a százalékelemelés neki nem jelentett többletkiadást.

A főnök úr természetesen nem is válaszolt a levélre. Méltóságán alulinak tartotta a szakszervezettel tárgyalni, (noha valamikor ő is tagja volt) ellenben összehívatta az alkalmazottait és felszólította őket, hogy jelentkezzen az, aki ezt a súlyos »belső üzleti ügyet« a szakszervezetben elmondotta. Az egyik pincér azonnal jelentkezett. A főnök úr erre felszólította, hogy forduljanak a szakszervezethez azonnal és cáfoltassák meg a közleményt, mert ha ezt nem teszik, úgy el vannak rövid úton bocsátva. A pincérek megjelentek a szakszervezetben és a szaklap szerkesztőségében, azonban a szaklap nem vállalkozott arra, hogy megcáfolja az állításokat.

Másnap a pincérek újra eljöttek és egy rövid nyilatkozatot adtak, mely szerint »az üzemben volt ugyan fizetésrendezés, de ebből az alkalmazottakat nem érte károsodás«. Ezt a nyilatkozatot a szaklap leköszölte, mert ebből aki olvasni tud, mindent megérthet, de még ehhez is hozzáfűzte a szerkesztőség, hogy az »ügyre megcáfoljuk«. Persze ez a megjegyzés nem tet-

szett a főnök úrnak, de kénytelen volt belenyugodni abba, hogy a szakszervezetnek mégsem lehet diktálni.

A közlemény azonban megtette hatását, mert a főnök úr ha nem is nyomban, de rövidesen visszaadta a fizetés 25%-át, majd később visszakapták a pincéinek a teljes fizetésüket is.

A százalékrendszer tehát megvan az összes hibával, félremagyarázásával és bár az alkalmazotti érdekeltségek a százalékrendszer harmadik hónapjában feltárta a hibák megszüntetésének a lehetőségét, még mindig nem történt meg a kezdeményező lépés a minisztérium és az ipartestületek részéről.

De ha a százalékrendszerben lévő hibákat mind megszüntetnénk, még mindig marad elég nyitott kérdés, amelyeket sürgősen rendezni kell, mert az elosztási arány megváltoztatása sem teremt még tiszta helyzetet.

*

De beszélnünk kell a háló- és étkezőkocsitársaságnál alkalmazott pincérek helyzetéről is. Az egész világon fizetést kapnak az étkezőkocsin alkalmazott pincérek. Jó fizetést. Sokkal többet, mint a legelkelőbb üzletben alkalmazottak. Mert az étkezőkocsin alkalmazott pincéreknek különleges a munkakörük. Nincs reggel, dél vagy este. Nincs pihenő. Mindég szolgálatban vannak. Több száz kilométert tesznek meg naponta a tengelyen, fejükben az örökös zúgás, zakatolás, rohanás. Rohan velük a vonat, rohan az élet, csak ők állnak mindég egyhelyben.

Fizetést nem kapnak. Ha megérkeznek az egyik több száz kilométeres útról és a szükség úgy kívánja, akkor azonnal átszerelnek egy másik vonatra. Nincs rendezett munkaidejük. Nincs menetközben pihenésük, megállásuk. Mégsem kapnak fizetést.

Pedig az egész világon kapnak. Kaphatnak is. Az étkezőkocsin nem polgári árak vannak, hanem jó magasak. Az árakba beszámítják a kényelmet, az utas-

nak azt a kényelmét, amely lehetővé teszi, hogy titokban is étkezhessen. A pincér azonban nem kap fizetést. Ha a vonat elhagyja a magyar határt és felszállnak a más országok étkezőkocsi pincérei, azok már kapnak fizetést. Rendes fizetést. Kapnak ruhát és megfelelő tengelypénzt.

Nálunk azonban nincs fizetés és ez ellen még panaszkodni sem szabad a pincéreknek. Ha a budapesti központnál kérnek a pincérek valamit, akkor Parisra hivatkozik a vezetőség. Mindent Paristól kérdeznek meg. Nem tudjuk elhinni, hogy a párisi központ olyan utasítást adott volna a budapesti vezetőségnek, hogy a magyar pincéreknek nem szabad fizetést adni. Hihetetlen.

Az utóbbi időben már zúgolódtak a pincérek az ingyenmunka ellen. Már felkeresték újságírók és érdeklődők az igazgatóságot és érdeklődtek a pincérek fizetései iránt. Választ azonban nem kaptak. De mert a pincéreknek fizetésük nincs, a vezetőség megtiltotta a pincéreknek, hogy nyilatkozzanak arról, hogy van-e fizetésük vagy nincs. A pincérnek tagadásba kell venni, hogy ingyen dolgozik. Miért? Ezt is a háló- és étkezőkocsitársaság érdekei kívánják így? Avagy talán a párisi igazgatóság.

A munkabérmegállapító bizottság nem feledkezett meg az étkezőkocsin alkalmazott pincérektől. Fizetést állapított meg részükre, mert értékelni tudja azt a nehéz munkát, amelyet a háló- és étkezőkocsitársaság eddig nem akart értékelni és megfizetni.

*

Ebben a pillanatban a legfontosabb rendezésre váró kérdés a munkabér és a munkaidő. A munkabérek rendezését, illetve a legkisebb munkabérek megállapítását a Szállodai Éttermi és Kávéházi Alkalmazottak Országos Egyesülete már 1935 októberében kérte és a rendezés már 1936 januárjában kilátásba is lett helyezve. A kilátásbahelyezéstől a megállapí-

tásig azonban több mint két esztendő telt el. A legkisebb munkabérek megállapító bizottság csak 1938 április havában lett kinevezve és a bizottság már május hó 6-án meg is hozta a döntését a munkabéreket illetően.

Április végén megkezdődtek ugyan a tárgyalások, azonban a bizottság elnöke jónak látta ha az érdekeltek először egymás között próbálkoznak tárgyalni és esetleg az egyes kategóriákban megegyezni.

A közvetlen tárgyalások részben eredményesek voltak. A szállodai alkalmazottak munkabéreiben, az éttermi és konyhai alkalmazottak munkabéreiben, az éttermi főpincérek és pincérek munkabéreiben, a penzió és a kocsmái alkalmazottak, valamint a kávéházakban a felírók, kávéfőzők, konyhalegények, takarítók, tanoncok munkabéreiben sikerült is közös nevezőre jutni. Nem sikerült megegyezni a kávéházi főpincérek, pincérek és szakácsok munkabéreiben és ezekben a kérdésekben a bizottság szavazással döntött, A szavazás eredménye 10:3 a munkavállalók javára.

Bár a kávési partestület képviselői minden érvet felsorakoztattak a munkabérek megállapítása ellen és bár lépésről-lépésre védelmezték a kávéások érdekeit, mégsem sikerült nekik a munkavállalók érveléseit megcáfolni.

De nem is lehetett azokat az érveket, amelyeket a munkavállalók felhoztak megcáfolni. A legkisebb munkabérmegállapító bizottság érdektelen tagjai nem tudták megérteni, hogy miért tudnak a vendéglősök a pincéreknek 12 pengő hetibért és ellátást adni és miért ne tudnák ugyanezt a béreket a kávéások is megfizetni akkor, amikor a kávéások még helyzeti előnyben is vannak a vendéglősökkel szemben. Tagadhatatlan, hogy a vendéglősöknek sokkal nagyobb teher-tételeik vannak (személyzeti terhek), mint a kávéásoknak.

Ezzel azonban a munkabérek kérdése még nincs lezárva, mert a bizottság határozatát a kávéások ipar-testülete megfellebbezte. Nem kívánunk jóslásokba bo-

csátkozni. Nem tudjuk, hogy mi lesz a fellebbezés eredménye, egy azonban bizonyos, hogy józan emberi számítás szerint, amikor a szavazási arány ilyen nagy mértékben nyilvánult meg az alkalmazottak javára, biztosra vehető, hogy a miniszter a bizottság határozatát meg fogja erősíteni.

A mi nézetünk szerint ezzel a kávésok is tisztában vannak. A kávésok szerint a fellebbezés ha másra nem is jó, arra jó, hogy a munkabérek életbelépését hátráltassa. A kávésok fellebbezése tehát azt is eredményezte, hogy a fővárosban legalább 10.000 vendégipari dolgozó két vagy három hónappal később fogja a megállapított munkabéreket megkapni, mint kapta volna akkor, ha a kávésok nem fellebbeznek.

De a kávésok számolnak a változott viszonyokkal, mint ahogy az alkalmazottak is számoltak. Az alkalmazottak tudatában voltak annak, hogy ha a munkabéreket megállapítják, a kávésok keresni fogják az utat, hogy az előállott személyzeti terheket hogyan hárítsák át másokra. Azért írjuk, hogy másokra, mert nem egészen bizonyos, hogy a közönségre át lehet hárítani a terheket. Van más út és mód is ezenkívül. A kávésok megtalálták a másik utat és módot és az alkalmazottakra szeretnék áthárítani a fizetésekkel előálló terheket.

Viszont az alkalmazottak előtt sem volt ismeretlen ez az út és a múltbani tapasztalatok után erre előre felkészültek. Amikor a munkabérek megállapításáról a tárgyalások megkezdődtek és amikor a munkavállalók előterjesztették összegszerűleg kívánalmaikat, akkor kijelentették, hogy azokat a béreket, amelyeket most kérnek és amelyeket meg fognak állapítani, **a most érvényben lévő felszámítás! kulcshoz szabták.**

A munkavállalói érdekeltség előadója tisztában volt azzal, hogy nemcsak vám létezik, hanem rév is és a munkavállalók nem szeretnék, hogy azt amit a vámon nyertek, elveszítsék a réven. Az alkalmazottak részére

megállapított munkabérek tehát a bérmegállapítás előtt érvényben lévő százalékfelszámítási kulcshoz állapították meg.

A kávé sok ipartestületének képviselői a munkabérmegállapító bizottság ülésén tiltakoztak az ellen, hogy az alkalmazottak részére kosztpénzt állapítsanak meg. A kérdés körül zavarosak a fogalmak. A munkavállalók képviselői nyíltan és világosan fejtették ki álláspontjukat a kérdésről. A kávéházi pincérek és főpincérek részére nem kimondottan kosztpénzt kértek, hanem azt mondták, hogy nem lehet előnyösebb vagy hátrányosabb helyzetben a vendéglátóipar egyik ágazatában dolgozó pincér, mint a másik. Ezt értjük úgy, hogy a pincér fizetése egyenlő legyen akár kávéházban dolgozik, akár vendéglőben. Ha tehát a vendéglőben a pincér fizetése hetenként 12 pengő és ellátás, úgy a kávéházban a pincérnek ugyancsak heti 12 pengő fizetést kell kapni és az ellátás értékének megfelelő pótdíjat, aszerint, ahogy azt az OTI megállapítja.

Tekintettel arra, hogy az OTI napi 1.26 pengőre értékeli az ellátást, így a kávéházi pincérnek ezt kell kapni, amelyből természetesen levonásba hozható a napi két kávénak az önköltségi ára à 21 fillér, feltéve ha a pincérek a valóságban is megkapják a két kávé.

A bérmegállapítás után a kávé sok ipartestülete rendkívüli ülésre hívta össze tagjait, hogy megvitassák a megállapított béreket, valamint, hogy állásfoglaljanak az elfogadás vagy a fellebbezés tekintetében. A munkavállalók előtt egy pillanatig sem volt kétséges, hogy a kávé sok fellebbezni fognak, mert ezt már a bizottsági ülés végén bejelentették, sőt azt is beje-

lentették, hogy rövidesen 200 pincérrel és 60 száccsal több lesz a munkanélküli.

Tudjuk, hogy a kávéások szótartó emberek és el vagyunk rá készülve, hogy a kijelentésüket tettek fogják követni. Ez azonban nem változtat a helyzeten sokat, legfeljebb csak annyit, hogy az elsőrendű munkások igyekezni fognak az éttermekben elhelyezkedni és be fog következni az, ami már évekkal ezelőtt bekövetkezett, hogy a kávéházakban nagyon gyöngé lesz az utánpótlás.

De a fenyegetés azért sem ijeszti meg a kávéházi pincéreket, mert eddig nagyon sok olyan ember helyezkedett el a kávéházakban, mint pincér, akiknek halvány fogalmuk sem volt arról, hogy mit jelent pincérnek lenni és ezek csak éppen azért nyertek alkalmazást, mert pénzbe úgyszemint kerültek, fizetésük nem volt, a százalékból való részesedés viszont nem a munkaadókat terhelte. (Erre különben visszatérünk még.)

A kávéások közgyűlése elég mozgalmas volt és természetesen egységes volt a fellebbezés melletti határozathozatal is.

A vita azonban nemcsak a fellebbezés körül forogott, hanem akörül, hogy a fizetésekkel előálló kiadásoktól hogyan lehetne mentesülni. Ma már nem nagyon lehet arra gondolni, hogy a terheket a közönségre hárítsák át, tehát felmerült a kérdés, hogy miképpen lehetne mégis a terhek alól kibújni. A kávéások hamar megtalálták az utat, mert más út úgyszemint mutatkozott, tehát ismét arra az elhatározásra jutottak, hogy az alkalmazottaktól kell elvenni azt a vámon, amit azután kifizetnek a réven.

Elsőnek Szlavec Károly a Gresham-kávéház igazgatója szolt a kérdéshez és csodálkozását fejezte ki afelett, hogy hogyan lehetséges az, hogy a szakmában a pincérek részére egyszerre 100 %-os béremelést állapítsanak meg, amikor erre még az ipar történetében soha nem volt példa. Szlavec úr elismerte, hogy

szükség van az alkalmazottak béreinek a rendezésére, valamint azt is elismerte, hogy sok helyen nem adnak a pincéreknek fizetést, de elismerte azt is, hogy sok helyen még a százalékon is osztozik a gazda.

Szlavek úr szerint tehát való az, hogy a pincérek siralmas helyzetben vannak és annak dacára, hogy ez a valóság, mégis azt ajánlotta, hogy a százalék felszámítási kulcsot kell 3—5%-kal redukálni és az így előálló kieséssel kell az árakat felemelni és abból fizetni a pincéreket.

Ha ezt az indítványt más tette volna, nem is tudnánk felette csodálkozni. De Szlavek úr valamikor pincér volt, a mi sorainkban harcolt akkor, amikor megindult az a mozgalom, amely csak most 30 év után tudott beteljesedni és mégis Szlavek úr volt az első aki követ dobott a pincérmunkásokra. Nem tudjuk, hogy vajjon fel-e ismeri a mai Szlavek Károlyt azt a régi Vilmos császár bajuszt viselő pincért, akit ugyancsak Szlavek Károlynak hívtak és aki a pincérmunkások szervező bizottságának nagyon agilis tagja volt és azért harcolt, hogy harminc esztendő után elérjék a pincének, hogy tisztességes fizetést kapjanak. Azonos-e vajjon Szlavek Károly azzal a Szlavek Károlyval, aki amikor Berlinben járt sem feledkezett meg a szakszervezetről, állandóan levelezett a szakszervezettel és akinek nagyon rosszul esett akkor, hogy akadtak olyan pincérek, akik a szakmai egységet megbontották.

Íme egy levél a régi Szlavek Károlytól:

Berlin, 1908. július hó 2-án.

T. Szerkesztő elvtárs!

Mi itt, Berlinben dolgozó magyar kávéházi és éttermi alkalmazottak, számszerint 50—60-an, a Verband Deutscher Gastwirthsgehilfe-nek vagyunk tagjai, amely szövetség nemzetközi szociáldemokrata

alapon működik. Amikor mi tudomást szereztünk Farkas János, Vigh, Szlovák és Berezeg névre halgató »Jánosok« aljas, gaz merényletéről, értekezletre jöttünk össze, ahol az alábbi határozatot hoztuk:

A Berlinben dolgozó magyar kávéházi és éttermi alkalmazottak, felháborodva azon az aljasságon, hogy Farkas és társai árulói lettek a magyarországi osztályharc alapján szervezett kávéházi és éttermi alkalmazottak küzdelmének. Az értekezlet minden egyes tagja elítéli és megveti azt a huli-gánbandát, akik gaztettük után nem érdemelnek mást, mint a szervezett munkások soraiból való kiközösítést, hogy érezzék bűnös cselekedetük súlyosságát. Végül arra kérünk benneteket, magyarországi szervezett kávéházi és éttermi alkalmazottak, hogy tartsatok ki rendületlenül a nemzetközi szociáldemokrácia zászlaja alatt, mert csak úgy érhetjük el legnemesebb céljainkat: felszabadi tani a gazdasági és politikai jogtalanság alól titeket. Jogot a népnek, jogot és szabadságot a magyarországi kávéházi és éttermi alkalmazottaknak.

Kérjük ezen határozatunkat a Népszavában is közzétenni.

Az értekezlet megbízásából vagyunk elvtársi üdvözléssel:

Szlávek Károly,
a Viktória-szálloda
ikávéházi fizetője.

Gregorits A.,
az Imperiál-kávéház
revue-pincér.

*

Ez volt ezelőtt 30 esztendővel. Változnak az idők változnak az emberek.

De ugyancsak a fizetések ellen és a százalékeszállítás mellett foglalt állást Tihaméry Kálmán is, aki jelenleg a Biarritz és Seifert-kávéház tulajdonosa. Tihaméry úr elismerte azt is, hogy eddig a heti 6 pengős fizetéseket olyanoknak is adták, akik nem feleltek meg száz százalékgig a hivatásuknak, valamint olyanoknak is,

akiket csak kegyelemből tartottak. Ez a felszólalás élesen megvilágítja azt, hogy miért ragaszkodnak a kávéások a jelenlegi állapot fenntartásához. Azért mert a jelenben mód van arra, hogy a szakképzetlen és a kegyelemből tartott pincérekkel azt tegyenek amit akarnak és ezzel háttérbe szorítsák azokat a szakképzett és jó munkaerőket, akik nem akarnak ingyen dolgozni.

De éppen a Tihaméry úr felszólalásából állapítható meg legjobban az is, hogy miért nem akarták a pincérmunkások képviselői a garantált heti- vagy havibéreket elfogadni. A pincérmunkások éppen úgy jogosultak az érdekeiket megvédeni, mint a kávéások, vagy bárki más. És amikor a pincérmunkások a garantált (bár összegszerűleg csak sejtett) munkabéreket nem kívánták elfogadni, akkor az az elv vezette őket, hogy a szakképzetlen munkásoktól és a kegyelemből tartott kedvezményezettektől visszaszerezhessék, a munkahelyeiket.

Amikor a pincérnek heti 6 pengős, vagy semmi fizetése volt és amikor a százalékelosztásba a munkaadó is beleszólt, akkor könnyű volt a szakképzett pincérek hátrányára szakképzetlen, vagy egyéb kedvezményezett alkalmazottakat tartani. Ez már bajosabb lesz akkor, ha a fizetések rendezve lesznek, mert a munkaadó, ha már fizetnie kell, úgy feltétlenül jó munkaerőket fog alkalmazni. Így a pincérmunkások a szazaiékos részesedésüket is megvédik az' indokolatlan szétfolyás ellen.

Tihaméry úr szerint, ha a pincér fizetést fog kapni, úgy nem fog a jobb pozíció felé törni. Nem tudjuk, hogy a Tihaméry úr honnan vette ezt a megállapítását, hiszen a Tihaméry úr annak dacára, hogy már volt egy kávéháza, mégis a jobb anyagi helyzet eléréseért még egy kávéházat vett magának. A pincér is a jobb pozíció felé fog törni, vagy esetleg a nagyobb darab kenyér elérése felé. Lehetséges, hogy a pincér nem fog tudni magának valamelyik klubban

még egy állást szerezni, vagy más hasznothajtó jövedelemre szert tenni, de a pincér nem is ezt akarja. Tiszteletes megélhetés a »munka« árán és emberséges bánásmód az összes ambíciója a pincérnek.

És a fizetések ellen szólalt fel Reichmann József kávé is, aki pedig még nem is olyan régen pincér volt és állandóan a pincérek közé jár magát ünnepeletetni.

A fizetések ellen szólalt fel egy Holló uccai kis kávéház tulajdonosa is, akinek pedig alig egy-két pincérje van és akinek már egyszer a Holló-ucca környékén lakók vették vissza a kávéházat a végrehajtótól.

És a fizetések ellen szólalt fel Braun József kávé is, akinek a pincértáskája még mozog a falon, mert nemrégén még főpincér volt, sőt szakszervezeti titkár is volt

A kávéosok ipartestülete állandóan azt hangoztatja kifelé, hogy nem bírja el azokat a terheket, amelyek ránehezednek a kávéosokra. A kívülállók azt hiszik, hogy ezek a terhek tényleg elsorvasztják a kávésiipart és a közvélemény abban a hitben él, hogy a pincérmunkások a kávésiipar ellenségei. A pincérek pedig semmi mást nem kívannak, mint emberségesebb fizetést és bánásmódot. Mi megértjük még a Szlavek Károly fájalmát is, hogy egyszerre 100%-kal lettek a bérek felemelve, de viszont a munkáltatóknak is meg kell érteni azt, hogy abban az iparban, ahol a munkabérek legmagasabban heti hat pengőben vannak megállapítva, ahol 30 esztendőn keresztül — még a legjobb szakmai konjunktúra alatt is — egyszinten maradtak a bérek, bármilyen árhullámzások voltak, az alkalmazottaknak nincs már idejük és türelmük, de kitartásuk sem tovább várni. Más iparokban az árhullámzások lehetővé tették, hogy az alkalmazotti bérek a drágulással lépést tartsanak. A fillérekkel való órabéremelés egyensúlya hozta a munkáscsaládok háztar-

tását, a vendéglátóiparban azonban csak a száz esztendőszakmai szokás maradt érintetlen, vagyis a merev elzárkózás az alkalmazotti bérek rendezése előtt.

*

Még soha nem volt példa arra, hogy az elkeseredést újabb elkeseredés felidézésével lehetett volna megszüntetni. Már pedig a vendéglátóipari alkalmazottak elkeseredése nem szüntethető meg azzal, ha most a százalékos kereset egyharmadrészét akarják a munkaadók elvenni. Ez újabb viharokat idézett elő már a puszta bejelentés nyomán is. Könnyelműség volna ezzel kísérletezni már csak azért is, mert először is a fogyasztók pénzéről van szó, hiszen a fogyasztók fizetik a százalékot, másodsor azért is, mert az alkalmazottak a legmesszebbmenő ellenállást tanúsítanak minden ilyen irányú kísérletezés ellen.

A munkáltatók mindenkoron statisztikai adatokat vonultatnak fel az alkalmazotti kívánalmakkal szemben.

Most is ezt tették. Hogy a statisztikai adatok már elavultak, azzal vajmi keveset törődnek, mert azt gondolják, hogy a számok számok maradnak még évek múltán is. Ez valóban így is van, azonban az életkörülmények sohasem maradnak 6—7 esztendeig változatlanok. Éppen ezért nevetségesen hat, hogy a munkáltatók 1932. évi statisztikai adatokkal kivannak 1938-ban operálni, holott előttük is világos, hogy ennyi idő múltán nemcsak az árak és a bérek mennek nagyon sok és nagy változáson keresztül, hanem országok és világrészek is átformálódnak, termelési rendszerek változnak és változhatnak meg ennyi idő alatt. Hihetetlenül hangzana, ha a fejlődés törvénye csak éppen a vendéglátóiparban maradna meg a 100 esztendő gutaütöttségi állapotában, holott a vendéglátóipar egyébként nagyon elasztikus.

Ezért tehát nem is lehet a mai viszonyok közepette a 6—7 esztendő statisztikai adatokat irányadóul venni. A vendéglátóiparosok nagyon szeretik kihang-

súlyozni az ipar fontosságát. Közgazdaságunkban valóban jelentős szerepet tölt be a vendéglátóipar, mert hiszen idegenforgalmi tekintetben is nagyon fontos, hogy a vendéglátóipar jól állja meg a helyét. A vendéglátóipar tehát nagyon fontos hivatást tölt be, de itt figyelembe kell venni azt is, hogy az ipar két tényezőtől áll, vagyis magából az iparból és annak munkásaiból. Ha tehát az ipar fontossággal bír, úgy felettébb kívánatos, hogy az ipar prosperitása szempontjából az iparnak megelégedett munkásai legyenek.

Azt nyugodtan állíthatjuk, hogy a mai bér- és munkaviszonyok közepette ennek az iparnak a munkásai nem megelégedettek. Hogy miért, az kitűnik akkor, ha a munkáltatók által előszeretettel használt statisztikai adatokat egymás mellé állítjuk, természetesen nemcsak a munkásbérstatisztikát, hanem a munkaidő- és egyéb statisztikai adatokat is.

*

A munkaadók előszeretettel hivatkoznak a nyomdai munkásság keresetére, amely szerintük az összes iparágak közül kiemelkedik. De ugyanolyan előszeretettel hivatkoznak a bányamunkások munkájára, amely a legnehezebb és néha több száz vagy ezer méter mélységben végezhető csak.

De most állítsuk a két munkáskategória mellé harmadiknak a pincérmunkásokat. A nyomdászok keresetét feltüntető statisztikai adat olyan régi, hogy azóta már többször volt béremelés a nyomdaiparban, de volt munkaidőleszállítás is. A nyomdai munkások átlagos munkabérei akkor heti 48 pengő körül mozgottak. Vagyis nem kizárólag szedőmunkások béreit tünteti fel a statisztika, hanem a sokszorosító munkásokét. Tehát a sokszorosítóipar területén dolgozóként. A sokszorosítóiparban a munkaidő kevesebb mint heti 48 óra, de a 48 felé soha nem emelkedhetik.

A bányamunkások átlagos munkabére heti 30

pengő és a munkaidejük hetenként 48 óra, de vannak műszakok, amelyekben kevesebb is.

A munkaadók azt mondják, hogy ha a munkáság élén álló nyomdászok annyi fizetést kapnak, vagy ha a legnehezebb munkát végző bányászok annyi fizetést kapnak, akkor a pincéreknek, akik kényelmes és tiszta munkát végeznek, elegendő az a kereset, amennyit mostanáig elértek.

Most nézzük meg a pincérek munka- és bérvizonyát. A pincérek előtt ismeretlen a rendezett munkaidő. Vannak üzemek, ahol a pincérek csak 60 órát dolgoznak hetenként, ezek az üzletek azonban szórványosak. A Legtöbb üzletben a munkaidő heti 72—84—98 óra. De hogy mennyi a valóságos munkaidő, az kitűnik abból, hogy amikor a kereskedelmi és iparkamarában napirendre került a vendéglátóipari munkások munkaidőrendezése, a munkaadók élesen kikeltek a heti 60 órás munkaidő ellen. Tehát a munkaadóknak még a heti 60 munkaóra is kevés, noha a rendelet egy csomó kivételt is tesz a szabályok alól.

Ez már maga is (a túlhosszú munkaidő) indokoltá teszi, hogy a pincéreknek miért kell több fizetés, mint amennyi a jelenben van. Ezenkívül azonban vannak még elég nyomós okok.

Minden munkás olyan ruhában megy a munkahelyére, amilyenben akar. Annyiszor borotválkozik egy héten, ahányszor akar. Ha a munka menetében a munkaszerszáma eltörik, azt a munkásnak sohasem kell megfizetni. A pincérnél azonban mindez másképpen van. A pincérnek előírják a munkaruha színét, fazonját, hosszát és bőségét. Előírják, hogy tisztán és frissen megborotválva kell a munkahelyén megjelenni. Előírják, hogy naponta mennyit kell fizetni törésért és ezenkívül külön meg kell fizetni, amit eltör. De vannak üzemek, ahol a pincéreknek azt is előírják, hogy naponta hány süteményt kell megfizetniük, függetlenül attól, hogy ettek-e, vagy akarnak-e enni. Ha tehát a pincértől megkövetelik azt, hogy diplomata ruhában

járjon, hogy diplomataként viselkedjen, hogy hány kiflit kell megenni naponta, úgy a pincéreknek is megengedhető az, ha azt követelik, hogy azok, akik mindezeket a pincérektől megkövetelik, tegyék lehetővé, hogy ezeknek a kiadásoknak költségei fedezve is legyenek. Ezek a kiadások nem fedezhetők a heti hat pengős bérekből, amit a pincér vagy megkap, vagy nem. A pincér munkaruhája, a naponta való borotválkozás és az egyéb terhek viselése szűkös számítás szerint is 370 pengőt tesz ki egy esztendőben. A nyomdásznak, a bányásznak ilyen kiadásai nincsenek és ezek a munkások még rendezett munkaidőkeretben is dolgoznak.

A pincértől tehát mindent megkövetelnek, sőt azt is megkövetelik, hogy a pincér ne követeljen semmit.

De a pincérnek azért is kell többet keresni, mint más munkásnak, mert a pincér sokkal hamarabb rokkán meg mint más munkás. Nyomdász, bányász, kőműves, tisztviselő, vasmunkás és asztalos még hatvan, sőt hatvanöt, de még ettől öregebb korban is dolgozhat. De ki látott már 65 vagy 60 éves pincért? Ezelőtt harminc évvel még voltak ilyenek, ma azonban már nincsenek. A pincér, ha betöltötte a 40—45 évet, úgy kikerül az élet szemétdombjára. Munkára nem veszik. Ebben az iparban olyan türelmetlenek a munkaadók, hogy nincs sem idejük, sem kedvük, de még idegük sem ahhoz, hogy kísérletezzenek a javakorbéli munkásokkal. Helyet az ifjúságnak, ez a jelszó.

A pincérnél tehát nemcsak a munkabírást keresik és nézik, hanem a személyt, a kort és a megjelenést. Minden iparban vannak testi hibás munkások, a pincérek között nincs sem vak, sem sánta, sem púpos. Akinek ilyen testi fogyatkozása van, az nem is próbál erre a pályára jönni. De ez még nem zárna ki azt, hogy azok, akik a szakma gyakorlása közben valamilyen fogyatékoságra tettek szert, ne helyezkedhessenek el a szakmában. Ezt azonban az iparúzők lehetetlenné teszik. Itt csak válogatott emberek dolgozhatnak; de

azok is csak addig, amíg a gondbarázdák fel nem szántották az arcukat, amíg a hajuk nem őszül vagy kopaszodik, ameddig a »tisztá« munkahelyen való napi 10—16 órás állandó szaladgálástól vagy álldogálástól a lábuk nem hajlik ki- vagy befelé, avagy a „személyzeti koszt”-tól nem kapnak gyomorbajt. Ha egy pincér akár 10 évig is van egy munkahelyen, de a sors jóvoltából megbetegszik és két hónapig el van a munkahelyétől, úgy nagyon kétes, hogy visszakerülhet-e a munkahelyére,

A pincérnek tehát 30—35 esztendő alatt annyit kell keresni, hogy ha annyi évi munka után kiesik az állásából, abból meg tudjon élni addig, amíg él. A pincér átlagos munkaélettartama 30 esztendő és ebből önként adódik, hogy ennyi idő alatt annyit kell keresnie, mintha 50 évig dolgozott volna, mert nem a saját hibájából rokkan meg és nem a saját hibájából nem tud deresedő fejjel elhelyezkedni.

Ezt azonban elmondhatjuk százszor, elmondhatjuk ezerszer, mindég siket fülekre talál. A munkaadók azt mondják, hogy ha a pincér megrokkán, úgy ott van az OTI és ott kap rokkantsági segélyt, ha megöregszik, újra ott van az OTI és ott kap öregségi segélyt. De viszont arra nem felelnek soha a munkaadók, hogy mi legyen azzal a pincérrel, aki a vendéglátóiparosok által meghonosított munkaütemben, az örökös megállás nélküli hajszában 50 esztendős korában megrokkán, vagy öregnek nyilvánítatik. Tudott dolog, hogy az OTI csak baleseti rokkantnak ad segélyt a korra való tekintet nélkül de foglalkozási rokkantnak vagy öregeknek csak 65 esztendő betöltése után.

A pincér- és vendégipari munkások helyzetét Esztergályos János szociáldemokrata országgyűlési képviselő tette szóvá a parlament 1938. június hó 15-iki ülésén és hűen vázolta a pincér- és vendégipari munkásság helyzetét, egyben kérte a kereskedelmi minisztert, hogy a vendégipari munkásság részére megállapított munkabéreket sürgősen hagyja jóvá, mert a

vendégipari munkásság a mai szűkös keresletével nem képes arra, hogy a tél elé bizalommal indulhasson,

De szóvá tette Esztergályos János országgyűlési képviselő a vendégipari munkásság szabadságának a kérdését is és ebben a kérdésben is kérte a miniszter sürgős közbelépését.

De ebben a kérdésben sürgős szükség is van arra, hogy a miniszter rendet teremtsen. Lehetetlen helyzet adódik az alkalmazottak fizetett szabadsága körül és egymást érik a visszaélések. A munkaadók hamar megtalálták a módját annak, hogy a törvényt hogyan játsszák ki.

A törvény világosan kimondja, hogy (3. bekezdés) a szabadság idejére járó illetményt az alkalmazottnak a szabadság megkezdéséig elért rendes illetményei mértékében kell megadni. Változó illetmények esetében a szabadságot megelőző évben elért rendes illetményei átlagát kell alapul venni.

A munkateljesítmény alapján vagy szakmában díjazott alkalmazottnak a szabadság idejére járó illetményeit a harmadik bekezdés rendelkezéseinek értelmében kell kiszámítani.

A szabadságidő tartamára járó illetmény kiszámításánál a természetben nyújtott szolgáltatások értékét is számításba kell venni, ha és amennyiben a munkaadó azokat a szabadság tartama alatt természetben nem tartja az alkalmazott rendelkezésére.

És ebből világosan érthető, hogy a pincérnek a fizetett szabadságidő tartamára a munkaadó tartozik az előző évben elért keresetnek megfelelő összeget megfizetni. De tartozik neki mindennemű természetben nyújtott ellátmányt felértékelni és megfizetni.

Miután a törvény úgy intézkedik, hogy a **munkateljesítmény alapján díjazott alkalmazottak illetményeit a harmadik bekezdés szerint kell kiszámítani és miután**

a pincér díjazását a munkateljesítmény után kapja, így világos, hogy a munkaadónak kell azt megfizetni.

Szerintünk tehát nem tesz a törvény rendelkezéseinek eleget az a munkáltató, aki az alkalmazottainak a fizetését az üzemben dolgozó többi alkalmazottal fizeteti meg. Mert ha ez így lehetséges volna, úgy a gyárakban, vagy az akkordban dolgozó munkások munkabéreit is úgy fizetnék meg a munkaadók, hogy az üzemben még munkában lévő alkalmazottakkal ledolgoztatnák a szabadságon lévők szakmányát, vagy azt a munkát, amit egyébként a szabadságon lévőknek kellene elvégezni.

De a szabadságidő miként való megadásának a feltételeit sem nagyon tartják be a munkaadók (tisztelet a kivételnek), mert számtalan esetet tudunk, hogy ma megmondják a pincéreknek vagy az egyéb munkát végző alkalmazottaknak, hogy holnap kezdődik a szabadságuk, így természetesen a pincér vagy az egyéb munkás nem tudja a szabadságidejét úgy felhasználni, ahogy szeretne volna. A törvény azért írja elő, hogy a szabadság megadását 15 nappal előbb kell az alkalmazottakkal tudatni, hogy a 15 nap várakozási idő alatt az alkalmazott megfeleléség el tudjon készülni a szabadságra, és hogy azt helyesen tudja felhasználni.

Már megtörtént és még sokszor fog megtörténni az is, hogy az alkalmazottat akkor bocsátják el alkalmazásából, amikor a fizetett szabadságideje jogossá vált. Pedig a törvény itt is kimondja, hogy az alkalmazott felmondási idejében is jár a szabadság még akkor is, ha a felmondási időt a szabadságidő meghaladja.

Van tehát ennek az iparnak, illetve az ipar munkásainak elég bajuk, jajuk és panaszuk. Nagyon megérdemlik és nagyon rászorultak arra, hogy a hatóságok

vége komolyan foglalkozzanak a szolgálati és bérviszonyaik rendezésével.

Csodálkozhatik-e valaki azon, hogy a pincérek elégedetlenek a sorsukkal? Csodálkozhatik-e valaki azon, hogy a pincérek és általában a vendégipari munkások emberséges bánásmódot kérnek? Mert az a bánásmód, amiben eddig, részesültek, — tisztelet a kivételnek — nem emberi bánásmód.

És ez a bánásmód kihatással van a pincér életére, családjára, jövőjére a munkahelyen kívül is. Azok az emberek, akik örökös megaláztatásban élnek, örökösen tüskét hordanak a szívükben, igyekeznek a saját tüskéjüket másokba szúrni. Kivel teheti ezt a pincér mással, mint a családjával. Az őt ért megaláztatást otthon számítolja le. Minden sértést igyekeznek a családjával megosztani. Otthon ingerült, mérges, nem sokat törődik a családi élettel, a családi békességgel, a gyermekei nevelésével, mert azt gondolja, hogy úgy sincs értelme az életének. Küzködik és vonszolja az élet igáját egyik napról a másikra.

Ha dolgozik, akkor az élete az ágy és a munkahely között pereg le. Harmadik változat nincs az életében. Ha van, az káros nemcsak rá, hanem a családjára is. Nem tud örülni az élet örömeinek, mert ehhez sem alkalma, sem anyagi lehetősége nincsen. A túl hosszú munkaidő kiöli a szépérzékét. Színház, mozi, hangverseny, könyv nem tudja felkelteni az érdeklődését, mert állandóan, a saját nyomorával, a mindennapi kenyérgondjával kell foglalkoznia.

Állandóan a szeme előtt lebeg a korai megrokkulás réme, amikor úgy ő, mint a családja ellátatlan marad. Ezért igyekeznek gyermekeiket korán kenyérkereső mesterségre tanítani, mert fél az élettől, fél a megöregedéstől.

De sokszor megtépi az élet más vonatkozásban is. Sokan csodálkoznak azon, hogy a pincérek nagyrésze albérlő vagy ágyrajáró. Pedig ezen sincs semmi csodálkoznivaló. Egyszerű ennek a magyarázata. A gya-

kori munkanélküliség és a gyakori munkahelyváltoz-
nem teszi lehetővé a pincérek nagyrésznének, hogy ál-
landó lakást vegyen magának. Ha megpróbálja, ha-
mar rájön, hogy kárára próbálkozott. A mai kereset-
tek és a mai fizetési rendszer mellett örül, ha a min-
dennapi megélhetését szűkösen megkeresi. Félretenni
semmit sem tud és ha bútort vásárol, akkor csak rész-
letre teheti. Talán már meg is próbálná, ha lakást
kaphatna. Ez azonban nehezebb, mint a bútórvásárlás.
Ha megfelelő lakást talál és megmondja a foglalkozá-
sát, akkor vagy nem kap lakást, vagy már nem kiadó
lakás, vagy annyi lakbérbiztosítékot kérnek tőle, hogy
képtelen letenni a megkívánt összeget. Így azután kény-
telen lemondani a főbérleti lakásról és megmarad ágy-
rajárónak vagy örökös albérlőnek.

A pincérek nagyrésznél is dühöng az egyke, de
leginkább az egyse. A változó kereset és a változó
munkahely, az örökös gond lehetetlenné teszi a csa-
ládalapítást. Talán egyetlen foglalkozási ágban sem
divat annyira a »bagóhiten való házasság«, mint ép-
pen a pincéreknél. De emiatt senki sem vethet követ
pincérekre. Megpróbálják a házasságot. Megpróbálnak
ketten is dolgozni, hogy otthont teremtsenek maguk-
nak, egynek sikerül és tíznek nem. A sikertelenség
civakodáshoz vezet. A napirenden lévő veszekedések
nem kovácsolják össze a szenvedő és küzködő embe-
reket hanem elhidegíti őket. Elhidegülnek egymástól
és miután semmilyen törvényes kapcsolat nem fűzi
össze őket, új utakra indulnak, új párokat keresnek ma-
guknak az élethez és az új úton sem tudnak révbe
jutni.

Nagyon sok tragédia játszódott és játszódik le a
szemünk előtt. De nincs olyan sors, vagy családi tra-
gédia, amelynek ne kettőzött számú pincér szereplője
lenne.

Ezeken kíván a pincérmunkásság egyetemessége változtatni. Ezért pedig senki el nem ítélné a pincérmunkásságot. Biztosabb alapokra kívánja helyezni a jelenét, a jövőjét. Minden vágya a pincérnek a rendes ruha, a harmonikus házasélet és minden pincér szeretne szerető., gondos családapa lenni. Nemcsak éppen élni akar a pincér, hanem szeretné látni az élet napos oldalát is. Szeretné élvezni is az életet, szeretné elfelejteni a sok megaláztatást, a sok gondot, a nyomort a keserűséget, az albréleti lakást, a kivetettséget.

Ha pedig ezekért küzdeni, mindezeket elérni, bűnnek számít, úgy vállaljuk ennek is az ódiumát.